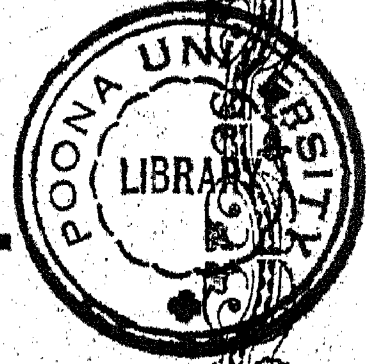
श्री जिनायनमः

श्रीरत्नमंदिरगणीकृत उपदेशतरंगिणी

तथा

श्रीहरिभद्रसुरिकृतान्यष्टकानी.

आ अमुल्य उपदेशतरंगिणी ग्रंथमां विविधोपदेशथी
भरेला पांच तरंगोनुं मुलसहित भाशांतर तथा
अष्टकजीमां मुल तेनो भाषांतर अने टीकाना
भावार्थ साथे बत्रीश बाबतोपर तेना बत्रीश
भाग पाडीने अतिउत्तम वीवेचन कर्युंछे. ते
समस्त चतुर्विध श्रीसंघने अवश्य वाचवा भणवा
माटे घणोज उपयोगी जाणीने

श्रावक. शा० भीमसिंह माणकें,

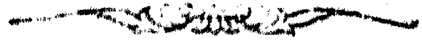
श्रीमुंबापुरीमध्यें
निर्णयसागर नामक मुद्रायंत्रमां मुद्रीत कराव्यो

वीर संवत २४२७

वीक्रम संवत १९५७ सने १९०१

वैशाख शुदि ३ रवै.

प्रस्तावना.

सर्व सुज्ञ जैन बांधवोने मालुम थाय जे आ उपदेशतरंगिणी नामना अतिमनोहर ग्रंथनुं गुजराती जाषांतर छपावी प्रसिद्ध करवानो अमारो घणां वर्षों थयां विचार हतो पण केटलीक अगवडोने लीधे ते कार्य मूलतवी रह्युं हतुं. पण हालमां तेनुं आ गुजराती जाषांतर छपावी अमोए प्रसिद्ध करेलुं छे. आ ग्रंथना कर्ता श्री रत्नमंदिरगणीजीए तेना पांच तरंगो कर्या छे. पेहेला तरंगमां पांच प्रकारनां दानोनुं घणुंज रमणीक स्वरूप आपेलुं छे. तेम ते दरेक दानोनां स्पष्टी करण माटे मनोहर कथाउ आपीने घणाज उत्तम प्रकारथी तेनुं विवेचन करेलुं छे. बीजा तरंगमां जैनधर्मनां शास्त्रोमां कहेलां साते क्षेत्रोनुं घणाज खुलासाथी वर्णन करेलुं छे, तथा ते साते क्षेत्रोमां पोतानुं द्रव्य खरचवाथी केवो लाज थाय छे. ? ते सघलुं दृष्टांतो तथा पुरावाउ साथे स्पष्टरीते समजावेलुं छे. त्रीजो तरंग पूजा पंचासकनो छे. ते तरंगमा विविध प्रकारनी जिनपूजाउनुं स्वरूप तथा तेथी मलतां फलो मनोहर कथाउनी साथे समजावेलां छे. चोथा तरंगमां तीर्थयात्रानुं स्वरूप देखाडेलुं छे; अने ते साथे पूरातन कालमां जे जे महान जैनधर्मी शाहुकारोए अत्यंत द्रव्यखरचीने तीर्थ यात्राउ करेली छे, तेनुं लोकप्रिय वर्णन करवामां आवेलुं छे. पांचमो तरंग धर्मोपदेशरूप छे. तेमां विशेष प्रकारे जैन धर्म संबंधि अत्यंत रमणीक उपदेश कथाउ सहित आपेलो छे. एवी रीते आ ग्रंथ पांच तरंगोथी बनेलो छे. आ ग्रंथना कर्ता श्री रत्नमंदिरगणी तपगछमां थएला श्री सोमसुंदरसूरिजीना शिष्य श्री रत्नशेखरसूरिना शिष्य पंडित नंदिरत्न गणिना शिष्य हता.

तेउं महान् विद्वान् तथा इतिहासिक बाबतोथी वधारे माहित-गार हता, एम आ तेमनो रचेलो ग्रंथ स्पष्ट रीते सूचवी आपे छे. आ ग्रंथ एटलो तो उपयोगी तथा रसिक छे के तेनुं आ जगोए बिलकुल वर्णन नहीं करतां अमो अमारा स्वधर्मी जैन-बंधुउने ते समस्त ग्रंथ आद्यथी ते अंतसुधी वांची जवानीज अमो न्नलामण करीए छीए. आ ग्रंथ उपदेशीक होवाथी ते परम वैराग्यथी न्नरपूर बनेलो छे. अने तेथी एटलुंज कहेवुं बस थशे के, दरेक जैन बंधुउए आ ग्रंथनुं मनन करवुं. आ ग्रंथ वांचवाथी जैनधर्मनुं ज्ञान थवानी साथे जैनधर्ममां थएला म-हान राजाउं तथा शाहुकारोना इतिहासिक वृत्तांतोनी पण मा-हेतगारी मली शकशे. अने तेथी अमोने आशा छे के, दरेक जैनबंधु आ ग्रंथ खरीद करी तेनो लान्न लेशे. आ मूल ग्रंथ संस्कृत न्नाषामां होवाथी, अने ते न्नाषानुं हालना समयमां सर्व जैनबंधुउने जाणपणुं न होवाथी अमोए तेनुं गुजराती न्नाषांतर छपावी प्रसिद्ध करेलुं छे. तेमां प्रमादथी के मतिदोषथी जो कंइ विपरी के उत्सूत्र लखायुं होय ते " मिछामि डुक्कडं " इत्य-लं विस्तरेण.

श्रावक. न्नीमसिंह माणेक.

अनुक्रमणिका.

तरंग पहेलो.

तरंग बीजो.

तरंग त्रीजो.

तरंग चोथो.

तरंग पांचमो.

उपदेशतरंगिणी भाषांतर.

(कर्ता श्री रत्नमंदिरगणि)

श्रीनाभेयः स वो देया-दमेयाः परमा रमाः ॥
यन्नामध्यानतः सर्व-सिद्धयः स्युः स्वयंवराः ॥ १ ॥

अर्थ— श्री नाभि राजाना पुत्र प्रथम तीर्थंकर तमोने मापविनानी उत्कृष्ट लक्ष्मी आपो? के जे श्री नाभि राजाना पुत्रना नामना ध्यानथी सर्व सिद्धिउ पोतानी मेलेज आवीने वरे छे. ॥१॥

जेमना प्रभावना समूहोथी सर्प पण धरणेंद्र थएलो छे, ते श्री पार्श्वनाथ प्रभु भक्तिवंतोनी अत्यंत ऋद्धिमाटे थाउ?

श्री चंद्रमा सरखा सुंदर यशना समूहथी भरेल छे पृथ्वीनुं तल जेउए तथा मोक्षरूपी लक्ष्मीना मुकुट सरखा एवा श्रीवर्धमान प्रभुने हुं नमस्कार करुं छुं. (आ श्लोकमां कविए पोताना गुरु श्रीसोमसुंदर महाराज तथा श्री रत्नशेखर महाजने पण गर्भित नमस्कार कर्यो छे.)

जेनी कृपाथी जड माणस पण वृद्धवादीनी पेठे जगतमां पूजनीक थाय छे, ते सरस्वती देवी सज्जनोने आनंद आपो?

अमृतसरखी देशनाना रसथी मनोहर थएली, तथा मुनिराजोने पण माननीक एवी आ उपदेशतरंगिणी घणा कालसुधी जय पामो?

श्रीनंदिरत्नना शिष्य एवा श्री रत्नमंदिरगणी साधु हवे उपदेशरूपी मद्यथी प्राणीउने खुशी करे छे.

ते नीचे प्रमाणे—

वसुधाभरणं पुरुषः, पुरुषाभरणं प्रधानतरलक्ष्मीः ॥
लक्ष्म्याभरणं दानं, दानाभरणं सुपात्रं च ॥ १ ॥

अर्थ— पुरुष छे ते पृथ्वीनुं आभूषण छे, अने उत्तम लक्ष्मी ते पुरुषनुं आभूषण छे, लक्ष्मीनुं आभूषण दान छे, अने दाननुं आभूषण सुपात्र छे. ॥ १ ॥

परमार्थथी चतुर माणसोए पुरुषोनेज पृथ्वीना आभूषणरूप कहेला छे, केमके, जगतमां जे उत्तम भावो थाय छे, तेउ सघला उत्तम पुरुषना अवतारथी थाय छे. जेमके, पुरुषोमां सिंहसमान एवा तीर्थंकर महाराज ज्यारे विचरे छे, त्यारे आ पृथ्वी मणिना, सुवर्णना तथा रुपाना त्रण गढोवाली, चार द्वारवालां समोसरणवाली, देवोए करेलां सुवर्णमय कमलोवाली, घुंटणपर्यंत सुगंधि पुष्पोना समूहवाली, अशोकवृक्ष तथा सर्व ऋतुनी वनस्पति, पुष्प, तथा फलोना भारथी भूषित थाय छे, तेम मरकी, दुकाल, भय, ईतिउ, वैर, तथा रोग आदिकना उपद्रवो विनानी थाय छे. तेम चक्रवर्ती, तथा वासुदेव आदिक (त्रेसठ) शलाका पुरुषो राज्य करते छते नाना प्रकारनां नगरोनी स्थापना, मोटा मेहेलो, बगीचा, वावडी, कुवा, तलाव, किल्ला, खाइउ, कुंमो, परबो, मठो तथा देवमंदिरोथी पृथ्वी सुंदर थाय छे; तेम चोरोनी धाड, कुलटा स्त्रीउ, लुंटारानां टोलां आदिक दुष्टोनां कष्टोनी श्रेणिउथी रहित थइने मनोहर थाय छे. शास्त्रमां पण कह्युं छे के,

पुरिसेहिं रइय तित्थं, न हु पुरिसा हुंति तित्थरईयावि ॥
इत्तो पवरं तित्थं, पुरिसं पभणंति सव्वण्णू ॥ १ ॥
पुरिसाउ होइ तित्थं, न हुंति तित्थाउ तिहुअणे पुरिसा ॥
सलिलाउ हवइ धण्णं, नो नीरं होइ धण्णाउ ॥ २ ॥

अर्थ– एवी रीते तीर्थोने पण पुरुषोएज प्रवर्तावेलां छे. केमके, अतीत, अनागत अने वर्तमान कालमां अनेक सिद्धोने सिद्धपदनी प्राप्तिथी श्रीशत्रुंजय तीर्थनुं "श्रीसिद्धक्षेत्र तीर्थ" एवुं नाम प्रसिद्ध थयुं छे. कह्युं छे के.

उस्सप्पिणीइ पढमं, सिद्धो इह पढमचक्किपढमसुउ ॥
पढमजिणस्सय पढमो, गणहारो जत्थ पुंडरिउ ॥ १ ॥
चित्तस्स पुन्निमाए, समणाणं पंच कोडिपरिवरिउ ॥
निम्मलजसपुंडरियं, जयउ तयं पुंडरियतित्थम् ॥ २ ॥

अर्थ– आथी करीनेज हमणाना कालमां पण श्रीशत्रुंजय, सोपारक, वृद्ध नगर आदिक क्षेत्रोमां नाना प्रकारनां स्थानकोथी आवेला संघो चैत्री पुनेमने दिवसे पुष्प, दाम आदिकना दानपूर्वक सिद्धांतोमां कहेली विधिथी पूजा, ध्वजारोपण, घीनी धारावली, तथा प्रदक्षिणा आदिक महोत्सवो करे छे. वली कह्युं छे के, जे रायणना वृक्षनी नीचे नाभिराजाना पुत्र श्रीऋषभदेव प्रभु समोसर्या हता, ते रायणनुं वृक्ष वंदनिकपणाने प्राप्त थयुं छे. वली सारावलि प्रकीर्णकमां पण कह्युं छे के, नवाणु पूर्व वखत श्रीऋषभदेव प्रभु शत्रुंजयपर समोसर्या छे. एटले ६९८५४ ४०००००००००० वार समोसर्या छे.

तेम श्री रेवताचलजीनुं तीर्थ पण अनंता तीर्थंकरोनां त्रण कल्याणको थवाथी प्रख्यात थएलुं छे. कह्युं छे के,

दीक्षाकेवलनिर्वृत्ति-कल्याणत्रिकमनंततीर्थकृताम् ॥
युगपद्यैकमभवत् ,स जयति गिरिनारगिरिराजः १

श्री नेमीश्वर प्रभुनां ज्यां त्रण कल्याणको थयां हतां त्यां श्रीकृष्ण वासुदेवे त्रण प्रासादो कराव्यां हतां, तथा नाना प्रकारना प्रभाववाली राजीमती, सांब प्रद्युम्नकुमार, स्नात्र जलना

गलवाथी ज्ञंगने प्राप्त थएली लेप्यमय प्रतिमाने जोवाथी खिन्न थएला रत्नसार श्रावके अंबिका दिवीनुं आराधन कर्युं; त्यारे तेणीए श्री ब्रह्मेंद्रे बनावेली वज्रमयमूर्ति तेने आपी, अने तेणे ते मूर्तिने त्यां स्थापी; इत्यादि अनेक पूर्वे थइ गएला प्रधानपुरुषोना प्रज्ञावथी ते रैवताचल प्रसिद्धताने प्राप्त थयो, तथा सर्व दर्शनीर्जथी जगतमां पूजावा लाग्यो. कह्युं छे के,

सारं सिद्धगिरेर्यदेव विदितं यन्नेमिनः स्वामिनः,
कंदर्पद्विपदर्पमर्दनहरेर्वीरावदातास्पदम् ॥
यन्निःसंख्यमहर्षिकेवलरमासंयोगसंकेतभू,
स्तीर्थश्रीगिरिनारनाम तदिदं दिष्ट्या नमस्कुर्महे १

अर्थ– जे श्रीगिरनार नामनुं तीर्थ सिद्धगिरिनो सार छे, तथा कामदेवरूपी हाथीना दर्पने नाश करवामां सिंहसमान एवा श्री नेमिनाथ प्रज्ञुना वीरपणानुं स्थानक छे, तथा जे संख्याविनाना महान ऋषिर्जनी केवलज्ञानरूपी स्त्रीना संयोगनी संकेतनी ज्ञूमिसरखुं छे, एवा ते श्रीगिरनारजी नामना तीर्थने सारी रीते हुं नमुं छुं. वली तेमज श्री आबुजीनुं तीर्थ पण ज्ञरतचक्रीए करावेला श्रीयुगादि प्रज्ञुना प्रासाद तथा बिंबथी, तथा श्री नागेंद्रादिक आचार्योथी प्रतिष्ठित थएली श्री आदीश्वर प्रज्ञुनी प्रतिमाना स्थापनथी, तथा श्रीविमलशा, वस्तुपाल आदिकोए बनावेलां श्रीऋषज्ञदेव, तथा नेमिनाथ प्रज्ञुना प्रासाद आदिक पुण्यकार्योनी परंपराथी पृथ्वीमां प्रसिद्ध थएलुं छे. कह्युं छे के,

नागेंद्रचंद्रनिर्वृत्ति-विद्याधरप्रमुखसकलसंघेन ॥
अर्बुदकृतप्रतिष्ठो, युगादिजिनपुंगवो जयति ॥ १ ॥

तेवीज रीते नागहृदमां रहेलुं नवखंडापार्श्वनाथनुं तीर्थ पण जाणवुं. तेनुं वृत्तांत नीचे प्रमाणे छे.

चित्रकूटनो स्वामी श्री चित्रांगद राजा आघाटपुरत्तन जोवा माटे आव्यो हतो त्यां तेने रात्रिए स्वप्न आव्युं के, परवालां तथा मोतीना स्वस्तिकथी शोभिता थएला नागहृद नामना कुंडमां श्री पार्श्वनाथजीनी प्रतिमा छे. पछी ते कुंडमांथी ते प्रतिमाने तेणे कहाडीने नागहृद नामना नगरमां देहेरुं बांधीने तेमां स्थापन करी. हवे एक दहाडो ते नगरमां ते राजाना वंशनो सोम नामे राजा राज्य करतो हतो. त्यारे त्यां लडवा माटे योगिनी नामना नगरथी असुरोनुं लश्कर आव्युं. त्यारे ते सोम राजाए ते प्रतिमानुं पूजन कर्युं; त्यारे ते ते प्रतिमाना अधिष्ठायकथी अधिष्ठित शरीरवालो थइने लडवाने गयो; अने ते असुरोना सैन्यनो तेणे पराजय कर्यो. पण पोताना शरीरमां त्यां तलवारना नव घा वाग्या. पछी ज्यारे ते पाछो आव्यो, त्यारे तेणे पोताने अक्षत शरीरवालो, तथा मूर्तिने नव टुकडावाली जोइ. त्यारे तेणे त्रण उपवास करीने देवतानुं आराधन कर्युं. पछी ते देवताए दीधेला स्वप्नने अनुसारे ते नवे टुकडाओने जोडीने तेणे प्रतिमाने सज्ज करी. अने तेथी महामहिमाना स्थानकरूप, तथा सर्व उपद्रवोने हरनारुं ते नवखंडा पार्श्वनाथनुं तीर्थ थयुं.

वली तेवीज रीते श्री अष्टापदना तीर्थने पण भरतचक्रीए प्रवर्ताव्युं छे. कह्युं छे के,

अष्टापदाद्रिशिखरे, निजनिजसंस्थानमानवर्णधराः ॥
भरतेश्वरनृपरचिताः, सद्रत्नमया जयंति जिनाः ॥१॥

तेवीज रीते सेरिसक तीर्थ पण जाणवुं, तेनुं वृत्तांत नीचे प्रमाणे जाणवुं.

देवचंद्र नामना क्षुल्लकने चक्रेश्वरी देवीए सर्व कार्योनी सिद्धिनुं वरदान आप्युं हतुं; तेणे त्रण भूमिवालुं एक अत्यंत सुंदर जिनमंदिर एक रात्रिमांज बनाव्युं. तथा तेमां श्री पार्श्वनाथ प्रभु

आदिक चोविसे जिनेश्वरोनी कायोत्सर्ग ध्यानमां रहेली प्रतिमाउने स्थापन करी. ते तीर्थ आ कलिकालमां पण अतुल्य प्रभाववालुं देखाय छे.

वली तेमज श्री कुमारपाल राजाए करावेलुं एवुं अत्यंत उंचा एवा श्री अजितनाथ प्रभुना प्रासादवालुं, अने सर्व लोकोना आनंदरूपी कंदने उत्पन्न करवामां नवीन मेघसरखुं श्री तारंगदुर्ग नामनुं तीर्थ पण प्रसिद्धज छे. तेमज मंडपाचलपर रहेला मोटा मंदिरवालुं तीर्थ पण प्रसिद्ध छे, के जेमां महा सती सीताए गोमयनी श्री पार्श्वनाथ प्रभुनी प्रतिमा बनावी हती, पण तेणीना शीलना माहात्म्यथी ते वज्रमय थइ गइ हती. वधारे शुं कहेवुं? जीरापल्ली, फलवर्धिक, कलिकुंड, कुक्कटेश्वर, पावक, आरासण, शंखेश्वर, रावण पार्श्वनाथ, वीणादीश्वर, चित्रकूट, आघाट, श्रीपूर, स्तंभनपार्श्व, राणकपुरनुं चौमुख प्रासाद, इत्यादिक अनेक तीर्थो के जे आ दुनीयापर हयात छे, थइ गयां छे, अने थवानां पण छे, ते ते सघलां तीर्थो, पुरुषोमां मुकुटसमान तथा पुरुषोमां इन्द्र समान एवा प्रधानपुरुषोए प्रवर्तावेलां छे.पण कंइ पोतानी मेलेज उत्पन्न थयां नथी.वली एवुं पण कोइ तीर्थ संभलाएलुं के जोवाएलुं नथी, के जेमांथी पुरुषो उत्पन्न थाय छे,आथी करीनेज पृथ्वीनुं आभूषण पुरुषज छे. कह्युं छे के,

हस्ती भाति मदेन कं जलरुहैः पूर्णेंदुना शर्वरी
वाणी व्याकरणेन हंसमिथुनैर्नद्यः सभा पंकितैः ॥
शीलेन प्रमदा जवेन तुरगो नित्योत्सवैर्मंदिरं
सत्पुत्रेण कुलं नृपेण नगरं लोकत्रयं धार्मिकैः॥ १ ॥
हाराब्धावमृतं घने वितरणं वाणीविलासे श्रुतं
देहेऽन्योपकृतिः फलं वरतरौ वंशे च मुक्ताफलम् ॥

मृत्स्नायां कनकं सुमे परिमलः पंके पयोजं यथा
संसारे पुरुषायुषं निगदितं सारं तथा कोविदैः ॥२॥
गत्याऽघहत्या श्रुतसंयमाभ्यां,
सद्दानसद्ध्यानतपःक्रियाभिः ॥
अर्हत्पदज्ञानशिवर्द्धिभिश्च,
मानुष्यकं जन्म वरं सुरेभ्यः ॥ ३ ॥

वली ते पुरुषोनुं आभूषण लक्ष्मीज छे. पण रूप अने कलादिक गुणो आभूषणरूप नथी. कह्युं छे के,

जाइरुवं विज्जातिन्नि, विनिवडंतु कंदरे विवरे ॥
अत्थुच्चिय परिवड्ढउ, जेण गुणा पायडा हुंति ॥१॥

वली लक्ष्मीवान माणस अकुलिन होय तोपण उत्तम कुलनो, बन्ने कुलथी शुद्ध, एकसो एक कुलोनो उद्योत करनारो, बन्ने पक्षथी निर्मल राजहंसना अवतार सरखो गणाय छे; वली ते कलाविनानो होय तोपण लक्ष्मीथी बहोंतेर कलानो जाण कहेवाय छे; वली बीज के तेरस आदिकना भेदनुं जेने ज्ञान पण नथी, एवो पण पुरुष जो द्रव्यवालो होय तो चउद विद्यानो पारंगामी तथा बृहस्पति सरखो दुनियामां कहेवाय छे; कुरूपवालो होय तोपण उत्तम रूपवालो कामदेव सरखो, कालो होय तो कृष्णावतारवालो, ठींगणो होय तो वामन वासुदेवना अवतारवालो, उंचो होय तो घुंटणसुधि लांबा हाथवालो, लांबा कानोवालो होय तो चंपाना छोड जेवो, थोडुं बोलनारो होय तो मुखकमलमांथी कर्पूरनी चूरणने खरवावालो, बहुबोलो होय तो वाचाल चाणाक्य सरखो चकोर, थोडुं खातो होय तो देवांशी तथा पोपटनी पेठे आहार करनारो, घणुं खातो होय तो पूर्व भवे संपूर्ण दान देइने आवेलो अने तेथी पोतानी इच्छा प्र-

माणे भोजन करनारो, आलसु होय तो भाग्यशाली, उद्यमी होय तो साहसिकोमां शिरोमणि, लंगडो होय तो मनोहर हाथीना बच्चांसरखी लीलायुक्त गतिवालो, लोभीष्ट होय तो चिंतामणिनी पेठे गुप्त दान देनारो, पात्र अपात्रना विचार विनानो जो होय तो उदार चरित्रवालो तथा आषाढमासना वरसादनी पेठे उंच नीच स्थाननो विचार कर्याविना दान देनारो, इत्यादि अनेक दूषणोना समूहवालो होय तो पण लक्ष्मीरूपी स्त्रीथी जे आलिंगित थयो छे, तेना दूषणोने पण लोको गुणपणाथीज जुए छे. कह्युं छे के,

विगुणमविगुणड्ढं रूवहीणं च रम्मम
जडमवि मइमंतं मंदसत्तंपि सूरम् ॥
अकुलमविकुलीणं तं पयंपंति लोआ
नवकमलदललीणा जं पलोएइ लच्छी ॥ १ ॥
वयोवृध्धास्तपोवृध्धा, ये च वृध्धा बहुश्रुताः ॥
सर्वे ते धनवृध्धस्य, द्वारे तिष्टंति किंकराः॥ २ ॥
वंद्यते यदवंद्योऽपि, यदपूज्योऽपि पूज्यते॥
गम्यते यदगम्योऽपि, स प्रभावो धनस्य हि ॥३॥
यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनः
स पंडितः स श्रुतवान् गुणज्ञः ॥
स एव वक्ता स च दर्शनीयः
सर्वे गुणाः कांचनमाश्रयंते॥ ४ ॥
आलस्यं स्थिरतामुपैति भजते चापल्यमुद्योगितां
मूकत्वं मितभाषितां वितनुते मौग्ध्यं भवेदार्जवम् ॥
पात्राऽपात्रविचारसारविरहो यच्छत्युदारात्मतां ।
मातर्लक्ष्मि तव प्रसादवशतो दोषा अपि स्युर्गुणाः॥

अर्थ– नवा कमलनां दलपर लीन थएली लक्ष्मी जेने जुए छे, ते माणस निर्गुणी होय तोपण गुणवान कहेवाय छे, तथा रूपविनानो होय तोपण मनोहर कहेवाय छे, मुर्ख होय तोपण बुद्धिवान कहेवाय छे, निर्बल होय तोपण शूरो कहेवाय छे, तथा अकुलिन होय तोपण लोको तेने कुलीन कहे छे. ॥ १ ॥ वयथी वृद्ध थएला, तपथी वृद्ध थएला, तथा घणा सिद्धांतो जाणीने तेमां जेउ वृद्ध थएला छे, ते सघलाउ धनथी वृद्ध थएलाउने बारणे चाकर थइने रहे छे. ॥ २ ॥ नहीं वांदवालायक पण जे वंदाय छे, नहीं पूजवालायक पण जे पूजाय छे, अगम्य पण जे गम्य थाय छे, ते सघलो द्रव्यनो प्रजाव छे. ॥३॥ जेनी पासे धन छे, ते माणस कुलीन, तेज पंडित, तेज शास्त्रवेत्ता, तेज गुणोने जाणनरो, तेज वाचाल तथा तेज जोवालायक थाय छे, माटे सर्वे गुणो धननो आश्रय करीने रहेला छे. ॥४॥ लक्ष्मीना प्रजावथी आलस स्थिरताने प्राप्त थाय छे, चपलता उद्योगपणाने प्राप्त थाय छे, मुंगापणुं मितजाषिपणाने विस्तारे छे, मुग्धपणुं आर्जवतारूप थाय छे, पात्र अपात्रनो विचार उदारपणाने आपे छे, माटे हे लक्ष्मीदेवी! तमारी कृपाना वशथी दूषणो पण गुणरूप थाय छे. ॥ ५ ॥

हवे वधारे शुं कहेवुं? सर्व प्रकारोथी पुरुषोनुं आजूषण लक्ष्मीज छे. हवे ते लक्ष्मी पण जो न्यायथी उपार्जन करी होय, तोज ते वधारे उत्तम छे, पण अन्यायथी उपार्जन करेली लक्ष्मी उत्तम नथी. कह्युं छे के,

अन्यायसंजवा श्री-रन्यायेनैव याति सा नियतम् ॥
अर्जनहानिक्लेशः, केवलमवशिष्यते कुधियाम्॥१॥

अर्थ– दुष्ट बुद्धि माणसोनी अन्यायथी उत्पन्न थएली ते

लक्ष्मी खरेखर अन्यायथीज चाली जाय छे, फक्त लक्ष्मीना कमावानो अने हानीनो क्लेशमात्र तेने तो बाकी रहे छे. ॥ १ ॥

अन्यायोपार्जितं वित्तं, दश वर्षाणि तिष्ठति ॥
प्राप्ते षोडशमे वर्षे, समूलं च विनश्यति ॥ २ ॥

अर्थ– अन्यायथी उपार्जन करेलुं धन फक्त दश वर्षोसुधिज रहे छे, पण शोलमुं वर्ष आवते छते ते मूल सहित नाश पामे छे.२

वली लक्ष्मीविनाना पुरुषोनां कुल, शील, लावण्य, रूप, तथा विद्यादिक गुणो पण दूषणपणाने प्राप्त थाय छे. कह्युं छे के,

साकारोऽपि सविद्योपि, निर्द्रव्यः क्वापि नार्थ्यते ॥
व्यक्ताक्षरः सुवृत्तोऽपि, द्रमः कूटो विवर्ज्यते ॥ १ ॥

अर्थ– उत्तमरूपवालो अने विद्वान एवो पण माणस जो धन रहित होय तो तेने लोको गणकारता नथी; केमके, प्रगट अक्षरवालो अने गोलाकारवालो पण खोटो पैसो वर्जी देवाय छे.॥१॥

वरं रेणुर्वरं भस्म, नष्टश्रीर्न पुनर्नरः ॥
मुक्त्वैनं दृश्यते पूजा, क्वापि पर्वणि पूर्वयोः ॥ २ ॥

अर्थ– धूल अने राख सारी छे, पण निर्धन पुरुष श्रेष्ठ नथी; केमके ते निर्धन पुरुषविना धूल अने राखनी कोइक पर्वमां पूजा थती देखाय छे. ॥ २ ॥

हवे निर्धन माणस जो उंचो होय तो ते थंभा सरखो, नीचो होय तो कुबडो, जो रुपालो होय तो आमवायुवालो, कालो होय तो वनमां रहेता भील सरखो, थोडुं खातो होय तो मंद, घणुं खानारो होय तो दुकालीउ, उदार होय तो उडाउ, आडंबरवालो होय तो दुराचारी, विनयी होय तो भीखारी, थोडुं बोलनारो होय तो मुंगो अने मूर्ख, वाचाल होय तो बहु बकबकीउ, क्षमावालो होय तो बीकण अने रांक अने शूरो होय

तो धाडपाडनारो कहेवाय छे; वधारे शुं कहेवुं? निर्धन माणस तो क्यांए पण पूजनीक थतो नथी. आथी करीनेज पुरुषनुं आभूषण उत्तम लक्ष्मी कहेली छे.

हवे लक्ष्मीनुं आभूषण दान छे. कह्युं छे के,

काव्येनेव कविर्धियेव सचिवो न्यायेन भूमीधवः
शौर्येणेव भटो ह्रियेव कुलजः सत्येव गेहस्थितिः ॥
शीलेनैव तपस्विषेव सविता विद्ययेव आध्यात्मवान्,
वेगेनेव हयो दृशेव वदनं दानेन लक्ष्मीस्तथा॥१॥

अर्थ– काव्यथी जेम कवि, बुद्धिथी जेम मंत्री, न्यायथी जेम राजा, शूरापणाथी जेम सुभट, लज्जाथी जेम कुलपुत्र, सती स्त्रीथी जेम घरनी स्थिति, शीलथी जेम तप, कांतिथी जेम सूर्य, ज्ञानथी जेम अध्यात्मी, वेगथी जेम घोडो, तथा आंखथी जेम मुख तेम दानथी लक्ष्मी शोभे छे. ॥ १ ॥

वली दानविना लक्ष्मीनो नाश पण संभलाय छे; कह्युं छे के,

श्रीवृद्धिर्नखवच्छेद्या, न धार्यैव कदाचन ॥
प्रमादात्स्खलिते क्वापि, समूलापि विनश्यति ॥१॥

अर्थ– लक्ष्मीनी वृद्धिने नखनी पेठे छेदवी; पण तेने संची राखवी नहीं; केमके, प्रमादथी स्खलना होते छते ते समूली नाश पामे छे. ॥ १ ॥

दानं भोगो नाश-स्तिस्रो गतयो भवंति वित्तस्य ॥
यो न ददाति न भुंक्ते, तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥ २ ॥

अर्थ– दान, भोग अने नाश एम त्रण गतिओ धननी छे; माटे जे दान देतो नथी के भोगवतो नथी, तेना धननी त्रीजी गति एटले नाश थाय छे. ॥ २ ॥

आयामशतलब्धस्य, प्राणेभ्योऽपि गरीयसः ॥
गतिरेकैव वित्तस्य, दानमन्या विपत्तयः ॥ ३ ॥

अर्थ– सेंकडोगमे प्रयासथी मलेला तथा प्राणोथी पण वहाला एवा धननी दानरूपज एक उत्तम गति छे, बाकी तो विपत्तिरूप गतिउं छे. ॥ ३ ॥

दातव्यं भोक्तव्यं, सति धने संचयो न कर्तव्यः ॥
पश्येह मधुकरीणां, संचितमर्थं हरंत्यन्ये ॥ ४ ॥

अर्थ– धन होते छते तेनुं दान देवुं, तथा तेने भोगववुं, पण संचय करी राखवो नहीं; केमके, जुउ? के अहीं भमरीउंए एकठां करेलां धनने (मधने) बीजाउं हरी जाय छे. ॥ ४ ॥

एवी रीते सर्व प्रकारथी विचार करतां थकां लक्ष्मीने शोभावनारुं दानज छे. कह्युं छे के,

सारं तदेव सारं, नियोज्यतेयज्जिनेंद्रभवनादौ ॥
अपरंपुनरफलं, पृथ्वीमलखंडपिंडं वा ॥ ५ ॥

अर्थ– जे धनने जिनभुवनादिकमां जोडवामां आवे तेज धन उत्तम छे, पण बीजुं तो पृथ्वीना मेलना खंड अथवा पिंड सरखुं धन निष्फल छे. ॥ ५ ॥

दानरूपी आभूषण विना लक्ष्मीने पाषाणना मेलरूपज जाणवी. जेम पूर्वे पाटलीपुत्र नामना नगरमां नव नंद नामना राजा थया हता; तेउं अत्यंत कृपण होवाथी तेउंए लोकोपर कर नाखीने तथा तेउंने पीडीने घणुं धन एकठुं कर्युं हतुं तथा ते धनना तेउंए सुवर्णना नव डुंगरो कर्या हता. पण तेउंना अभाग्यना योगथी ते डुंगरो पाषाणरूप थइ गया. अने आजे पण ते डुंगरो पाटलीपुरपासे गंगाना कांठापर पीला पत्थरना देखाय छे.

तेमज रंक श्रेष्ठिनी संपूर्ण लक्ष्मी पातालमां लुप्त थइ गइ छे. तेमज राजगृही नगरीमां रहेता मम्मण शेठे अत्यंत लक्ष्मी एकठी करीने मणिनो बलद बनाव्यो हतो. पण छेवटे दानादिकना अभावथी तेनी ते सर्व लक्ष्मी फोकटज पृथ्वीपर नाश पामी. तेमज संकुल नामना शेठे कपिल बटुने कह्युं के, हुं तने आवती काले भोजन करावीश; पण छेवटे तेने भोजन नहीं करावतां छमास सुधि तेणे तेने ठग्यो. त्यारे कपिल बटुए त्रण उपवासो करीने कालिका मातानुं आराधन कर्युं; पछी ते देवीए दीधेली रूप बदलाववानी विद्याना बलथी तेणे संकुलनुं रूप धारण कर्युं. तथा तेनी सघली लक्ष्मीनें भोगवी. पछी पोतानुं रूप प्रगट करीने तेणे संकुलने एवो उपदेश आप्यो के,

दातव्यं भोक्तव्यं, सति विभवे संचयो न कर्तव्यः ॥
यदि संचयं करिष्यसि, संकुल पुनरागमिष्यामि ॥१॥

अर्थ– हे संकुल! धन होते छते तेनुं दान देवुं, तथा तेने भोगववुं; पण तेनो संचय करी राखवो नहीं; माटे हवे फरीने जो तुं धननो संचय करीश, तो हुं पाछो आवीश. ॥ १ ॥

माटे हवे वधारे शुं कहेवुं? लक्ष्मीनुं आभूषण केवल दानज छे; पण भोगआदिकनी सामग्री तेना आभूषणरूप नथी कह्युं छे के,

आरोहंति सुखासनान्यपटवो नागान् हयांस्तज्जुष-
स्तांबूलाद्युपभुंजते नटविटाः खादंति हस्त्यादयः
प्रासादे चटकादयोऽपि निवसंत्येते न पात्रं स्तुतेः
स स्तुत्यो भुवने प्रयच्छति कृती लोकाय यः कामितम्।

अर्थ–(केटलाक) मूर्खो पालखीउपर बेसे छे, हाथी घोडाउवाला हाथी घोडाउपर चडे छे, नटविटो तांबूलआदिक खायछे,

हाथीआदिको पण खाय छे, मेहेलमां चीडीआदिको पण रहेछे, पण तेउ स्तुतिपात्र नथी; पण जे कृतार्थ माणस आ जगतमां लोकोने इच्छित दान आपे छे, तेज स्तुति करवा लायक छे ॥१॥

वली दीधेलुं दान क्यांएं पण निष्फल जतुं नथी. कह्युं छे के,

पात्रे धर्मनिबंधनं तदितरे प्रोद्यद्दयाख्यापकं
मित्रे प्रीतिविवर्द्धकं रिपुजने वैरापहारक्षमम् ॥
भृत्ये भक्तिभरावहं नरपतौ सन्मानपूजाप्रदं
भट्टादौ च यशस्करं वितरणं न क्वाप्यहो निष्फलम्।

अर्थ—सुपात्रप्रते आपेलुं दान धर्मना कारणरूप छे, तथा अन्यप्रत्ये दीधेलुं दान दयाने जणावनारुं छे, मित्रप्रते दीधेलुं दान प्रीति वधारनारुं छे, शत्रुने आपेलुं दान वैरनो नाश करवामां समर्थ छे, चाकरने दीधेलुं दान भक्तिना समूहने धारण करावनारुं छे, राजाने आपेलुं दान सन्मान अने पूजा आपनारुं छे, तथा भाटआदिकने दीधेलुं दान यशने करनारुं छे; एवी रीते अहो! दान क्यांएं पण निष्फल जतुं नथी. ॥ १ ॥

हवे ते दाननुं आभूषण सुपात्रनो संयोगज छे; केमके, सुपात्र प्रते जे दान देवाय तेज कल्याणने अने शांतिने करनारुं छे. नैषधकाव्यमां कह्युं छे के,

पूर्वपुण्यविभवव्ययबद्धा, संपदो विपद एव विमृष्टाः ॥
पात्रपाणिकमलार्पणमासां, तासु शांतिकविधिर्विधिदृष्टः

अर्थ—पूर्वे करेलां पुण्योरुपी विभावना खरचवाथी मलेली संपदाउने आपदाउरुपज मानेली छे; पण ते संपदाउनुं सुपात्रोप्रते हस्तकमलथी जे अर्पण करवुं, ते तेउने विषे ब्रह्माए दीछेलो शांतिनो विधि छे. ॥ १ ॥

सुपात्रोप्रते आपेलुं थोरुं दान पण बहुफलवालुं थायछे. कह्युंछे के,

जले तैलं खले गुह्यं, पात्रे दानं मनागपि ॥
प्राज्ञे शास्त्रं सतां प्रीति-र्विस्तारं यात्यनेकधा ॥ १ ॥

अर्थ—पाणीमां नाखेलुं तेल, खलप्रते कहेली गुप्तवात, सुपात्र प्रते आपेलुं थोरुं पण दान, विद्वानने (जणावेलुं) शास्त्र तथा सज्जनोनी प्रीति अनेक प्रकारे विस्तारने पामे छे. ॥ १ ॥

व्याजे स्याद् द्विगुणं वित्तं, व्यवसाये चतुर्गुणम् ॥
क्षेत्रे शतगुणं प्रोक्तं, पात्रेऽनंतगुणं पुनः ॥ २ ॥

अर्थ—व्याजमां बेवरुं धन थाय छे, व्यापारमां चोगणुं थाय छे, क्षेत्रमां सो गणुं थायछे, पण सुपात्रप्रते आपेलुं धन अनंत-गणुं थाय छे. ॥ २ ॥

माटे सुपात्रप्रते आपेलुं धन बहु फलदायक छे, अने कुपात्र प्रते आपेलुं धन विपरीत फलने देनारुं छे.

हवे अहीं कोइ एम कहेके, पात्र अपात्रनो विचार तो कृपणज करे, पण उदार माणस करे नहीं. कह्युं छे के, "पात्रनी परीक्षा शा माटे करवी जोइएं? केमके वरसतो एवो वरसाद कंइ सम-विसमनी परीक्षा करतो नथी." तेने उत्तर आपे छे के, एम नहीं, केम के,

वरसीउ वरसीउ अंबुहर, वरसीडां फल जोइ ॥
धत्तुरए विष इक्खुए रस, एवड अंतर होइ ॥ १ ॥

वली स्वाति नक्षत्रमां पाणीमां पण पात्र विशेषनी अपेक्षाए मोटो अंतर छे; केमके, तेज पाणी जो सर्पना मुखमां पडेछे तो झेररूप थायछे, अने छीपना मुखमां जो पडेछे, तो मोतीरूप थशे. कह्युं छे के—

आम्रे निंबे सुतीर्थे कचवरनिचये शुक्तिमध्येऽहिवक्त्रे ॥
औषध्यादौ विषद्रौ गुरुसरसि गिरौ पांडुभूकृष्णभूम्योः
इक्षुक्षेत्रे कषायद्रुमवनगहने मेघमुक्तं यथांम्
स्तद्वत्पात्रे कुपात्रे जगति निजधनं दत्तमायाति पाकम् ॥

अर्थ—आंबापर अने लींबडापर, उत्तम तीर्थमां अने कचराना समूहमां, छीपमां अने सर्पना मुखमां, औषधिआदिकमां अने झेरी वृक्षमां, मोटा तलावमां अने पर्वतपर, सफेद जमीनमां अने काली जमीनमां, तथा सेलडीना क्षेत्रमां अने कषाएला वृक्षोनां वनमां वरसादे वरसावेलुं पाणी जेम जुदा जुदा भावोने भजनारुं थाय छे तेम आ जगतमां सुपात्र अने कुपात्रने आपेलुं पोतानुं धन पण पक्कभावने प्राप्त थाय छे ॥ १ ॥

हवे पात्र पण तेज उत्तम जाणवुं के, जे नाम प्रमाणे गुणोवालुं होय; तेथी विपरीत जे होय ते उत्तम पात्र कहेवाय नहीं. कह्युं छे के—

भौमे मंगलनाम विष्टिविषये भद्रा कणानां क्षये
वृद्धिः शीतलिकेति तीव्रपिटके राजा रजःपर्वणः
मिष्टत्वं लवणे विषे च मधुरं रैकंटिकाद्यं यथा
पात्रत्वं च पणांगनासु रुचिरं नाम्ना तथा नार्थतः ॥१॥

पात्र तो ते कहेवाय के, जे पोते तरवामां अने परने तारवामां समर्थ होय. जेम के, बुडी जाय एवुं पण त्रांबुं पात्ररूप थयुं थकुं पोते तरे छे, तथा तेनो आश्रय करीने रहेली सर्व वस्तुउने पण तारे छे. पात्र परीक्षामां युधिष्ठिर अने भीमनो संवाद नीचे प्रमाणे छे.

हस्तीनागपुरमां एक दहाडो युधिष्ठिर राजा सभामां सिंहास-

नपर बेठा हता. एटलामां बारणे रहेला भीमे आवीने तेमने विनंती करी के, हे राजेंद्र! एक मूर्ख तपस्वी अने विद्वान शूद्र बन्ने जणा बारणे उभा छे, तेमांथी कोने दान आपवुं. ? त्यारे युधिष्ठिरे कह्युं के, हे भीम! तप तो सुखेथी तपी शकाय छे, पण विद्या मेलववी बहु मुश्केल छे, माटे हुं तो विद्वाननी पूजा करीश; तपोनुं शुं प्रयोजन छे ? त्यारे भीमे कह्युं के, हे युधिष्ठर! जेम कुतराना चांबडामां प्राप्त थएली गंगा, तथा मदिराना कुंभमां पडेलुं दूध तेम कुपात्रमां प्राप्त थएली विद्या शा उपयोगनी छे ? त्यारे कृष्ण द्वैपायने कह्युं के, केवल विद्या के तपसाथी पात्रपणुं थतुं नथी, जेनामां विद्या अने उत्तम आचार छे, तेज सुपात्र कहेवाय छे. माटे सुपात्र प्रते आपेलुं धन कल्याणकारी छे. कह्युं छे के, ॥ १ ॥

सा लक्ष्मीर्या धर्मकर्मोपयुक्ता,
सा लक्ष्मीर्या बंधुवर्गोपभोग्या ॥
सा लक्ष्मीर्या स्वांगभोगप्रसंगा,
यान्या मान्या सा तु लक्ष्मीरलक्ष्मीः ॥ १ ॥

अर्थ— जे लक्ष्मी धर्मकार्योमां जोडाय छे, तथा जे बंधुवर्गना उपभोगमां आवे छे, अने जे पोताना पण उपभोगमां आवे छे, तेज खरेखरी लक्ष्मी छे, पण तेथी विपरीत लक्ष्मीने तो " अलक्ष्मीज " मानवी.

माटे धर्मना अर्थी माणसे न्यायथी उपार्जन करेलुं, तथा क्षेत्र, काल अने भावथी निर्दोष थएलुं एवुं दान कीर्ति आदिकनी अपेक्षा राख्याविनाज सुपात्रने आपवुं.

हवे दान प्रायें करीने हेतुवालुं होय छे. ते दान देवामां दश हेतुओ नीचे प्रमाणे होय छे.

(१) रोगी अथवा भिक्षाचरोने दयाथी दान अपाय छे.

(२) मदद आपनारने संग्रहथी दान अपाय छे. (३) दुर्जनोने भयथी दान आपवुं पडे छे. (४) पुत्रादिकने जुदा करती वखते कारणीक दान अपाय छे. (५) लोकलज्जाथी दान आपवुं पडे छे. (६) भाट चारणादिकोने गर्वथी दान अपाय छे. (७) हिंसकोने अधर्मथी दान आपवुं पडे छे. (८) साधु आदिक चतुर्विध संघने धर्मबुद्धिथी दान अपाय छे. (९) आने हुं दान आपीश तो ते मने कोइ वखते पण उपकार करशे एवी बुद्धिथी दान अपाय छे. (१०) तथा पहेलां आणे मने बहु उपकार कर्यो छे, एवी बुद्धिथी दान अपाय छे. एवी रीते दान दश प्रकारनुं छे. तेमांथी त्रण प्रकार आलोक संबंधि दानना छे. कह्युं छे के,

भयलोभ स्तथास्नेह-स्त्रयो दानस्य हेतवः ॥
ये दातारस्त्रयं मुक्त्वा, धन्यास्ते मुक्तिगामिनः ॥१॥

अर्थ- भय, लोभ, तथा स्नेह ए त्रणे हेतुओ दानना छे, ते त्रणे हेतुओने छोडीने जेओ दान आपे छे, ते धन्य मनुष्यो मोक्षगामी थाय छे.

हवे वधारे शुं कहेवुं ? दाननुं भूषण सुपात्र छे. कह्युं छे के,

उत्तमफलं सुपात्रे, दानं विभवस्य मध्यमो भोगः ॥
अधमं व्यसनव्ययगति-रधमाधममवनिविन्यासः ॥ १ ॥

अर्थ- सुपात्र प्रते जे दान देवुं, ते धननुं उत्तम फल छे, भोगो भोगववा ते मध्यम फल छे, तथा व्यसनमां खरचवुं ते अधम फल छे, अने धनने जे जमीनमां भंडारी राखवुं, ते अधममां अधम फल छे. ॥ १ ॥

अधः क्षिपंति कृपणा, वित्तं तत्र यियासवः ॥
संतस्तु गुरुचैत्यादौ, तदुच्चैः पदकांक्षिणः ॥ १ ॥

अर्थ— कृपण लोको नीची गतिमां जवानी इच्छावाला होवाथी धनने नीचे जमीनमां भंडारी राखे छे, पण सज्जनो उंची गतिना इच्छको होवाथी ते धनने उंचां जिनप्रासादादिकमां वापरे छे.

माटे हे भव्यलोको! भाग्यवान एवा तमोए सुपात्रदानरूप धर्मविधिमां सर्वदा उद्यम करवो.

॥ इति सुपात्रदानोपदेशः ॥

हवे दानना फलनो उपदेश कहे छे.

अभयं सुपत्तदाणं, अणुकंपा उचिअ कित्तिदाणं च ॥
दोहि विमुक्खो भणिउ, तिन्नि विभोग्गाइअं दिंति ॥१॥

अर्थ— आ जगतमां दान पांच प्रकारनुं प्रसिद्ध छे. वधबंधनादिक भयथी भयभीत थएला जंतुउने, तेउना प्राणो बचावीने जे तेउने निर्भय करवां, तेने पहेलुं अभयदान कहेलुं छे. कह्युं छे के, ॥ १ ॥

जीवानां रक्षणं श्रेष्टं, जीवा जीवितकांक्षिणः ॥
तस्मात्समस्तदानेभ्यो-ऽभयदानं प्रशस्यते ॥ १ ॥

अर्थ— जीवोनुं रक्षण करवुं ते श्रेष्ठ कार्य छे, केमके, जीवो जीवितना अभिलाषिउ छे, माटे सर्व दानोथी अभयदान प्रशंसवा लायक छे. ॥ १ ॥

यो दद्यात्कांचनं मेरुं, कृत्स्नां चैव वसुंधराम् ॥
एकस्य जीवितं दद्यात्, न च तुल्यं युधिष्टिर॥ २ ॥

अर्थ— हे युधिष्ठिर! कोइ माणस कोइने सुवर्णनो मेरु पर्वत आपी दीए, अथवा समस्त पृथ्वीने आपी दीए; तथा एक जीवने जीवितदान आपे, ते बन्ने एक सरखां नथी. (अर्थात् जीवितदान सर्वथी श्रेष्ठ छे. ॥ २ ॥

अहिंसा सर्वजीवानां, सर्वज्ञैः परिभाषितम् ॥
इदं हि मूलं धर्मस्य, शेषस्तस्यैव विस्तरः ॥ ३ ॥

अर्थ– श्री सर्वज्ञ प्रभुए एम कह्युं छे के, सर्व जीवोनी हिंसा नहीं करवी, ए धर्मनुं मूल छे, अने बाकीनी धर्मक्रियाउ तो ते अहिंसानोज विस्तार छे. ॥ ३ ॥

अभयं सर्वसत्वेभ्यो, यो ददाति दयापरः ॥
तस्य देहादिमुक्तस्य, भयं नास्ति कुतश्चन ॥ ४ ॥

अर्थ– जे माणस दयामां तत्पर थइने सर्व प्राणीउने अभयदान आपे छे, तेने मृत्युबाद क्यांय पण भय थतो नथी. ॥ ४ ॥

अभयदान देवाथी "आ माणस कल्याणकारी, दयालु, तथा कृपाना समुद्र सरखो छे" एवी रीतनी कीर्ति आ लोकमां थाय छे; अने परलोकमां राज्यसंपदादिक भोगोनो समूह मले छे. कह्युं छे के–

दीर्घमायुः परं रूप-मारोग्यं श्लाघनीयता ॥
अहिंसायाः फलं सर्वं, किमन्यत्कामदेव सा ॥ ५ ॥

अर्थ– लांबुं आयुष्य, उत्कृष्टरूप, आरोग्यता तथा कीर्ति ए सघलुं अहिंसानुं फल छे; माटे कामदुघा वली बीजी कई छे? ते अहिंसाज कामदुघा छे. ॥ ५ ॥

पण जेउ धर्मबुद्धिथी हिंसा करे छे, तेउने कल्याण के, पुण्य थतुं नथी. कह्युं छे के,

हिंसा विघ्नाय जायेत, विघ्नशांत्यै कृतापि हि ॥
कुलाचारधियाप्येषा, कृता कुलविनाशिनी ॥ ६ ॥

अर्थ– विघ्नोनी शांतिमाटे पण करेली हिंसा खरेखर विघ्न करनारी थाय छे; तेम कुलाचारनी बुद्धिथी करेली हिंसा पण कुलनो नाश करनारी थाय छे. ॥ ६ ॥

यदि ग्रावा तोये तरति तरणिर्यद्युदयति,
प्रतीच्यां सप्तार्चिर्यदि भजति शैत्यं कथमपि ॥
यदि क्ष्मापीठं स्यादुपरि सकलस्यापि जगतः,
प्रसूते सत्वानां तदपि न वधः क्वापि सुकृतम् ॥२॥

अर्थ— जो पत्थर पाणीमां तरे, सूर्य पश्चिम दिशामां उदय पामे, अग्नि कोइक यत्ने शीतलताने भजे, तथा आ पृथ्वीतल कदाच सर्व जगतनी उपर थइ जाय, तोपण प्राणीउंनी हिंसा क्यांय पण पुण्य उत्पन्न करे नहीं. ॥ २ ॥

स कमलवनमग्नेर्वासरं भास्वदस्ता,
दमृतमुरगवक्त्रात्साधुवादं विवादात् ॥
रुगुपगममपथ्याज्जीवितं कालकूटा,
दभिलषति वधाद्यः प्राणिनां धर्ममिच्छेत् ॥३॥

अर्थ— जे माणस प्राणीउंनी हिंसाथी धर्मने इच्छे छे, ते अग्निथी कमलोना वनने, सूर्यास्तथी दिवसने, सर्पना मुखमांथी अमृतने, विवादथी कीर्तिने, अपथ्य भोजनथी रोगना नाशने, तथा झेरना भक्षणथी जीवितने इच्छे छे. ॥ ३ ॥

एवी रीते अभयदानरूप धर्मना आराधनथी घणां भव्य माणसो मोक्षनगरमां गया छे. जेम श्री शांतिनाथ प्रभुए बाज पक्षीने पोतानुं मांस आपीने पारापतनुं रक्षण कर्युं छे, एवा ते श्री शांतिनाथ प्रभु तमोने शांति आपो? एवीरीते ते श्री शांतिनाथ प्रभुए मेघरथ राजाना भवमां पारापतने अभयदान आपीने त्रणे लोकमां करुणासागरपणुं मेलव्युं. तेम सुमेरु नामनो हाथी ससलाने अभयदान आपवाथी मगधना राजा श्रेणिकनो मेघकुमार नामनो पुत्र थयो छे. तेनी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

विंध्याचलनी अटवीमां सातसो हाथणीउनो स्वामी सुमेरु नामे एक हाथी हतो. एक दहाडो त्यां दावानलने जोइने तेने जातिस्मरण ज्ञान थयुं. तेथी पूर्वभवमां दावानलथी थएला दुःखथी भय पामीने तेणे वर्षाकालमां एक योजनसुधिनी भूमि-परथी घास आदिक वृक्षोने उखेडीने चोख्खुं मेदान करी राख्युं. हवे एक दहाडो ते वनमां फरीने दावानल लाग्यो; त्यारे ते सुमेरु हाथी ते मेदानमां परिवारसहित रह्यो; तेम हरिणादिक बीजा जीवोपण ते मेदानमां आवीने भराया. ते वखते शरीरे खरज आववाथी ते सुमेरु हाथीए पोतानो एक पग उंचो कर्यो. त्यारे बीजाउथी हडसेलातो एक ससलो ते हाथीना पगनी नीचे जग्या खाली थवाथी आवीने भरायो. त्यारे हाथीने दया आववाथी तेणे त्रण दिवसो सुधि पोतानो ते पग उंचोज धारी राख्यो. पछी दावानल शांत थवाथी सर्व जीवो पोतपोताने स्थानके गया; त्यारे ते हाथीए पोतानो ते पग नीचो मूक्यो; पण लोही भराइ जवाथी ते हाथी त्यां पडी गयो; तथा क्षुधा अने तृषाथी पीडित थइने त्यां ते मृत्यु पाम्यो. पछी ते पुण्यना प्रभावथी ते हाथी मगधना राजा श्रेणिकनी धारिणी नामनी राणीना पुत्रपणे उत्पन्न थयो. ते वखते ते राणीने मेघवृष्टिनो दोहलो उत्पन्न थवाथी तेनुं मेघकुमार नाम पाडवामां आव्युं. पछी त्यां ते अत्यंत सौभाग्यना भाजनरूप थयो. छेवटे ते दीक्षा लेइने विजय नामना विमानमां एकावतारी देव थयो. एवी रीते सुमेरु हाथीनुं अभयदान उपरे दृष्टांत जाणवुं.

हवे तेज अभयदान उपरे सौभाग्य देवीनुं दृष्टांत कहे छे.

जयपुर नामना नगरमां मकरकेतु नामना राजाए कोइक चोरने पकडी बांधीने शूलिए चडाववानो हुकम कर्यो. पण कमला नामनी पट्टराणीए तेने एकदिवस माटे छोडाव्यो. तथा ते दिवसे तेनो भोजन, वस्त्र, तथा तांबुलादिकथी सत्कार करीने तेणीए

तेने राजाने सोंप्यो. पछी बीजे दिवसे बीजी राणीए, त्रीजे दिवसे त्रीजी राणीए, एम साते राणीउए तेनो धनादिकथी सत्कार करीने राजाने सोंप्यो. आठमे दिवसे सौजाग्यदेवी नामनी अणमानीती राणीए विनयपूर्वक राजाने खुशी करीने ते चोरने अजयदान अपाव्युं; तथा तेने अल्प अने सामान्य जोजन, वस्त्रादिक आपीने छोडी मेल्यो. त्यारे ते चोर नृत्य, गीत आदिक करतो थको हर्षित थयो. त्यारे राजाए तेने पूछयुं के, अरे! आजे तो तने सामान्य प्रकारनुं जोजनादिक मल्युं छे, त्यारे तुं केम नाच्या करे छे? त्यारे ते चोरे कह्युं के, हे स्वामी! आजदनसुधि सर्व राणीउए जोके मारो घणो सत्कार कर्यो, तोपण मृत्युना जयथी वाघनी समीपे बांधेला एवा लीला यवना जोजनवाला पण घेटानी पेठे में तो दुःखज अनुजव्युं; पण आजे तो रसविनाना घांससरखा आहारथी पण व्यापारीने घेर बांधेला बलदनी पेठे हुं अजयदानथी सुख अनुजवुं छुं; अने तेथी हुं नाच्या करुंछुं.एवीरीते अजयदानपर सौजाग्य देवीनुं दृष्टांत जाणवुं.

हवे तेज अजयदानपर आरामिकनी कथा कहे छे.

जयपूर नामना नगरमां धन नामना मालीए दयाना परिणामथी पांच पूराउनुं रक्षण कर्युं हतुं. पछी ते माली मरीने एक कुलपुत्र थयो. तेनां मातपिता बाल्यावस्थामांज मृत्यु पाम्यां. पछी ते देशांतर जातो थको वनमां एक वडना वृक्षनी नीचे बेठो. त्यां रहेता पांच यक्षोए तेने जोयो त्यारे ते कुलपुत्रने तेउए पूर्वजवनो पोतानो उपकारी जाणीने कह्युं के, तने आजथी पांचमे दिवसे राज्य मलशे. ते सांजली ते हर्षित थयो. पछी पांचमे दिवसे नरपाल राजा अपुत्रीउ मरी जवाथी तेने वाराणसी नगरीनुं राज्य मल्युं. पछी ते तो मंत्रीउने राज्य सोंपीने सुख अनुजववा लाग्यो. एटलामां सीमाडाना राजाउए तेनां नगरने घेरो घाल्यो. ते वात मंत्रीउए राजाने जणावी; पण ते तो जुगारनी

क्रीडामां आसक्त थयो हतो, तेथी ते वात तेणे सांजली नहीं. त्यारे राणीए कहेवाथी तेणे तेणीने कह्युं के, हे कल्याणि! ते वडपर रहेला पांच यक्षो राज्य आपेछे, अने हरेछे; माटे जे थवानुं होशे ते थशे, माटे तुं पाशा नाख? एम कहेवाथी ते यक्षोएज सीमाडाना राजाउने बांधीने तेने पगे पडाव्या. ते जोइ लोकोने आश्चर्य थयुं. पछी एक दिवसे त्यां ज्ञानी महाराज आव्या, तेमने लोकोए पूछवाथी ज्ञानीए कह्युं के, आणे पूर्वजवमां पांच पुराउनुं रक्षण कर्युं हतुं; तेज पूराउना जीवो आ यक्षरूप थयाछे; अने तेउएज तेना राज्यनुं रक्षण कर्युं छे.

वली तेज अजयदान उपरे अवंतिसुकुमालनी कथा कहेछे. श्रीपुर नामना नगरमां कोइक मछीमार हतो; ते पोतानी क्रूर स्त्रीना कहेवाथी रात्रिने चोथे पहोरे जाल लेइने माछलां पकडवा गयो; पण हजु घणी रात्रि होवाथी मार्गमां आवेला आंबाना वृक्षनीचे बेठेला कोइ मुनिपासे गयो. त्यां ते महात्माना उपदेशथी तेणे एवुं नियम लीधुं के, जालमां जे पेहेलुं माछलुं आवे, तेने मारे छोडी देवुं. पछी तेणे समुद्रने कांठे जइ जालमां पेहेला आवेला माछलांने छोडी दीधुं. हवे त्यां देवे तेनी परीक्षा करवा मांडी. तेथी तेने तेज माछलुं वारंवार तेनी जालमां आववा लाग्युं. त्यारे तेणे कोडी बांधीने ते माछलांने निशानी करी. छेवटे निराश थइने ते घेर गयो. त्यां तेनी क्रूर स्त्रीए तेने क्रोधथी घरमांथी कहाडी मेल्यो. त्यारे तेणे तेज साधुनी पासे जइ फरीने धर्म पूछ्यो. त्यारे साधुए जीवदयारूप पेहेलुं व्रत तेने कह्युं. फरीने पूछवाथी पांच अणुव्रतो पण कह्यां. पछी ते धर्मने सारीरीते आराधिने अंते शुजध्यानथी मृत्यु पामीने ते नलिनीगुल्म विमानमां देव थयो. त्यांथी चवीने जद्रा नामनी सार्थवाहनी स्त्रीने पेटे बत्रीस स्त्रीउनो स्वामी अवंतिसुकुमाल नामे पुत्र थयो. त्यां पोताना घरनी चित्रशालामां उतरेला सु-

हस्ति आचार्यना मुखथी पठन थता नलिनीगुल्म अध्ययननुं स्वरूप सांभलीने तेने जातिस्मरण ज्ञान थयुं. तेथी पूर्वभवनुं स्मरण करीने, तथा दीक्षा लेइने ते स्मशानमां रह्या. त्यां शियालणीए करेला उपसर्गोने सहन करीने ते फरीने नलिनीगुल्म विमानमां उत्पन्न थया. तेमने ज्यां उपसर्ग थयो ते जगोए (उज्जयनीमां) तेमना पुत्रे महाकालनुं प्रासाद बनाव्युं. ते श्री सिद्धसेनजीए करेला प्रभाववालुं महाकालनुं देवल आजे पण उज्जयनीमां हयात छे. एवीरीते अभयदानपर अवंतिसुकुमालनुं दृष्टांत जाणवुं.

वली तेज अभयदानपर अभयकुमारनी कथा कहेछे.

एक दहाडो श्रेणिक राजाए सभामां कह्युं के, हमणां नगरमां कइ वस्तु सोंघी छे? त्यारे निर्दय एवा क्षत्रिउए कह्युं के, हमणां मांस सोंघुं छे. त्यारे अभयकुमारे विचार्युं के, आजे मारे तेउनी परीक्षा करवी. पछी तेणे रात्रिए सर्व क्षत्रिउने घेर जइने जुदुं जुदुं कह्युं के, अरे! राजपुत्रो! आजे राजाने मोटो रोग थयो छे. तेनां वैद्योए घणां औषधो कर्यां, पण ते मटतो नथी. पण जो मनुष्यना कालजानुं बेटांकभार मांस मले तो ते राजा जीवी शके; नहींतर ते मृत्यु पामशे. माटे तमो आ राजाना गरासीआ छो, तो शुं आटलुं पण कार्य तमो नहीं करो? त्यारे एके कह्युं के, तमारे जोइए तो एक हजार सोनामोहोर ल्यो? पण मने ते कार्यथी मुक्त करो? अने बीजापासे जाउ. पछी अभयकुमार ते द्रव्य लेइने बीजापासे गया, अने तेने पण तेम कह्युं. त्यारे तेणे पण एकहजार सोनामोहोरो आपी, पण मांस आप्युं नहीं. एवीरीते दरेकने घेर आखीरात भमीने तेणे एकलाख सोनामोहोरो एकठी करी. तथा प्रभाते सभामां ते सोनामोहोरो देखाडीने तेणे क्षत्रीउने कह्युं के, अरे क्षत्रिउ! तमो कहेता हता के, आजकाल मांस सोंघुं छे, पण ते तो आ-

टलाबधा धनथी पण मलतुं नथी. त्यारे तेउ सर्व लज्जित थइने मौन धारी बेठा. त्यारे अभयकुमारे सर्वेने निष्ठुर्या के, अरे! मूर्खो! पोतानुं मांस तो सर्व जीवोने वहालुं छे; तमो मांसलुब्ध थइने फोकटज बबड्या करो छो. केमके, विष्ठामां रहेला कीडाने अने देवलोकमां रहेला इन्द्रने जीवितनी इच्छा तथा मृत्युनो भय तुल्यज छे. वली दुर्गतिमां गएलो जीव पण मरवाने इच्छतो नथी; तथा कुत्सित एवा पण पोतानां भोजनने तेउ स्वादिष्टज माने छे. वली पशुना शरीरपर जेटला रोमकूपो छे, तेटलाहजार वर्षोसुधी पशुहिंसा करनार प्राणी पकवाय छे. वली आ जगतमां सुवर्ण, गाय, तथा धन आदिकनुं दान देनाराउ तो सुलभ छे; पण जे प्राणीउने अभयदान आपेछे ते दुर्लभ छे. एवीरीते अभयदान उपरे अभयकुमारनुं दृष्टांत जाणवुं.

हवे जे माणस जीवहिंसा करे छे, ते वध बंधनादिक दुःखोने भोगवनारो थाय छे. जेम एक गोवालीउ बावलनी शूलमां जुंउने परोवतो हतो, अने ते पापथी तेने एकसो आठवार शूलीपर चडवुं पड्युं छे. तेनी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

नागपुर नामना नगरमां एक माधव नामे गोवाल हतो. एक दहाडो ते गायो चराववा माटे मोटी अटवीमां गयो. त्यां तापथी पीडायो थको बावलना वृक्षनीचे बेठो. एटलामां तेनां मस्तक परथी जुउ तेना खोलामां खरीने पडी. त्यारे निर्दयपणाथी तेणे ते जुने बावलनी तीक्ष्ण शूलमां परोवी; अने तेणे विचार्युं के, अरे!! आ मारा शरीरना बलने (रुधिरने) चोरनारी छे. पछी ते पापना उदयथी तेज भवमां तेने शूलीपर चडीने मरवुं पड्युं. अने एवी रीते बीजा एकसोने सात जुदा जुदा भवो सुधि चोरी आदिकना अपराधथी शूलिपर चडीने तेने मरवुं पड्युं. पछी एकसोने सातमे भवे ते कर्म थोडुं रहेवाथी तेणे तापसी दीक्षा अंगीकार करी. त्यां हमेशां ते वनमां रहीने सुकेलां फल-

पत्रो खावा लाग्यो. तथा निःसंग व्रत धारण करवा लाग्यो. त्यां छेवटे तेने विभंग ज्ञान उत्पन्न थयुं. एटलामां त्यां नजदीकमां रहेली चंपा नामनी नगरीना नरसिंह राजानी पटराणी रत्नादेनां आभूषणोनी पेटी एक चोरे चोरी. त्यारे पगीउ तेनी शोध करता थका तेनी पाछल लाग्या. त्यारे ते चोर ते पेटीने ते तापसपासे मुकीने एक वडपर चढी गयो. त्यारे पगीउ ते सुतेला तापसने पेटी सहित पकडीने राजापासे लेइ गया. पछी ते तापस विभंगज्ञानी होवाथी पोतानां कर्मने निंदतो थको त्यां मौन रह्यो; तेथी राजाए तेने शूलीए चडाव्यो. एवी रीते कर्म क्षय करीने ते देवता थयो. एवी रीते जीवहिंसापर ते गोवालनी कथा जाणवी.

वळी शास्त्रोमां संभलाय छे के, जीवहिंसाथी रूद्र ध्यानमां तत्पर थएला सुभूम अने ब्रह्मदत्त चक्रीउ पण सातमी नरके गया छे. वधारे शुं कहेवुं? पोतानुं हित इछनार माणसे बन्ने लोकमां सुख करनारा एवा अभयदाननुं आराधन करवुं.

हवे सुपात्रदाननुं विवेचन करे छे.

ज्ञान, दर्शन, चारित्र, तप, क्षमा, समता, शील, दम तथा संयम आदिक गुणोने धारण करवामां जे पात्ररूप छे, ते सुपात्र कहेवाय छे. कह्युं छे के,

पाकारेणोच्यते पापं, त्रकारस्त्राणवाचकः ॥
अक्षरद्वयसंयोगे, पात्रमाहुर्मनीषिणः ॥ १ ॥

अर्थ– " पा " एटले पाप, अने तेथी " त्रा " एटले (आत्मानुं) रक्षण करवुं; एवी रीते ते बन्ने अक्षरोना संयोगथी "पात्र" शब्द थाय छे; एम विद्वानो कहे छे. ॥ १ ॥

एवी रीते नामप्रमाणे गुणवालुं " सुपात्र " दुर्लभ छे. कह्युं छे के, आ दुनीयामां लक्ष्मी मले छे, तथा सर्व इछित सुख पण

मळे छे, पण जगतमां उत्तम एवुं सुपात्रदान दुर्लभ छे. वळी भाग्यवानोनीज लक्ष्मी सुपात्रे देवाय छे. केमके, दुःखेथी मेळवेली एवी केटलाकनी लक्ष्मीने तो राजा बलात्कारे लेइ ले छे, केटलाकोनी लक्ष्मीने अकस्मात् अग्नि बाळी नाखे छे, विषयिओनी लक्ष्मी वेश्याओना घरोमां जाय छे, पण पुण्यशालीओनी लक्ष्मी अरिहंत प्रभुना बिंबमां, प्रासादमां तथा उत्तम साधुओने उपयोगमां आवतां वस्त्रादिकमां वपराय छे, श्रावक उदार मनथी जो न्यायोपार्जित द्रव्यथी मुनिओने कल्पे एवां वस्त्र, पात्र, भोजन, औषध विगेरे भक्तिथी आपे, तो तेने मोक्ष मळे छे, तो पछी देवगति तथा मनुष्यगतिनी तो वातज शी करवी? जेम सुपात्र दानथी शालिभद्र त्रणे लोकोमां प्रख्यात थएला छे. केमके, देवरूप थएला तेमना पिता गोभद्र हमेशां तेमने आभूषणादिकनी पेटी आपता हता, तेणे खरीदेलां तथा तेमनी स्त्रीओए पगे लुछीने फेंकी दीधेलां रत्नकंबलो राजानी राणीओने पण दुर्लभ थइ पड्यां, ते सघळुं तेमनां सुपात्रदाननुं फळ हतुं.

वळी पण सुपात्ररूपी ते क्षेत्र लांबा काळसुधि जय पामो, के जेमां एकवार वावेला द्रव्यरूपी चोखा हजारो वखत सुधि लणी शकाय छे. पाछळथी अथवा परे दीधेला दाननुं फळ तो मळे अथवा न पण मळे, पण पोताने हाथे दीधेलां दाननुं फळ तो मळेज छे, तेमां संशय नथी. धनसार्थवाहना भवमां श्री ऋषभदेव प्रभुए पण साधुओने घृतदान दीधुं हतुं, के जेथी तेमने पण श्री तीर्थंकर पदवी मळी छे. भरत चक्रीए पण पूर्वभवमां मळेला अन्ननो पांचसो साधुओ वच्चे संविभाग करी भोजन कर्युं हतुं, तेथी तेमने चक्रीनी तथा मोक्षनी पदवी मळेली छे. तेम श्रेयांसकुमारे पण श्री प्रथम प्रभुने सेलडी रस वोरावीने सुपात्रदान दीधुं छे, अने तेथी अक्षय त्रीजना पर्वनी प्रवृत्ति थएली छे.

वळी उचित काळे सुपात्रप्रते आपेलुं अल्पदान पण, चंदन-

बालाए वीर प्रभुप्रते आपेला बाकुलानी पेठे बहु फलवालुं थाय छे. ते चंदनबालानुं दृष्टांत नीचे प्रमाणे जाणवुं.

श्री वीर प्रभुए एवो अभिग्रह लीधो हतो के, राजानी पुत्री होय, दासीपणाने प्राप्त थइ होय, पगमां बेडी होय, मस्तके मुंडी होय, क्षुधातुर होय, रडती होय, एक पग डेहेलीमां होय अने एक पग बहार होय, एवी कोइ स्त्री भावथी जो मने सुपडाना खुणामां रहेला बाकुला वहोरावे, तो मारे पारणुं करवुं. अने एवी रीतनो प्रभुनो अभिग्रह छ मासे चंदनबालाथी संपूर्ण थयो; अने ते वखते देवोए त्यां धनावह शेठने घेर साडाबार क्रोड सोनइआनी वृष्टि करी. ते जोइ तेनी पडोशणे विचार्युं के, ज्यारे आणे फक्त आ तपस्वीने बाकुला वहोरावीने आटली बधी ऋधि मेलवी, त्यारे हुं तपस्वीने वोरावेला एवा घृतसाकर आदिके करीने युक्त दुधपाकना भोजनथी पण वधारे ऋद्धि मेलवीश; एम विचारि तेम करीने ते आकाश सन्मुख जोवा लागी. ते जोइने ते तपस्वीए कह्युं के, अरे मुग्धे! तारा भावथी अने तें आपेला आधाकर्मिक आहारथी तो पाषाणोनी वृष्टि थशे; पण रत्नोनी कंइ वृष्टि थशे नहीं. एवीरीते सुपात्रदानपर चंदनबालानुं दृष्टांत जाणवुं.

वली तेवीजरीते देशांतर गएला मूलदेवे एक महिनाना उपवासी मुनिने दीधेला बाकुलाना दानना पुण्यथी उत्कृष्ट राज्य मेलव्युं हतुं. तेमज श्री वीरप्रभुने हुं चतुर्मासनुं पारणुं करावीश, एवा उत्तम ध्यानथी मृत्यु पामीने जीर्ण शेठे बारमो देवलोक मेलव्यो हतो. तेमज कोल्लार नामना गाममां एक चंपक नामे शेठ वसतो हतो, तेणे गुणाकर मुनिनुं पात्र छेक कांठासुधि घीथी भरी आप्युं, पण तेने लाभ थवानो जाणीने तेणे निषेध कर्यो नहीं. अने एवीरीते भावनाना वशथी ते शेठ सर्वार्थसिद्धिप्रते गया. अहीं ध्याननो भांगो एवो छे के, ते शेठे दान देतां

विचार्युं के, अहो! आ मुनि लोभी छे, केमके, ते एकला छतां आटलाबधा घीने शुं करशे? एवीरीतना तेना चित्तने जाणीने "अरे पड नहीं पड नहीं" एम कहीने मुनिए तेमने बारमा देवलोकमां स्थाप्या. एवीरीते चंपकश्रेष्ठिनुं उदाहरण जाणवुं. वली बीजुं दृष्टांत कहेछे.

हल्लूर नामना गाममां देवशर्मा अने सोमशर्मा नामना बे ब्राह्मणो हता. तेउमां देवशर्मा मिथ्यात्वी हतो, अने सोमशर्मा श्रावक हतो, पण निर्धन हतो. देवशर्मा धनवान हतो, पण कुपात्रोप्रते दान आपनारो हतो. तेणे लक्ष भोजननो याग कर्यो. सोमशर्मा तेने घेर भोजन पीरसवा आदिकनुं कार्य करतो हतो, अने एवुं जूठुं भोजन खाइने तेनी चाकरी करतो हतो. एक दहाडो पोताना भागमां आवेला सर्व प्रासुक लाडु आदिक तेणे साधुउने अने साधर्मीउने आप्या. ते दानपुण्यना प्रभावथी ते मगध देशना राजा श्रेणिकनो पांचसो राणीउनो स्वामी एवो नंदिषेण नामे पुत्र थयो. तथा ते अत्यंत भाग्यशाली थइने भोगो भोगववा लाग्यो.

वली तेज सुपात्रदानपर रथकार मृगनुं दृष्टांत कहेछे.

श्रीकृष्णना मोटा भाइ रामे दीक्षा लीधी, तथा एक दहाडो ते नगरमां जता हता, त्यां तेमनुं अद्भुतरूप जोइने कुवाना कांठापर पाणी भरवाने आवेली स्त्रीउ तेनापर अत्यंत मोहित थइ. अने तेमनुं रूप जोवामां लीन थएली एक स्त्री घडाने बदले पोताना पुत्रना गलामां रसी बांधीने कुवामां पाणी लेवामाटे नाखवा लागी. ते जोइ मुनिए तेणीने उपयोग आपी तेम करतां निवारी. तथा ते वखते पोते एवो अभिग्रह लीधो के, धिक्कार छे मारारूपने!! आजथी मारे नगरमां जवुं नहीं, एम अभिग्रह लेइने ते राममुनिराज वनमां रहेवा लाग्या. तथा त्यांथी ज्यारे कोइक सार्थ वटाय, त्यारे तेमनी पासेथी भिक्षा

लेइने धर्मध्यानपूर्वक काल निर्गमन करवा लाग्या. हवे एटलामां त्यां कोइक रथकार काष्ठ लेवामाटे आवी चड्यो, तथा अरधी भांगेली डालवाला कोइक वृक्षनी नीचे जोजनमाटे बेठो. त्यां एक हरिणे देखाडेल छे मार्ग जेमने एवा राममुनिराजने जोइने ते खुशी थयो थको तेमने आहार पाणी देवामाटे तैयार थयो. ते मुनि पण त्यां आव्या, एटलामां अकस्मात प्रचंडवायुना वेगथी ते डाल त्रुटी पडी, अने तेथी ते त्रणे त्यां मृत्यु पामीने पांचमे देवलोके गया.

वली एवीज रीते सुपात्रदान देनारा वंकचूलादिको, कोशा वेश्या, तथा अवंति सुकुमाल आदिको पण संसाररूपी समुद्रने तरी गया छे.

हवे वली तेज सुपात्रदानपर धनसार व्यवहारीनुं दृष्टांत कहे छे.

राजग्रही नामनी नगरीमां धनसार नामे एक व्यवहारी रहेतो हतो, ते महा धनाढ्य तथा एकांतरे उपवास करनारो, बन्ने वखत प्रतिक्रमण करनारो, तथा त्रिकाल देवपूजा करनारो हतो. केटलेक काले कर्मयोगे ते निर्धन थयो. पछी स्त्रीना कहेवाथी ते साथवानुं जातुं लेइने द्रव्य मागवामाटे गोबर नामना गाममां पोताना शालापासे गयो. पण निर्धनपणाथी त्यां पण तेनुं धन नहीं मलतां उलटुं अपमान थयुं. त्यारे दिलगीर थइ ते पाछो वल्यो, अने रस्तामां भावपूर्वक एक मासोपवासी मुनिने तेणे ते साथवाथी पारणुं कराव्युं. तथा पछी स्त्रीने खुशी करवामाटे तेणे नदीमांहेथी केटलाक गोल रंगबेरंगी कांकराउ एकठा करीने पोताना खडीआमां जर्या, तथा पछी घेर आव्यो. ते वखते शासन देवीना प्रभावथी तेना खडीआमानां कांकराउ बहु मूल्यवालां रत्नो थइ गयां. एवी रीते सुपात्रदानना प्रभावथी ते फरीने धनवान थइ दान आपवा लाग्यो, तथा जिनमंदिरो आदिक पुण्यनां कार्यो करी पृथ्वीमां ते प्रख्यात थयो.

वली आठ स्त्रीओनो जरतार धन्य शेठ सुपात्रदानना महात्म्यथी एकावतारी थइ सर्वार्थसिद्धे गएला छे. वली तेवीज रीते कयवन्नादिक घणा जव्य माणसो सुपात्रदानथी संसाररूपी समुद्रने तरी गया छे. तेम वली डुराचारी माणसो पण सुपात्रदानना महात्म्यथी सारी गति मेलवे छे.

वली अनादर, विलंब, विमुखता, अप्रिय वचन, तथा पश्चात्ताप ए पांचे उत्तम दाननां दूषणो छे. तेम आनंदाश्रु, रोमांच, बहुमान, प्रियवचन, तथा अनुमोदना ए पांच उत्तम दाननां जूषणो छे. प्रियवाणीसहित दान, अहंकारविनानुं ज्ञान, क्षमावालुं शौर्य, तथा त्यागवालुं धन ए चारे बाबतो डुर्लज्ञ छे. वधारे शुं कहेवुं? कृपणोनुं धन निष्फलज छे. कह्युं छे के, निर्बुद्धि माणसने शास्त्रोथी, अंधने दीपकोथी, नपुंसकने स्त्रीओथी, कायरने हथियारोथी, बहेराने वाजित्रोथी, कदरूपाने आजूषणोथी, ज्वरवालाने जोजनोथी, तथा कृपणने मलेलां घणां इव्योथी शुं थवानुं छे? माटे जे माणस सुपात्रप्रते धन आपे छे, तेज धन्य छे. कह्युं छे के, पंडित माणस पोतानुं धन सुपात्रने आपे छे, मुग्ध माणस पोतानुं धन जोगोमां वापरे छे, तथा कृपणना धननो फोगट विनाश थाय छे.

एक दहाडो जोजराजा वनमां गया हता, त्यां तेणे एक गलता मधुकने जोइने धनपाल कविने पूछ्युं के, आ मधुक केम गले छे? त्यारे कविए कह्युं के, ज्यारे पात्र मले छे, त्यारे धन होतुं नथी, अने ज्यारे धन होय छे त्यारे पात्र होतुं नथी, एवी रीतना शोकमां पडेलो आ मधुक अश्रुपातथी रुदन करे छे, एम हुं मानुं छुं.

स्थावर अने जंगम, एम बे जेदथी सत्पात्र छे. तेमां जिनप्रासादादिक रूप स्थावर सत्पात्र दश प्रकारनुं छे. अने एवी रीतना सुपात्रोप्रते दीधेलुं दान महा फलदायक थाय छे.

हवे सुपात्र प्रते जे दान आपवुं, ते प्रतिउपकारनी अपेक्षा राख्याविनाज आपवुं. तेने माटे एक भागवतनुं उदाहरण कहे छे.

कोइक परिव्राजके कोइक भक्तिवान भागवतने कह्युं के, वर्षाकाले हुं तारा मकानमां रहीश. त्यारे ते भागवते कह्युं के, जो तुं प्रतिउपकार मारापर न करे, तो भले सुखेथी रहे. पछी ते वात ते परिव्राजके अंगीकार करवाथी ते भागवते तेने मकान आप्युं तथा भोजनादिकथी ते हमेशां तेनो सत्कार करवा लाग्यो. एम करतां केटलोक समय गया बाद ते भागवतनो घोडो चोरो चोरी गया. पण एटलामां प्रभात थवाथी ते चोरो ते घोडो लइ जवाने अशक्त थवाथी, तेओ ते घोडाने वनमां एक वृक्षसाथे बांधीने नाशी गया. एटलामां प्रभाते ते परिव्राजक स्नान करवा माटे तलावपर गयो. त्यां तलावपासे रहेली झाडीमां ते अश्वने जोइ ओलखी कहाड्यो के आ अश्व मारा उपकारी भागवतनो छे. पछी तेणे ते झाडीमां पोतानुं धोएलुं वस्त्र मुकीने पोताने स्थानके आवी ते भागवतना माणसोने कह्युं के, हुं मारुं वस्त्र पेली झाडीमां वीसरी आव्यो छुं माटे लावी आपो? त्यारे तेओए त्यां माणसोने मोकल्यां, अने त्यां ते घोडाने जोइने तेओ तेने लाव्या. ते बाबतनी भागवतने खबर पड्याथी तेणे विचार्युं के, आ परिव्राजके आवो मिष करीने पण मारापर प्रतिउपकार कर्या छे, पछी तेणे ते परिव्राजकने बोलावीने कह्युं के, हे भद्र! हवे तुं चाल्यो जा? केमके, उपकारी प्रते दीधेलुं दान निष्फल थाय छे.

वली पण एक मुधाजीवी मुनिनुं दृष्टांत कहेछे.

कोइक वैराग्यवान राजाए धर्मनी परीक्षा करवामाटे एवो ढंढेरो नगरमां वगडाव्यो के, राजा लाडुओ आपेछे, माटे जेने जोइता होय तेमणे आववुं. ते सांभली कापडी आदिक घणा लोको त्यां गया. त्यारे राजाए तेओने पूछ्युं के, तमो तमारी आजीविका शीरीते चलावो छो ? त्यारे एके कह्युं के, हुं मुखथी

बीजे कह्युं के, हुं पगोथी, त्रीजे कह्युं के, हुं हाथोथी, तथा चोथे कह्युं के, हुं लोकोनी दयाथी आजीविका चलावुं छुं. पछी राजाए एक जैन साधुने बोलावी पूछयुं के, तमो तमारी आजीविका शीरीते चलावो छो? त्यारे ते जैनसाधुए कह्युं के, हुं तो मुफत आजीविका चलावुंछुं. त्यारे वली ते राजाए तेउं सर्वने पूछयुं के, तमो ते आजीविका शीरीते चलावोछो ? त्यारे पेहेले कह्युं के, हुं कथा करनारोछुं, तेथी रामायणादिक कथाउ लोकोने संजलावी आजीविका चलावुं छुं, बीजे कह्युं के, हुं खेपीयो छुं, तेथी बेघडीवारमांज एक योजन पगे चाल्यो जाउंछुं, अने एवीरीते खेप करीने आजीविका चलावुंछुं, त्रीजे कह्युं के, हुं लहीउंछुं, तेथी पुस्तको लखीने आजीविका चलावुंछुं, चोथे कह्युं के, हुं भिक्षुक छुं तेथी लोकोनी दयाथी आजीविका चलावुंछुं. पछी जैनसाधुए कह्युं के, हुं एक मोटा शाहुकारनो पुत्र हतो, पण आ संसारने असार जाणीने में दीक्षा लीधीछे, अने तेथी जैनधर्मनी आ कृपा मुजब जेवो आहार मलेछे, तेथी हुं मारी आजीविका चलावुंछुं. ते सांभली राजाए कह्युं के, अहो! आ महानधर्म सर्व दुःखोथी मुकावनारो छे, एम विचारि पुत्रने राज्य सोंपीने ते राजाए जैनाचार्यपासे दीक्षा लीधी.

एवीरीते सुपात्रदानपर शास्त्रोमां अनेक दृष्टांतो प्रसिद्ध छे, अहीं ग्रंथगौरवना जयथी वधारे लख्यां नथी.

हवे त्रीजा अनुकंपादाननुं विवेचन करेछे.

दीन, दरिद्री, तथा दुर्बल आदिक जीवोने पात्रापात्रनी विचारणा कर्याविना दयाथी जे अन्नपानादिक देवुं तेनुं नाम अनुकंपादान छे, कह्युं छे के, उत्तम माणसो निर्गुणी लोकोपर पण दया करे छे, केमके, चंद्र छे ते चांडालना घरपरथी पोताना प्रकाशने कंइ खेंची लेतो नथी. महान पुरुषो दान देती वखते कंइ पात्रापात्रनो विचार करता नथी, केमके, दयाने खातर श्री वी-

रप्रनुए पण पोतानुं अर्ध देवदुष्य वस्त्र ब्राह्मणने आप्युं छे. उत्तम बुद्धिवान माणसे पोताना अपकारीपर पण विशेष प्रकारे दया करवी, केमके, दंशता एवा पण सर्पने श्री वीर प्रनुए प्रबोध कर्यो छे.

वली शुद्ध धर्मीपणुं तो दयाथीज शोने छे जेम आर्यसुहस्ति महाराजे संप्रति राजाना जीव रंकने यथेष्ट नोजनथी संतुष्ट कर्यो हतो, तथा छेवटे ते रंक मृत्यु पामीने संप्रति राजा थयो, अने जैनधर्मनी घणीज उन्नति तेणे करी.

हवे अन्नदानपर श्रीरामचंद्रजीनुं दृष्टांत कहेछे.

रामचंद्रजीए वनवासथी आवीने पोतानी प्रजाने पूछ्युं के, तमारे अहीं धान्यनी तो सुलनता छे नी? त्यारे लोकोए विचार्युं के, रामचंद्रजीने वनवासमां अन्न मलेलुं लागतुं नथी, तेथी तेउ आवी रीते पूछे छे, एम विचारि तेउ हसी पड्या. पछी केटलाक दिवसो गयाबाद रामचंद्रजीए पोतानी प्रजाने नोजनमाटे निमंत्रण कर्युं. सघलाउ नोजनमाटे बेसी गया बाद रामचंद्रजीए रत्नोथी थालीउ नरीने तेउने पीरसी त्यारे तेउ कहेवा लाग्या के, हे स्वामी! आवी रीतनी नवीन रसवती अमो खाइ शकता नथी. त्यारे रामचंद्रजीए कह्युं के, त्यारे तमोए ते वखते केम हांसी करी हती? माटे तमो सांनलो के, जे धान्यनी उत्पत्ति दुर्लन छे, अने जेनो क्षय तो दनदन प्रते छे एवा सर्व प्रकारना रत्नोमां पण उत्तम रत्नसरखुं धान्य छे. केमके, प्राणो अन्नने आधिन छे, माटे ते अन्न सरखुं रत्न आ पृथ्वीमां कोइ पण नथी. आ पृथ्वीमां जल, अन्न, अने मिष्टवचन एज उत्तम रत्नो छे, पण जवाहिर तो पाषाणरूप छे. उत्तम गायनो, स्त्री, कपूर, कस्तूरि, चंदन, अगर, सुवर्ण, रत्न विगेरे उपनोग वखते तो उत्तम लागे छे, पण तेमनो विरह थया बाद तो ते दुःखदाइ

छे, पण अन्न तो हमेशां प्रीति करावनारुं छे. हवे अनुकंपादानपर जगडुशा शेठनुं दृष्टांत कहेछे.

पाटण नामना शेहेरमां रहेता महा धनाढ्य जगडुशाह नामना जैनधर्मी शेठ एक दहाडो भोजन करवाने बेठा हता. ते वखते कोइक वृद्ध सिद्ध पुरुष तेमना द्वारपासे आवी पहोंच्यो, तथा मध्यानकाल थवाथी तेने शेठे भोजन माटे बेसाड्यो. पछी तेने सर्व अन्न पीरस्युं, तथा सर्व पाणी पायुं तो पण ते तृप्त थयो नहीं. त्यारे ते जोइ चमत्कार पामेला जगडुशाह शेठे तेने तेनुं कारण पूछ्युं. त्यारे ते सिद्ध पुरुषे कह्युं के, आजथी मांडीने पांचमे वर्षे नवुं जल अने नवुं धान्य दृष्टिए पडशे. एम कहीने तेज क्षणे ते अदृश्य थइ गयो. पछी ते जगडुशाह शेठे पांच वर्षसुधि दुकाल पडवानो जाणीने पोतानुं सर्व द्रव्य खरचीने सघला देशोमांथी आडतीआउ मारफते जेटलुं मल्युं तेटलुं धान्य खरीद करावीने तेनो संग्रह कर्यो. पछी ज्यारे ते भयंकर दुकाल लोकोने दुःख देवा लाग्यो, त्यारे तेणे दील्ही, खंभात, धोलका आदिक बारसो मोटा मोटा शेहेरोमां दानशालाउ करावी. तथा दुष्ट राजाना डरथी ते दरेक दानशालाउपर एवी रीतनां नामनां पाटीआं चोडाव्यां के, आ दानशालाउ “रंकमाटेनी” छे. पछी तेणे घणां राजा आदिकोने पण धान्यनी सहायता करी. हवे एवी रीतनी जगडुशाहनी कीर्ति सांभलीने विशलदेव राजाने इर्षा थइ; अने तेथी तेणे पण पोताना नगरमां एक दानशाला मांडी. पण धन खुटवाथी तेणे तेमां अर्थिउने तेल पीरसवा माड्युं. पण छेवटे ते राजाए पण पोतानो अहंकार तजीने ते जगडुशाहशेठने नमस्कार कर्यो. हवे प्रभातमां जे जगोए बेसीने जगडुशाह दान आपता, त्यां आडो एक पडदो बंधावता, तथा पडदामां पोते बेसीने तेनी अंदरथी याचकना हाथमां दान आपता, के जेथी कुलीनोने ते दानथी लज्जा थाय नहीं. एवी रीते

याचको पोतानो हाथ ते पडदानी अंदर जगडुशाहपासे धरता अने जगडुशाह तरफथी तेमने तेमना भाग्यप्रमाणे मलतुं. एम करतां करतां एक दहाडो विशलदेव राजाने एवी इछा थइ के, हुं पण मारां भाग्यनी परीक्षा तो करुं, एम विचारि एक दहाडो वेष बदलीने ते त्यां एकाकी गयो, तथा तेणे पोतानो जमणो हाथ पडदानी अंदर नांख्यो. त्यारे सामुद्रिक शास्त्रना पारंगामी एवा जगडुशाहे तेना हाथनी रेखाउ जोइ विचार्युं के, आ कोइ महा भाग्यवान राजा छे, तथा तेनापर संकट आवी पड्युं छे, माटे तेने एवी वस्तु हुं आपुं के, जेथी तेने जीवन पर्यंत दुःख सहन करवुं पडे नहीं. एम विचारि तेणे पोतानी आंगलीमां पेहेरेली अमूल्य मणिनी वींटी उतारीने तेना हाथमां मूकी. पछी राजाए थोडीवार रहीने पाछो पोतानो डाबो हाथ पडदानी अंदर राख्यो, त्यारे जगडुशाहे वली पोतानी बीजी तेवीज वींटी तेना हाथमां मुकी. एवी रीते बन्ने वींटीउ लेइने राजा तो पोताना मेहेलमां आव्यो. पछी बीजे दिवसे तेणे जगडुशाहने सन्मानपूर्वक बोलावीने ते वींटीउसंबंधि हकीकत जाहेर करी. त्यारे जगडुशाह शेठे कह्युं के,

सर्वत्र वायसाः कृष्णाः, सर्वत्र हरिताः शुकाः ॥
सर्वत्र सुखिनां सौख्यं, दुःखं सर्वत्र दुःखिनाम् ॥१॥

अर्थः— सर्व जगोए कागडाउ श्याम होय छे, तेम सर्व जगोए पोपटो लीला होय छे, वली सुखी माणसोने सर्व जगोए सुख होय छे, अने दुःखिउने सर्व जगोए दुःख होय छे.

पछी राजाए ते वींटीउ जगडुशाह शेठने पाछी पहेरावी. तथा अत्यंत सन्मान पूर्वक हाथीपर चडावीने तेमने घेर पहोंचाड्या. एवी रीते अनुकंपादानपर जगडुशाह शेठनी कथा कही.

वळी विक्रमराजानी कथा कहेछे.

विक्रमादित्यराजाए सुवर्णपुरुषना प्रसादथी पृथ्वीपरना मनुष्योने सुवर्ण आपीने तेउने करजरहित करेला छे, अने हजुसुधि पण तेथी तेनो संवत्सर चाले छे. एक दहाडो ते विक्रमादित्य राजा हाथीपर बेसी मार्गे जता हता, तेवामां जमीनपर वेराएला केटलाक चोखाना दाणाउ तेनी दृष्टिए पड्या, तेथी हाथीपरथी उतरीने ते चोखाना दाणाउने तेणे मस्तके धर्या. ते वखते अन्नाधिष्ठायिका लक्ष्मी देवीए प्रसन्न थइ प्रत्यक्ष थइने तेने कह्युं के, हे विक्रमादित्य राजा! तमो मारी पासे वरदान मागो? त्यारे लोकोपर अनुकंपावाला विक्रमराजाए तेणीने कह्युं के, हे लक्ष्मी देवी! तमो मने एवुं वरदान आपो के, आ मालव देशमां कदीपण दुकाल पडे नहीं. त्यारे देवीए पण ते वरदान तेने आप्युं. अने तेथी आजदनसुधि पण मालवा देशमां दुकाल पडतो नथी. कह्युं छे के, दयायुक्त मन आरोग्यताने नजदीक करे छे, प्रशंसा वधारे छे, संसाररूपी समुद्रथी तारे छे, आयुष्य विस्तारे छे, शरीरने सुंदर करे छे, गोत्रनी वृद्धि करे छे, धनने वधारे छे, तथा बलनी पण वृद्धि करे छे.

हवे चोथा उचितदाननुं स्वरूप कहेछे.

अवसर आव्ये छते योग्य परोणाने, देवगुरुना समागम वखते, मंदिर चणाववा समये, प्रतिमानी प्रतिष्ठा करावती वेलाए, वधामणी आपनारने, अथवा काव्य, कथा आदिक संभलावनार उत्तम कवि आदिकने दान आपवुं, ते उचितदान कहेवाय छे.

हवे ते उचितदानपर कुंभकारनी कथा कहेछे.

पाटलिपुत्र नामना नगरमां पंकप्रिय नामनो एक कुंभार वसतो हतो. पण ते कोइक कारणे इर्षाथी ते नगर तजीने वनमां जइ एक मोटा तलावनी पालपर झुंपडी बांधीने रह्यो हतो. एक दहाडो अवली चालना घोडाथी खेंचाएलो नरवाहन राजा त्यां

आवी चड्यो. ते राजा क्षुधा अने तृषाथी अत्यंत पीडित थयो हतो. तेने आ कुंनारे नोजन तथा शीतल पाणी आप्याथी ते बहु खुशी थयो. अने तेथी राजाए तेनापर खुशी थइने तेने नगरमां लइ जइ घणुं ऋव्य आप्युं, तथा गरास पण आप्यो.

वली कोइ कविनी कविताथी खुशी थइ तेने जे राजा आदिको दान आपे छे, ते पण उचित दान कहेवाय छे. तेपर कथा कहे छे. एक दहाडो शक्तिसिंह राजानो मुंगलराज नामनो पुत्र घोडा खेलाववा माटे वनमां गयो. त्यां तेने कोइक गोपाले अन्योक्तिनी कविताथी रंजन कर्यो. त्यारे राजाए तेने अल्पदान आप्युं, तेथी फरीने तेणे वडवृक्ष प्रतेनी अन्योक्तिथी रंजन कर्यो, त्यारे राजाए तेने घेर बोलावीने तेने नोजनमाटे बेसाड्यो. तथा तेनी थालीमां हीरा माणेक, मोती विगेरे अमूल्य वस्तुउ पीरसीने तेने संतुष्ट कर्यो.

वली तेवीज रीते सिद्धराज नृपतिए पोतानी समस्या पुरवामाटे पोताना शरीरपरनो सर्व शृंगार श्रीपाल कविने आप्यो छे. वली तेवीज रीते जीर्ण गढनो राजा खेंगार एक दहाडो शिकारमाटे वनमां गयो हतो, त्यां मार्ग चूकी जवाथी तेणे एक चारणने मार्ग पूछवाथी तेणे वक्रोक्तिपूर्वक कह्युं के, जीवहिंसा नहीं करवी तेज शुद्ध मार्ग छे. ते सांनली राजाए खुशी थइ जीवितपर्यंत जीवहिंसानो त्याग करीने ते चारणने गरास आप्यो. वली तेवीज रीते स्तंनपुरमां केटलाक जैनी साधुउए त्यांना यवन राजाने पोतानी कविताथी खुशी करीने जैनशासननी प्रनावना विस्तारी हती.

वली एक दहाडो ज्यारे सिद्धसेन दिवाकरनो उज्जयनीमां प्रवेश महोत्सव थतो हतो, त्यारे बंदिलोको तेनी सर्वज्ञपुत्रादिकनी प्रशंसापूर्वक बिरुदावलि बोलता हता. ते वखते विक्रमादित्य राजा घोडा खेलाववा माटे निकल्यो हतो. त्यारे ते राजाए

आचार्यजीनी परीक्षामाटे मनथी तेमने नमस्कार कर्यो, त्यारे आचार्यजीए तेने धर्मलाभ आप्यो. त्यारे राजाए कह्युं के, तमोए मने नमस्कार विनाज धर्मलाभ केम आप्यो? त्यारे आचार्यजीए कह्युं के, हे नरेंद्र! प्रणाम मन वचन अने कायाथी त्रण प्रकारे थाय छे. तेमांथी तमोए मने मानसिक प्रणाम कर्यो छे. त्यारे राजाए खुशी थइने आचार्यजीने पूछ्युं के, आ धर्मलाभनी आशिषथी शुं थाय छे? त्यारे आचार्यजीए कह्युं के, जे धर्मलाभनी आशिषथी महान हाथीओ, पवनना वेगने पण जीतनारा घोडाओ, रथो, लीलायुक्त स्त्रीओ, चामरोथी शोभिती राज्यलक्ष्मी विगेरे उत्तम वस्तुओ मले छे, एवा धर्मलाभ तमोने जय आपो! वली जो दीर्घायुनी आशिष आपवामां आवे तो ते नारकीओने पण होय छे, घणा धनवानपणानी आशिष आपवामां आवे तो ते म्लेछोने पण होय छे, घणा पुत्रवाननी आशिष आपवामां आवे तो ते कुतराओने पण होय छे, माटे सर्व सुखने आपनारी तो धर्मलाभनीज आशिष छे. ते सांभली विक्रमराजाए हाथीपरथी उतरी आचार्यजीने पंचांग प्रणाम कर्यो, तथा तेमने एक क्रोड सोनामोहोरो देवा मांडी. त्यारे आचार्यजीए कह्युं के,

भुंजीमहि वयं भैक्ष्यं, शीर्णं वासोवसीमहि ॥
शयीमहि महीपीठे, कुर्वीमहि किमीश्वरैः ॥ १ ॥

अर्थः— अमो तो भिक्षा मागीने भोजन करीए छीए, जीर्ण वस्त्रो पेहेरीए छीए, तथा पृथ्वीतलपर शयन करीए छीए, माटे अमोने धननुं शुं प्रयोजन छे?

एवी रीते आ निस्पृही आचार्यजीए ते धन लीधुं नहीं. त्यारे राजाए पण ते धन पाछुं लेवानी ना पाडवाथी आचार्यजीना उपदेशथी ते धन संघना प्रधान पुरुषोए जिनमंदिरोना जीर्णोद्धार

3134

माटे वापर्युं. एवी रीते उचित दानपर विक्रमादित्य राजानी कथा जाणवी.

वळी तेज उचित दानपर विक्रमराजानी बीजी कथा कहेछे.

एक दहाडो विक्रमराजा वसंत ऋतुमां वनमां क्रीडा करवा गयो हतो. त्यां ते सुंदर केळोना वृक्षोना मंडपमां सुवर्णना सिंहासनपर बेठो हतो. ते वखते त्यां छत्रीस जातना वाजित्रोथी मनोहर पात्रोनुं नृत्य थइ रह्युं हतुं. एवी रीते त्यां ते अनेक प्रकारनां सांसारिक सुखो भोगवतो थको वारंवार नीचेनुं काव्य भणतो हतो.

क्वचिद्वीणावेणुप्रवणरमणीगीतभणितिः
क्वचिद्भट्टश्रेणिः पठति बिरुदालीमविरतिः ॥
सहर्षं हेषंते क्वचिदपि हया दंतिनिवहाः
नदंति क्ष्मांतर्न प्रवरमपरं राज्यसदृशम् ॥ १ ॥

एवी रीते संसारसुखमां निमग्न थएला राजाने धर्माधिकारी मंत्रीए कह्युं के, हे राजन्! जो आ आत्माने संसाररूपी केदखानामांथी आपणे छोडावीएं नहीं तो पछी, राज्य, धन, धान्य, आभूषणो, उत्तम जाति, कुळ तथा उत्तम गुणो पण शा कामना छे? वळी भोगोमां तो रोगोनो भय छे, सुखमां क्षयनो भय छे, धनने अग्नि आदिकनो भय छे, दासपणामां स्वामिनो भय छे, कुळमां खराब चालनी स्त्रीनो भय छे, मानमां म्लानिनो भय छे, गुणोप्रते दुर्जननो भय छे, शरीरने यमनो भय छे, पण हे राजन्! वैराग्यने कोइनो पण भय नथी. ते सांभळी वैराग्यवान् राजाए कह्युं के, अहो! आ धर्माधिकारिए युक्त वात कही. केमके, भ्रमण करी रहेल छे भ्रूकुटिरूपी जळचरो जेमां, तथा केशोरूपी छे शेवाल जेमां, अने कर्णोरूपी छे, आवर्तो जेमां, तथा स्फुरायमान् नेत्रोरूपी छे कमळो जेमां एवां आ शरीररूपी तळावमांथी. हमेशां तृषातुर एवो काळ आयुष्यरूपी पाणीने पी

जाय छे. वळी आ संसारमां आयुष्य तो जळना मोजांनीपेठे भंगुर छे, अने लक्ष्मीतो स्वप्ननी पेठे नश्वर छे, अने यौवन तो वादळांनीपेठे क्षणिक छे, माटे खरेखर आ संसार वैराग्यरूपज छे. एवी रीते संसारनी असारता भावीने विक्रमराजाए ते धर्माधिकारीने आठ क्रोड सोनामोहोरो इनाम तरीके आपी. एवी रीते उचित दानपर अनेक दृष्टांतो छे.

हवे पांचमा कीर्तिदाननुं स्वरूप कहेछे.

पोतानां कुल, वंश, रूप, विद्या, गुण आदिकोना वर्णनमाटे जे भाट, चारण, गवैया, तथा मागण आदिकने जे दान देवुं ते कीर्तिदान कहेवाय छे.

ते कीर्तिदानपर विक्रमराजानी कथा कहेछे.

एक दहाडो विक्रमराजा ज्यारे सभामां बेठेला हता, त्यारे तेमने तृषा लागवाथी नीचेप्रमाणे काव्य भणीने पाणी माग्युं.

स्वछं सज्जनचित्तवल्लघुतरं दीनार्थिवच्छीतलं
पुत्रालिंगनवत्तथा च मधुरं बालस्य संजल्पवत्॥
एलोसीरलवंगचंदनलसत्कर्पूरपालीमिलत्-
पाडल्युत्पलकेतकीसूरभि तत्पानीयमानीयताम्॥१॥

अर्थः— सज्जनोना मननीपेठे स्वछ, दीनयाचकनी पेठे हलकुं, पुत्रालिंगननीपेठे शीतल, बालकना वचननीपेठे मधुर, तथा एलची, लविंग अने चंदनथी उल्लसायमान तथा कपुरनी श्रेणिथी मलेला गुलाब, कमल अने केतकीथी मनोहर एवुं पाणी लावो ! ॥ १ ॥

त्यारे मंत्रि सुवर्णना कचोलामां राजामाटे जल लाव्यो. त्यारे पासे बेठेला कवीश्वरे नीचे प्रमाणे काव्य कह्युं.

वक्त्रांभोजे सरस्वत्यधिवसति सदा शोण एवाधरस्ते
बाहुः काकुत्स्थवीर्यस्मृतिकरणपटुर्दक्षिणस्ते समुद्रः॥

वाहिन्यः पार्श्वमेताः कथमपि भवतो नैव मुंचंत्यजस्रं
स्वच्छेऽतर्मानसेऽस्मिन् किमवनिपते तेंऽबुपानाभिलाषः

एवी रीतना कवीना काव्यने सांभळीने तुष्टमान थएला विक्रमराजाए पांड्यराजापासेथी दंड तरीके आवेली सर्व वस्तुओ तेने इनाममां आपी. ते भेट आप्रमाणे हती. आठ क्रोड सोना मोहोरो, त्राणु मोतीओना हारो, पचास हाथीओ, दश हजार घोडा, तथा चारसो नाटको तेमां हतां.

वळी पण तेज कीर्ति दानपर विक्रमराजानी बीजी कथा कहेछे.

एक दहाडो विक्रम राजानी धोबण वस्त्रो धोईने तेमने आपवा आवी, त्यारे ते वस्त्रोमां हजु किंचित् मेल बाकी रहेलो होवाथी राजाए तेणीने तेनुं कारण पूछ्युं. त्यारे ते महा चतुर धोबणे कह्युं के, हे राजन्! आ वर्षाकाल गयो तोपण आपना हाथीओ नदीकिनारापर आवीने एटली बधी धूड उडाडे छे के, तेथी हजु नदीनुं पाणी स्वच्छ थतुं नथी. धोबणना ते वचनथी खुशी थइने विक्रमराजाए ते वस्त्रो तथा एक क्रोड सोनामोहोरो तेणीने इनाम आपी.

एक दहाडो श्री सिद्धसेन दिवाकर विहार करता थका उज्जयनीमां पधार्या. त्यारे संघे एकठा थइने आचार्यजीने विनंती करी के, हे भगवन्! आप जो विक्रमराजाने वश करीने, ओंकार नगरमां जे ब्राह्मणो जिनमंदिर बांधवा नथी आपता, ते बांधी शकाय तेवुं जो आप करी आपो, तो आपनी विद्या प्रमाणभूत कहेवाय. ते सांभळी सिद्धसेनजी चार नवीन श्लोको रचीने राजदरबारमां गया. अने छडीदारने मुखेथी राजापासे नीचेप्रमाणे श्लोक भणाव्यो.

दिदृक्षुर्भिक्षुरेकोऽस्ति, वारितो द्वारि तिष्ठति ॥
हस्तन्यस्तचतुःश्लोको, यद्वागच्छतु गच्छतु ॥ १ ॥

अर्थः– आपने मलवानी इच्छावालो कोइक भिक्षु चार श्लोको हाथमां लेइने अटकाव्याथी बारणे उभो छे, ते आवे के चाल्यो जाय? त्यारे राजाए कह्युं के, तेने दश लाख सोना मोहोरो आपो? अने तेनी इच्छा होय तो सुखेथी अहीं आवे, अने जो तेनी इच्छा न होय तो ते सुखेथी जाय. त्यारे सिद्धसेनजीए छडीदारने कह्युं के, मारे सोनामोहोरोनो खप नथी, एम कही ते राजसभामां गया. त्यां विक्रमराजा पूर्व सन्मुख सिंहासनपर बेठा हता. तेने जोइ आचार्यजीए नीचे प्रमाणे एक श्लोक कह्यो.

अपूर्वेयं धनुर्विद्या, भवता शिक्षिता कुतः ॥
मार्गणौघः समभ्येति, गुणो याति दिगंतरम् ॥ १ ॥

अर्थः– हे राजन्! आवी अपूर्व धनुर्विद्या तमो क्यांथी शीख्या? केमके, तमारां बाणोनो समूह (पक्षे–याचकोनो समूह) नजीक आवे छे, अने दोरी (पक्षे–तमारा गुणो) उलटा दिशांतरमां जाय छे!! ॥ १ ॥

ते सांभली राजा पूर्व सन्मुखनुं सिंहासन छोडीने दक्षिणतरफ बेठा त्यारे आचार्यजीए नीचे प्रमाणे बीजो श्लोक कह्यो.

सर्वदा सर्वदोऽसीति, मिथ्या संस्तूयसे बुधैः ॥
नारयो लेभिरे पृष्ठं, न वक्षः परयोषितः ॥ २ ॥

अर्थः– हे राजन्! हमेशां तमो "सर्व वस्तु आपनारा छो" एवी रीते पंडितो तमारी फोकट स्तुति करे छे, केमके शत्रुउ तमारी पीठने मेलवी शकता नथी, तेम परस्त्रीउ तमारां वक्षस्थलने मेलवी शकती नथी. ॥ २ ॥

ते सांभलीने विक्रमराजा पश्चिम दिशातरफ बेठा. त्यारे आचार्यजीए नीचेप्रमाणे त्रीजो श्लोक कह्यो.

आहते तव निःस्वाने, स्फुटितं रिपुहृद्घटैः ॥
गलिते तत्प्रियानेत्रे, राजंश्चित्रमिदं महत् ॥ ३ ॥

अर्थः— हे राजन् ! तमारुं निसान वागते छते शत्रुउना हृदयरूपी घमाउ फूटी गया; पण जल तो तेउनी स्त्रीउना नेत्रोमांथी निकळ्युं ! ए मोटुं आश्चर्य छे ! ॥ ३ ॥

ते सांनलीने विक्रमराजा उत्तरतरफ बेठा. त्यारे आचार्यजीए नीचेप्रमाणे चोथो श्लोक कह्यो.

सरस्वती स्थिता वक्त्रे, लक्ष्मीः करसरोरुहे ॥
कीर्तिः किं कुपिता राजन्, येन देशांतरं गता ॥४॥

हे राजन् ! सरस्वती तो तमारा मुखमां बेठेली छे, अने लक्ष्मी तो तमारा हस्तकमलमां बेठेली छे, त्यारे तमारी कीर्ति शुं (शोक्यपणाना) जयथी कोप पामी छे ? के जे ते देशांतरमां चाली गइ छे. ॥ ४ ॥

एवी रीते चोथो श्लोक सांनलीने विक्रमराजाए सिंहासनथी उतरीने आचार्यजीने नमस्कार कर्यो; अने कह्युं के हे जगवान् ! में आपने चारे दिशाउनुं राज्य आपी दीधुं छे. त्यारे आचार्यजीए कह्युं के, हे राजन् ! अमो निस्पृही मुनिउ राज्यने शुं करीए ? एम कही आचार्यजीए पोतानो मुनिव्यवहार तेमने कही संनलाव्यो. छेवटे राजाए घणी खेंच करी पण आचार्यजीए कंइ पण वस्तु लीधी नहीं. पछी विक्रमराजा त्यारथी जैनधर्मी थइ शुद्ध श्रावकपणुं पालवा लाग्या, तथा हमेशां सिद्धसेनदिवाकरना चरणो सेवीने तेणे शत्रुंजयादिक तीर्थोनो उद्धार कर्यो, तथा ओंकारादिक शेहेरोमां जिनमंदिरो बंधाव्यां.

एवी रीते कीर्तिदानपर विक्रमादित्य राजानी कथा जाणवी.

वली एवीज रीते जोजराजाए पण पोतानी कीर्तिमाटे का-

लिदास, वररुचि, मयूर, तथा बाण आदिक कविउने सैंकडो गमे गाम आदिकनुं दान आप्युं छे.

वली ते कीर्तिदानपर भोजराजा अने धनपाल कविनी कथा कहेछे.

सर्वदेव ब्राह्मणनो पुत्र धनपाल पोताना भाइ शोभनाचार्ये करेला उपदेशथी प्रतिबोध पामीने परम जैनी थयो हतो. एक दहाडो भोजराजा ज्यारे शिकारे जतो हतो, त्यारे तेणे बलात्कारे धनपाल पंडितने साथे लीधो. पछी त्यां पोताना बाणथी एक हरिणने मार्याथी ते हरिण पृथ्वीपर पडीने पोतानी पुंछडी फफडाववा लाग्युं. त्यारे भोजराजाए धनपाल कविने तेनुं कारण पूछ्युं. त्यारे कवीश्वरे कह्युं के, हे राजन्! ते हरिण पुंछडी फफडावीने एम सूचवे छे के,

रसातलं यातु तदत्र पौरुषं
दुर्नीतिरेषा धरणीभृतानां ॥
निहन्यते यद्बलिनापि दुर्बलो
हहा महाकष्टमराजकं जगत् ॥ १ ॥

अर्थः— राजाउनुं ते पौरुष रसातलमां जाउ? तेम आ तेउनी कुनीति छे; केमके, बलवान माणस पण दुर्बलने जे हणे छे, तेथी अरेरे!! आ जगत् तो राजाविनानुं लागे छे. ॥ १ ॥

पदे पदे संति भटा रणोद्यता,
न तेषु हिंसारस एष पूर्यते ॥
धिगीदृशं ते नृपते कुविक्रमः,
कृपाश्रये यः कृपणे मृगे मयि ॥ २ ॥

अर्थः—वली आ जगतमां पगले पगले सुभटो रणसंग्राममां तत्पर थएला छे; पण तेउनो हिंसारस संपूर्ण थतो नथी; माटे हे रा-

जन् ! दया करवाने योग्य एवा हुं मृगप्रते जे तें आ तारूं खराब पराक्रम फोरव्युं ते, ते तारा पराक्रमने धिक्कार छे.

वैरिणोऽपि हि मुच्यंते, प्राणांते तृणभक्षणात् ॥
तृणाहाराः सदैवैते, हन्यंते पशवः कथम् ॥ ३ ॥

प्राणांतकाले मुखमां तृण लेवाथी माणसो वैरिउने पण छोडी मुके छे; तो हमेशां तृण भक्षण करनारा एवा आ पशुउने शामाटे हणवा जोइए ?

आवी रीतनी धनपालनी वाणी सांभलीने भोजराज मनमां जरा क्रोधातुर थयो. पछी आगल चालतां ते राजा पोते बनावेला एक तलावपासे आव्यो, तथा ते तलावनुं वर्णन करवाने तेणे धनपाल कवीश्वरने कह्युं, त्यारे धनपाले कह्युं के,

एषा तटाकमिषतो वरदानशाला,
मत्स्यादयो रसवतीप्रगुणा सदैव ॥
पात्राणि यत्र बकसारसचक्रवाकाः,
पुण्यं कियद्भवति तत्र वयं न विद्मः ॥ १ ॥

अर्थः— तलावना मिषथी खरेखर आ तो एक दानशाला लागे छे, केमके त्यां मत्स्यादिकरूप रसोइ हमेशां तैयार होय छे, तथा तेमां बगलां, सारस, चक्रवाक आदिक पक्षिउ अतिथि तरीके आवे छे, माटे आ तलाव बांधवाथी केटलुंक पुण्य थाय छे ? ते अमो जाणी शकता नथी. ॥ १ ॥

ते सांभलीने पण भोजराजा तो मनमां गुस्से थयो. पछी तेउ नगरमां आव्याबाद त्यां यज्ञमंडपमां होमवामाटे बांधेला बकरानी बूमो सांभलीने राजाए धनपाल पंडितने कह्युं के, आ बकरो शुं बोले छे ? त्यारे धनपाले कह्युं के ते एम कहेछे के.

नाहं स्वर्गफलोपभोगतृषितो नाभ्यर्थितस्त्वं मया
संतुष्टस्तृणभक्षणेन सततं साधो न युक्तं तव ॥
स्वर्गं यांति यदि त्वया विनिहता यागे ध्रुवं प्राणिनो
यज्ञं किं न करोषि मातृपितृभिः पुत्रैस्तथा बांधवैः ॥१॥

अर्थ–हे राजन्! मने स्वर्गफलना उपभोगनी तृष्णा नथी, तेम में तमारी पासे कंइं याचना करी नथी; तेम हुं तृणभक्षणथी संतुष्ट थयो छुं. माटे तमारे मने मारवो उचित नथी; वळी कदाच तमोए यज्ञमां मारेला प्राणीउं जो स्वर्गमां जता होय, तो तमो तमारा मातपिता तथा पुत्रो अने बांधवोनो यज्ञ केम करता नथी? १

ते सांभळी क्रोधायमान थएला भोजराजाए धनपाळनी आंखो कहाडी लेवाने इछ्युं. धनपाळ पंमिते पण चेष्टाथी राजानो ते विचार जाणी लीधो. पछी चालतां थकां ज्यारे तेउं दरवाजामां आव्या, त्यारे कोइक डोशीने मस्तक धुणावती तेउंए दीठी, तथा तेनीपासे एक मुग्ध छोकरी पण उभी हती. ते जोइ राजाए धनपाळने तेनुं कारण पूछ्युं. त्यारे धनपाळ *कविए कह्युं के, हे स्वामी! आ मोशीने ते मुग्धबालिका नीचेप्रमाणे पूछे छे, अने तेनो ते मोशी निषेध करे छे.

किं नंदी किं मुरारिः किमुत
सुरपतिः किं जलः किं कुबेरः
किं वा विद्याधरोऽसौ किमु
रतिरमणः किं विधुः किं विधाता ॥
नायं नायं न चायं न खलु
न हि न वा नापि नासौ न चैष
क्रीडां कर्तुं प्रवृत्तः स्वयमिह
हि हले भूपतिर्भोजदेवः ॥ १ ॥

अर्थः– शुं आ महादेव छे? के विष्णु छे? के इंद्र छे? के नल छे? के कुबेर छे? के कोइ विद्याधर छे? के कामदेव छे? के चंद्र छे? के ब्रह्मा छे? त्यारे ते रुशीए कह्युं के, अरे मुग्धे सखि! तेउमांथी ते कोइ पण नथी; आ तो जोजराजा पोते क्रीमा करवाने जाय छे.

ते सांजली जोजराजाए कह्युं के, हे कवीश्वर! मने विष्णु आदिकनी उपमा शीरीते घटी शके छे? त्यारे धनपाल कवीश्वरे कह्युं के, हे राजन्! सांजलो.

अभ्युद्धृता वसुमती दलितं रिपूरः-
क्रोडीकृता बलवता बलिराजलक्ष्मीः॥
एकत्र जन्मनि कृतं तदनेन यूना,
जन्मत्रये यदकरोत्पुरुषः पुराणः॥ १ ॥

अर्थ–बलवान एवा तमोए एकज जन्ममां पृथ्वीने उधरी छे, शत्रुउने दल्या छे, तथा (बलिराजनी) बलवान राजाउनी लक्ष्मीने वश करी छे; अने विष्णुए तो त्रण जन्ममां ते त्रणे कार्यो कर्यां छे.

ते सांजली तुष्टमान थएला जोज राजाए कवीश्वरने कह्युं के, हे कविराज! तमो कंइ पण वरदान मागो? त्यारे धनपाले कह्युं के, जो एम छे तो मने (मारी) आंखो आपो? त्यारे राजाए कह्युं के, ते आंखो तो प्रथमथीज तमारीपासे छे. त्यारे कवीश्वरे कह्युं के ते आंखो छे, पण नहीं होवासरखी हती, केमके, आपे मनथी ते लेइ लेवानीज इछा करी हती. त्यारे राजाए कह्युं के, तमोए ते शी रीते जाण्युं? त्यारे कविराजे कह्युं के,

आकारैरिंगितैर्गत्या, चेष्टया जाषणेन च॥
नेत्रवक्त्रविकारैश्च, लक्ष्यतेऽंतर्गतं मनः॥ १ ॥

आकार, इंगित, गति, चेष्टा, वचन, अने नेत्र तथा मुखना विकारथी प्राणीउनुं अंतरंग मन जणाय छे.॥ १ ॥

ते सांजली राजाए कह्युं के, हे कविराज! तमो शांत थाउ? में तमोने ते तमारां चक्षुउ आप्यां. इत्यादि जोजराजाए घणां कीर्तिदानो आप्यां छे.

वली तेज कीर्तिदानपर सिद्धराज राजानी कथा कहेछे.

एक दहाडो सिद्धराज ग्रीष्मऋतुमां, क्रीडा करवामाटे वनमां गया हता. त्यां मार्गमां रामचंद्र नामना साधु तेमने मल्या. त्यारे ते राजाए तेमने पूछ्युं के, ग्रीष्म ऋतुमां दिवसो लांबा केम होय छे? त्यारे रामचंद्रे कह्युं के,

देव श्रीगिरिदुर्गमल्ल जवतो दिग्जैत्रयात्रोत्सवे
धावद्वीरतुरंगनिष्ठुरखुरक्षुण्णक्ष्मामंडलात् ॥
वातोद्धूतरजोमिलत्सुरसरित्संजातपंकस्थली-
दूर्वाचुंबनचंचुरा रविहयास्तेनातिवृद्धंदिनम् ॥१॥

अर्थ– हे गिरिदुर्गने जीतनारा राजन्! तमारा दिग्विजय समये दोडता एवा सुजटोना घोडाउनी उग्र खरीउना घातथी खोदाएली पृथ्वीपरथी पवने करीने उडेली रजथी आकाशगंगामां कादव थयो, अने तेथी तेमां उगेली धोकडने खावानी लालचथी सूर्यना घोडाउ थोजी गया छे, अने तेथी दिवसो मोटा थया छे.

ते सांजली तुष्टमान थएला सिद्धराजे तेमने "कविकट्टारमल्लनुं" बिरुद आप्युं. एवी रीते सिद्धराजे पण श्रीपाल आदिक कविउने घणुं कीर्तिदान आप्युं छे.

वली तेज कीर्तिदानपर कुमारपाल राजानी कथा कहेछे.

एक दहाडो कुमारपाल राजाए सपाद लक्षना राजाअर्णोधिपपर चडाई करी; ते वखते तेना सामंतोए गुप्त रीते तेनी हांसी करीके, अरे! आ वणिकनी पेठे जैनधर्म पालनारो छे, तो हिंसाथी डरीने शत्रुउने शी रीते जीती शकशे? ते वात राजाना क-

र्णपर आववाथी ते सामंतोने पोतानुं बल देखाडवा माटे कुमारपाले मार्गमां पमेली एक आखी सोपारीनी गुणीने पोताना जालांवती उंचकी लीधी, तथा एक धोबीना सात करुायां के, जे एक बीजापरसाथे पडेलां हतां, तेर्जने जालांथी वींधी नांख्यां. ते समये आम्रजट्ट कविए समयोचित राजानी प्रशंसा करवाथी कुमारपाले तेने दरेक अक्षरप्रते घोडार्ज आप्या.

पछी अर्णराजाए केटलुंक द्रव्य आपीने कुमारपालना केटलाक सामंतोने ज्यारे पोताना पक्षमां लीधा त्यारे कुमारपाल शोकातुर थयो, त्यारे एक चारणे तेने कह्युं के,

कुमारपाल मम चिंत करेइ, चिंतिउं किंपि न होइ ॥
जिणें तुज राज समप्पिउं, चिंत करेसिइ सोइ ॥ १ ॥

पछी ज्यारे कुमारपालनो जय थयो त्यारे कविए कह्युं के,

जीयाच्चिरं कीर्तिलतालवाल,
कुमारपाल क्षितिपाल जास्वान् ॥
यस्य प्रतापो हि वनेऽप्यरीणां,
स्वेदोदबिंदूनधिकांश्चकार ॥ १ ॥

अर्थ– हे कीर्तिरूपी वेलडीना क्यारासमान अने सूर्यसरखा कुमारपाल राजा तमो घणा कालसुधी जय पामो? के जे कुमारपालराजाना प्रतापे वनमां रहेला शत्रुर्जने पण अधिक पसीनाना बिंदुर्ज करेला छे. ॥ १ ॥

विहारं कुर्वता वैरि-वनिताकुचमंडलम् ॥
महीमंडलमुद्दंड-विहारं येन निर्ममे ॥ २ ॥

अर्थ– वली जे कुमारपाल राजाए पृथ्वीपर विहार करतां थकां शत्रुर्जनी स्त्रीर्जना स्तनमंमलने हारोविनानुं कर्युं छे. ॥२॥

इत्यादि तेनी प्रशंसाना अनेक काव्यो कविए कह्यां छे, अने तेथी कुमारपालराजाए तेने घणुंज कीर्तिदान आपेलुं छे.

वली एवीज रीते कुमारपाल राजा एक दहाडो पोताना गुरु श्री हेमचंद्राचार्यनीसाथे शत्रुंजयपर जई चैत्यनां दर्शन करता हता, ते वखते हेमचंद्रजीए तेमनो डाबो हाथ झाल्यो हतो, ते जोइ कपर्दि कविए कह्युं के,

श्रीचौलुक्य स दक्षिणस्तवकरः पूर्वं समासूत्रित-
प्राणिप्राणविघातपातकसखः शुद्धो जिनेंद्रार्चनात् ॥
वामोऽप्येष तथैव पातकसखः शुद्धिं कथं प्राप्नुयात्
न स्पृश्येत करेण चेद्यतिपतिः श्रीहेमचंद्रः प्रभुः ॥१॥

अर्थ– हे चौलुक्यवंशना राजा कुमारपाल ! पूर्वे करेली प्राणीहिंसाथी पापिष्ट थएलो तमारो जमणो हाथ तो श्री जिनेश्वर प्रभुनी पूजाथी शुद्ध थएलो छे; अने तेवीज रीते तमारो डाबो हाथ पण के जे पापिष्ट हतो, तेने जो आ महान आचार्य श्री हेमचंद्रजीए स्पर्श कर्यो नहोत, तो ते पण शुद्ध क्यांथी थात?

ते सांभली कुमारपालराजाए कपर्दि कविने घणुं द्रव्य आपी संतुष्ट कर्यो.

वली तेज कीर्तिदानपर विशलदेवराजानी कथा कहेछे.

एक दहाडो विशलदेवराजाए भोजन कर्याबाद हाथमां एक तृण लेइने अरिसिंह नामना कविने कह्युं के, तमो आ तृणनुं वर्णन करो? अने तेमां जो तमो चमत्कारिक भंगीछेथी वर्णन करशो, तो तमोने हुं बेवडो गरास आपीश, अने तेम जो नहीं थाय, तो तमारो जे गरास छे, ते पण आंचकी लेइश. ते सांभली कविराजे कह्युं के,

क्षारोऽब्धिः शिखिनोमखा विषमयं श्वभ्रं क्षयींदुर्मुधा
प्राहुस्तत्र सुधामियं तु दनुजस्तत्रैव लीनातृणे ॥

पीयूषप्रसवो गवां यदशनाद्दत्वा यदासोनिजे
देव त्वत्करवालकालमुखतो निर्याति जातिर्द्विषाम् ॥१॥

एवी रीतना चमत्कारिक वर्णनने सांभलीने विशालदेवराजाए ते कविराजने बमणो गरास आप्यो.

वली तेज कीर्तिदानपर उदयसिंह राजानी कथा कहेछे.

एक दहाडो योगिनी नामना नगरथी जलालुद्दिन नामनो बादशाह मोटुं लश्कर लेइने गुजरातपर चडी आव्यो, तथा ते देश जीतीने ज्यारे ते पाछो वल्यो त्यारे गोपगिरिना राजा उदयसिंहे पोतानुं लश्कर लेइने तेनापर हुमलो कर्यो; तथा ते बादशाहना लश्करने हरावीने तेनो सघलो असबाब पोते लुंटी लीधो तथा एवी रीते जय पामीने ज्यारे ते नगरमां प्रवेश करतो हतो त्यारे एक चारणे तेने कह्युं के,

सुंदरसरिअसुरहंदतलि, जलपिधउं वयणेहिं ॥
उदयनरिंदहिं कद्धीउं, तीहं नारीनयणेहिं ॥ १ ॥

एवी रीतनी चारणे कहेली गाथाने सांभलीने तुष्टमान थएला उदयसिंहराजाए ते चारणने पोताने लुंटमां मलेलो सर्व असबाब आपी दीधो.

एवी रीते कर्णराजा, वनराज, भीम, आमराजा आदिक राजाउना कीर्तिदानना प्रबंधो जाणी लेवा.

हवे मंत्रि, प्रधान, व्यापारि आदिकोना कीर्तिदाननुं स्वरूप कहे छे. तेमां प्रथम आम्रदेव मंत्रिनी कथा कहेछे—

एक दहाडो गुजरातना राजा कुमारपाले कोई बंदिना मुखथी कोंकणना राजा मल्लिकार्जुननी प्रशंसा सांभली. तेथी तेने क्रोध चड्यो, अने तेटलामाटे तेणे पोताना मंत्रि आम्रदेवने तेने जीतवामाटे बलवान लश्करसहित त्यां मोकल्यो. त्यां लडाइमां

ते आम्रदेव मंत्रिए मल्लिकार्जुनने मार्यो, तथा त्यां रहेता माछी-मारोनी आजीविकानो बंदोबस्त करावीने तेउपासेनी त्रणसो जालोने बाली नाखी. तथा ते देशमां सर्व जगोए कुमारपालनी आज्ञा वर्तावी. पछी त्यांथी पाछा वलतां सोपारक नगरमां जीवंत स्वामी तथा श्री युगादि प्रभुना मंदिरमां तेणे अठाइ महोत्सव कर्यो, तथा त्यांथी मेलवेली अमूल्य वस्तुउ लेइने तुरत पाटणमां आव्यो, अने सर्व वस्तुउ तेणे कुमारपालराजाने सोंपी. ते जोई तुष्टमान थएला राजाए ते आम्रदेवने "राजपितामहनुं" बिरुद आप्युं, तथा तेनीसाथे एक क्रोड सोना मोहोरो, त्रण सोनाना कलशो, अने चोवीस उत्तम घोडाउ पण आप्या. त्यारे आम्रदेवे ते त्रण कलशोने भृगुकछादिकमां जिनमंदिरोपर चडाववामाटे राख्या, अने बाकीनुं राजाए आपेलुं द्रव्य तथा पोताना घरमां रहेलुं द्रव्य पण तेणे भाट चारण आदिकोने आपी दीधुं. ते जोई राजाने ईर्षा थई, त्यारे आम्रदेवे कह्युं के, हे स्वामी! आप तो बार गामना स्वामी एवा त्रिभुवनपालना पुत्र छो, अने हुं तो तमो के जे अढार देशोना राजा छे, तेनो पुत्र छुं, माटे अधिक दान केम न आपुं? ते सांभली कुमारपालराजा संतुष्ट थया. वली ते आम्रदेव मंत्रिए भरुचमां श्री मुनिसुव्रतस्वामिना मंदिरमां आरति उतारतीवखते घणुं द्रव्य याचक लोकोने आप्युं हतुं. कह्युं छे के,

द्वाविंशद्‌द्रम्मलक्षा भृगुपुरवसतेः सुव्रतस्यार्हतोऽग्रे
कुर्वन्मांगल्यदीपं स सुरनरवरश्रेणिभिःस्तूयमानः ॥
यो ऽदादर्थिव्रजस्य त्रिजगदधिपतेः सद्गुणोत्कीर्तनायां
स श्रीमानाम्रदेवो जगति विजयतां दानवीराग्रयायी १

अर्थ– भरुचमां श्रीमुनिसुव्रतस्वामिजीपासे मंगल दीपक-करतां थकां, देवो अने उत्तम मनुष्योनी श्रेणिउथी स्तुति करा-

एवा जे श्री आम्रदेव मंत्रीए, त्रिलोकना स्वामिना गुणोत्कीर्तन करनार नोजक आदिकोने बत्रीस लाख सोनामोहोरो आपी छे, एवा महा दानेश्वरी श्रीआम्रदेव मंत्री जगतमां जय पामो?

वली ज्यारे ते मंत्रीश्वरे नरुचमां जिनमंदिरनो प्रतिष्ठामहोत्सव कर्यो त्यारे तेनी उदारता जोई चकित थएला हेमचंद्राचार्यजीए पण कह्युं के,

किं कृतेन न यत्र त्वं यत्र त्वं, किमसौ कलिः॥
कलौ चेद्भवतो जन्म, कलिरस्तु कृतेन किम् ॥ १ ॥

ते सांनली एक लाख अने बत्रीस हजार सोनामोहोरोनुं श्री हेमचंद्राचार्यपर लुंछन करीने आम्रदेवे ते सर्व द्रव्य याचकोने वहेंची आप्युं.

एवी रीते किर्तिदानपर कुमारपालराजाना महामंत्री आम्रदेवनी (अंबडदेवनी) कथा कही.

हवे तेज कीर्तिदानपर विमलशाहनी कथा कहे छे.

विमलशाह शाहुकारे ज्यारे आबु पर्वतपर जिनमंदिरो बांधवानो प्रारंन कर्यो, तेसमये ते नूमिनो अधिष्ठाता वालिनाह तेमने अंतराय करवा लाग्यो, तथा मदिरा अने मांसना निवेदनी याचना करवा लाग्यो; त्यारे विमलशाहे अंबिकादेवीना आराधनथी तेने वश कर्यो, अने तेथी ते फक्त वडांना निवेदथीज खुशी थयो. पछी ते विमलशा शेठे जिनमंदिर पूरुं कर्याबाद अत्यंत नक्तिथी संघनी सेवा करी तथा निक्षुक लोकोने एवा तो संतुष्ट कर्या के, हजुसुधि पण “ विमलश्रीसुप्रनात ” एवी रीतनी लोकवाणी चाली आवे छे; अने याचक विगेरे पोताना यजमानने ते वचन कहीने आशीर्वाद आपे छे. ते आशीर्वाद वचननो अर्थ एवो छे के, जेम विमलशाह शेठ अने तेनी स्त्री श्रीदेवीनो

प्रजात जगतो हतो, तेवो प्रजात तमारो पण जगो? वळी एक चारणे विमलशाह शेठनी प्रशंसा करी के,

मंडीमुरकीरइ करइ, मिल्हीश्रमंसग्गाह ॥
विमलहिं खंडऊंकट्ठीउं, नठउ वालिनाह ॥१॥

ते सांभळी विमलशाह शेठे ते चारणने एक लाख सोनामोहोरो आपी हती. एवी रीते विमलशाह शेठना कीर्तिदाननी कथा जाणवी. वळी तेज कीर्तिदानपर वस्तुपालनी कथा कहे छे.

वस्तुपाल मंत्री दर वर्षे त्रणवार चतुर्विध संघनी पूजा करता हता; अने अत्यंत दान आपता हता. एक दहाडो कोइक दरिद्री ब्राह्मणे तेमने विनंति करी के, हे देव! तमो तो कल्पवृक्षनीपेठे सर्व लोकोनी इच्छाउं पूरो छो, तो एक दिवस मारा तरफ पण दृष्टि करो के, जेथी मारी दरिद्रताने तो हुं जलांजलिज देउं. ते सांभळी मंत्रिए पोताना माणसोने कह्युं के, अरे! आने कंइक वस्त्र आपो? त्यारे माणसोए कह्युं के, वस्त्रो बांधवानी एक जाडी चादर अहीं हाजर छे. त्यारे मंत्रिए जरा हसीने कह्युं के, ते आपो? पछी ते चादर लेइने ब्राह्मणे कह्युं के,

क्वचित्सूत्रं क्वचित्तूलं, कार्पासास्थि क्वचित् क्वचित् ॥
देव त्वदरिनारीणां, कुटीतुल्या पटी मम ॥ १ ॥

अर्थ— आ वस्त्रमां तो कोइक जगोए सुतर, तो कोइक जगोए पुंबडां, तो क्यांक क्यांक तो वळी कपासीआ पण वळगेला छे, माटे हे देव! आ मारुं वस्त्र तो आपना शत्रुजनीकुटी सरखुं छे. ॥१॥

ते सांभळी जरा हसीने मंत्रीश्वरे कह्युं के, फरीने ते श्लोक तुं बोल? ते सांभळी तें ब्राह्मण सत्तर वखत ते श्लोक फरी फरीने बोली गयो; तेथी तुष्टमान थएला मंत्रीश्वरे तेने सत्तरसो सोनामोहोरो आपी.

एक दहाडो वस्तुपालमंत्री यात्रा वखते नरचंद्र आचार्यजीने वांदवा माटे आव्या; त्यारे आचार्यजी जरा ध्यानमां हता. त्यारे मंत्रीश्वरे कह्युं के, हे भगवन्! आ समये आप निद्रामां केम छो? त्यारे आचार्यजीए कह्युं के, हुं कंइ निद्रामां नथी, पण समुद्रमां रहेला लक्ष्मी अने विष्णु वातो करे छे, ते सांभळुं छुं. त्यारे मंत्रीश्वरे पूछ्युं के, तेओ शुं वातो करे छे? त्यारे आचार्यजीए कह्युं के,

लक्ष्मि प्रेयसि केयमास्यशितिति वैकुंठकुंठोऽसि किम् ॥
नो जानासि पितुर्विनाशमसमं संघोत्थितैःपांसुभिः
माभीर्भीरु गभीर एव भविताम्भोधिश्चिरं नंदतात्,
संघेशो ललितापतिर्जिनपतेःस्नानांबुकुल्यां सृजन् १

ते सांभळी मंत्रीश्वरे तेमना मानमाटे सुवर्णनुं सिंहासन रचाव्युं.

एक दहाडो बालचंद्र साधुए वस्तुपालनी प्रशंसा करी के,

गौरी रागवती त्वयि त्वयि वृषो बद्धादरस्त्वं पुन-
र्भूत्या त्वं च समुल्लसद्गुणगणः किं वा बहु ब्रूमहे
श्रीमंत्रीश्वर नूनमीश्वरकलायुक्तस्य ते युज्यते
बालेंदुं चिरमुच्चकैरचयितुं त्वत्तोऽपरः कः क्षमः ३

ते सांभळी मंत्रीश्वरे तेमनुं पादोपवेशन कर्युं.

एक दहाडो तेजपालमंत्री भृगुकच्छ (भरुच) नामना नगरमां पधार्या. त्यारे मुनिसुव्रतस्वामिना चैत्यमां रहेता आचार्योए तेमने कह्युं के, हे मंत्रीश्वर! एक संदेशो हुं तमोने कहुं ते सांभळो? त्यारे मंत्रीश्वरे हाथ जोडीने कह्युं के, हे भगवन्! आप फरमावो? त्यारे आचार्यजीए कह्युं के, आजे पाछली रात्रिए मने एक वृद्ध स्त्रीए आवीने कह्युं के,

तेजःपालकृपालुधुर्यविमलप्राग्वटावंशध्वज
श्रीमन्नंबडकीर्तिरर्ध वदति त्वत्संमुखं मन्मुखात्॥

आजन्मावधि वंशयष्टिकलिता भ्रांताहमेकाकिनी
बृध्धा संप्रति पुण्यपुंजभवतः सौवर्णदंडस्पृहा॥१॥

ते सांभली तेजपाल मंत्रीश्वरे जिनमंदिरोपर बहोतेर सोनाना कलशो अने दंडो चडाव्या. तथा दश हजार सोनामोहोरोनुं आचार्यजीने लुंछणुं कर्युं.

वली एक दहाडो वस्तुपालमंत्री शत्रुंजय पर्वतपर सर्व संघनी समक्ष श्री युगादीश प्रभुनी आरति उतारता हता ते वखते याचको दान लेवामाटे उपरा उपर पडता हता. ते वखते सोमेश्वर कविए कह्युं के,

इच्छासिध्धिसमुन्नते सुरगणे कल्पद्रुमैः स्थीयते
पाताले पवमानभोजनजने कष्टं प्रणष्टो बलिः ॥
नीरागानगमन् मुनीन् सुरभयश्चिंतामणिःक्वाप्यगात्
तस्मादर्थिकदर्थनां च सहतां श्रीवस्तुपालःक्षितौ १

अर्थः– कल्पवृक्षो तो इच्छासिध्धिवाला देवोपासे गया, अने महादानेश्वरी बलिराजा पातालमां गया, कामधेनुउ नीरागी मुनिउपासे गइउ, अने चिंतामणिरत्न तो कोण जाणे क्यांयें चाल्युं गयुं; माटे हवे तो आ पृथ्वीपर याचकोनी पीडा तो वस्तुपालनेज सहन करवी बाकी रही छे.

ते सांभली मंत्रीश्वरे सोमेश्वर कविराजने एक हजार सोनामोहोरो आपी. त्यारे फरीने सोमेश्वरे कह्युं के,

के निधाय वसुधातले धनं, वस्तुपाल न यमालयं गता
त्वं तु नंदसि निवेशयन्निदं, दिक्षु धावति जने क्षुधावति

अर्थ–हे वस्तुपालमंत्री! आ पृथ्वीपर धनने छोडीने यमने स्थानके कोण गया नथी! पण तमोतो ते धनने दिशाउप्रते दोडता एवा क्षुधातुर माणसने आपता थका आनंद पामो छो.॥१॥

ते सांभली मंत्रीश्वरे फरीने तेने एक हजार सोनामोहोरो आपी. वली ते समये अरिसिंह कविराजे कह्युं के,

श्रीवासांबुजमाननं परिणतं पंचांगुलिच्छद्मतो
जग्मुर्दक्षिणपंचशाखमयतां पंचापि देवद्रुमाः ॥
वांछापूरणकारणं प्रणयिनां जिह्वैव चिंतामणि-
र्जाता यस्य किमस्य शस्यमपरं श्रीवस्तुपालस्य न

अर्थ— जे वस्तुपालनुं मुख तो लक्ष्मीने निवास करवाने कमल सरखुं छे, तथा हाथमां रहेली पांचे आंगलीउना मिषथी पांचे जातिनां कल्पवृक्षो तो जेने स्वाधीन थएलां छे, तेम लोकोनां वांछितोने पूरनारी जेनी जिह्वा तो चिंतामणिरत्नसमान छे, माटे एवी रीते श्रीवस्तुपालमंत्रीनुं बीजुं पण शुं प्रशंसवालायक नथी?

ते सांभली मंत्रीश्वरे तेने बे हजार सोनामोहोरो आपी.

एक दहाडो वीरधवल राजाए तुष्टमान थइने वस्तुपाल मंत्रीने दश लाख सोनामोहोरो इनाममां आपी; पण ते सघली सोनामोहोरो तेणे घेर पहोंचतां पेहेलांज मार्गमां याचकोने आपी दीधी. त्यारे कोइ कविए कह्युं के,

श्रीमंति दृष्ट्वा द्विजराजमेकं,
पद्मानि संकोचमवाप्नुवंति ॥
समागतेऽपि द्विजराजलक्षे,
सदा विकाशी तव पाणिपद्मम् ॥ १ ॥

अर्थ— लक्ष्मीवान एवां कमलो एकज द्विजराजने केहेतां चंद्रने जोइने संकोचाइ जाय छे, पण हे मंत्रीश्वर! लाखो द्विजराज (ब्राह्मणो) आवते छते पण तमारुं हस्तकमल तो हमेशां प्रफुल्लितज रहे छे!! ॥ १ ॥

एवी रीतनी पोतानी स्तुति सांभलीने वस्तुपाल मंत्री लज्जाथी नीचुं जोवा लाग्या; ते जोइ नाना नामना कविए कह्युं के,

एकस्त्वं भुवनोपकारकइति श्रुत्वा सतां जल्पितं
लज्जानम्रशिरा धरातलमिदं यद्वीक्षसे वेद्मि तत् ॥
वाग्देवीवदनारविंदतिलकश्रीवस्तुपाल ध्रुवं
पातालाद्बलिमुद्दिधीर्षुरसकृन्मार्गं भवान् मार्गसि॥१॥

अर्थ— "तुं एकज जगतनो उपकारी छे" एवी सज्जनोनी वाणी सांभलीने लज्जाथी मस्तक नमावीने जे तमो नीचे जुओ छो तेनुं कारण हुं जाणुं छुं; हे सरस्वतीना मुखपर तिलकसमान एवा वस्तुपाल मंत्री! खरेखर तमो पातालमांथी बलिराजाने खेंची कहाडवानी इच्छाथी मार्गने शोधो छो. ॥ १ ॥

ते सांभली मंत्रीश्वरे ते कविराजने सुवर्णनी जीभ आपी.

एक दहाडो सोमेश्वर कवि वस्तुपालने घेर आव्यो, त्यारे मंत्रीश्वरे तेमने बेसवामाटे उत्तम आसन आप्युं, पण तेपर ते बेठो नहीं; त्यारे मंत्रीश्वरे तेनुं कारण पूछ्युं; त्यारे कविए कह्युं के,

अन्नदानैः पयः पानै-धर्मस्थानैश्च भूतलम् ॥
यशसा वस्तुपालेन, रुद्धमाकाशमंडलम् ॥ १ ॥

अर्थ— वस्तुपाल मंत्रीश्वरे अन्नदानथी, जलदानथी, तथा धर्मनां मकानोथी पृथ्वीतलने रोक्युं छे, तेम यशथी आकाशमंडलने रोक्युं छे, (माटे जगो नहीं मलवाथी हुं बेसतो नथी.)

ते सांभली मंत्रीश्वरे तेने नव हजार सोनामोहोरो आपी.

एक दहाडो वस्तुपाल मंत्री संघपूजा करता हता त्यारे विजयसेनसूरिजीए कह्युं के, आजे तो इंद्रना नंदनवनना उद्यानपालके इंद्रनी सभामां जइ एवो पोकार कर्यो छे के,

देव स्वर्नाथ कष्टं ननु क इह भवान्नंदनोद्यानपालः ॥
खेदस्तत्कोऽथ केनाप्यहह हत हृतः काननात्कल्पवृक्षः॥

अर्थ– हे इन्द्र महाराज आजे तो मने मोटुं कष्ट थयुं छे; त्यारे इंद्रे कह्युं के, तुं तो नंदनवननो उद्यानपाल छे; तने आजे शुं कष्ट छे? त्यारे उद्यानपाले कह्युं के, अरेरे!! आजे तो कोइ नंदनवनमांथी कल्पवृक्षने उपाडी गयुं छे!! ते सांभळी इंद्रे कह्युंके,

हुं मा वादीस्तदेतत्किमपि करुणया मानवानां मयैष ॥
प्रीत्यादिष्टोऽयमुर्व्यास्तिलकयति तलं वस्तुपालच्छलेन॥१॥

अर्थ–अरे! उद्यानपाल! तुं एम नहीं बोल? ते कल्पवृक्षने तो में मनुष्योपर कृपा लावीने मनुष्य लोकमां जवाने कह्युं छे. अने तेथी आजे ते कल्पवृक्ष वस्तुपाल मंत्रीश्वरना मिषथी पृथ्वीतलने शोभावे छे ॥ १ ॥

वळी ते समये कोईके रोहणाचल पर्वतने प्रश्न कर्यो के,

हंहो रोहण रोहति त्वयि मुहुः किं पीनतेयंसदा

अर्थ– हे रोहणाचल! हालमां तने आवी पुष्टता ते हमेशां केम मळती जाय छे? त्यारे रोहणाचले कह्युं के,

भ्रातः संप्रति वस्तुपालसचिवत्यागैर्जगत्प्रीयते ॥
तेनास्त्यैव ममार्थिकुट्टनकथा प्रीतिर्दरीकिन्नरी-
गीतैस्तस्य यशोऽमृतैश्च तदियं मेदस्विता मेऽधिकम्॥१॥

अर्थ– हे भाई! हमणां तो वस्तुपाल मंत्रीश्वरना दानोथी जगत आनंद पामे छे; अने तेथी याचकोथी थता मारा खोदाणनी कथाज नष्ट थइ छे; तेम गुफाउमां रहेली किन्नरीउनां गीतोथी मने प्रीति थइ छे, अने ते वस्तुपाल मंत्रीश्वरना यशोरूपी अमृतथी मारी कष्टता अधिक अधिक वृद्धि पामे छे. ॥ १ ॥

एक दहाडो प्रजासपाटणथी सोमनाथ महादेवना पूजाराउ त्यां आव्या. त्यारे वस्तुपाल मंत्रीए कह्युं के, त्यां पूजा सेवा तो सारी रीते चाले छेनी? त्यारे ते पूजाराउए कह्युं के,

नादत्तेऽसितं सितं सचिव ते कर्पूरपूरं स्मरन्
कौपीने न च कुप्यति प्रजुरसौ शंसन् डुकूलानि ते ॥
दिग्धो डुग्धजरैर्जलेषु विमुखः श्रीवस्तुपाल त्वया
कर्पूरागरुपूरितः पशुपतिर्नो गुग्गलं जिघ्रति ॥ १ ॥

ते सांजली ते पूजाराउने दश हजार सोनामोहोरो मंत्रीए आपी. वली ज्यारे मंत्रीश्वर दानमंडपमां रहीने याचकोने दान आपता हता त्यारे कविउ तेउनी स्तुति करता हता के,

ये पापप्रवणाः स्वजावकृपणाः स्वामिप्रसादोल्बणा
स्तेऽपि डव्यकणाय मर्त्यजषणा जिह्वे जवंत्यस्तु ताः ॥
तस्मात्तदघापघातविधये बहादरा संप्रति
श्रेयःस्थानविधानधिक्कृतकलिं श्रीवस्तुपालं स्तुहि ॥ १ ॥

सूरो रणेषु चरणप्रणतेषु सोमो,
वक्रोऽतिवक्रचरितेषु बुधोऽर्थबोधे ॥
नीतौ गुरुः कविजने कविरक्रियासु,
मंदोऽपि च ग्रहमयो न हि वस्तुपालः ॥ २ ॥

एवी रीतनी स्तुति करनार कविउने दरेकने तेणे एकेक हजार सोनामोहोरो इनामदाखल आपी.

पीयूषादपि पेशलाः शशधरज्योत्स्नाकलापादपि
स्वछा नूतनचूतमंजरिजरादप्युल्लसत्साराजः ॥
वाग्देवीमुखसामसूक्तविशदोज्ञारादपि प्रांजलाः
केषां न प्रथयंति चेतसि मुदः श्रीवस्तुपालोक्तयः ॥

श्रीवस्तुपाल तव भालतले जिनाज्ञा,
वाणी मुखे हृदि कृपाकरपल्लवश्रीः ॥
देहे द्युतिर्विलसतीति रुषेव कीर्तिः,
पैतामहं सपदि धाम जगाम नाम ॥ २ ॥
अनिःसरंतीमपि गेहगर्भा-
त्कीर्तिं परेषामसतीं वदंति ॥
स्वैरं भ्रमंतीमपि वस्तुपाल,
त्वत्कीर्तिमाहुः कवयः सतीं तु ॥ ३ ॥
सेयं समुद्रवसना तव दानकीर्तिः,
पूरोत्तरीयपिहितावयवा समंतात् ॥
अद्यापि कर्णविकलेति न लक्ष्यते य-
त्तन्नाद्भुतं सचिवपुंगववस्तुपाल ॥ ४ ॥

एवी रीतनी प्रशंसा करनारा दरेक कविर्जने मंत्रीश्वरे हजार हजार सोनामोहोरो आपी.

एवी रीते सेंकडोगमे कीर्तिदानो वस्तुपाल मंत्रिए आपेलां छे. तेनी विशेष हकीकत तेमना चरित्रथी जाणी लेवी.

शत्रुंजय नामना महातीर्थनी यात्रा करनार शालिगराजानीसभामां एक दिवसे कोइक कैलासवासि ब्राह्मण आव्यो; तेने राजाए पूछ्युं के हालमां कैलासमां शुं वर्ती रह्युं छे ? त्यारे ब्राह्मणे कह्युं के,

ब्राह्मी वीक्ष्य शरस्यकारणशिरोमालां मरालाशय
कंठेकाल तवाधिकंठलुठितां वैरस्य शुध्धौ किल ॥
आधत्ते भवदालयस्य नितरां मूलोपलोन्मूलनं
का भीतिः परमस्य लक्षणविधौ श्रीशालिगो गर्जति ॥

एवी रीतनुं काव्य सांभळीने ते ब्राह्मणने शालिगराजाए घणुं धन आप्युं.

वळी विक्रम संवत् १३७१ मां समराशाहे ज्यारे शत्रुंजय तीर्थनो उद्धार कर्यो, त्यारे रामभट्ट नामना कविए कह्युं के,

अधिकं रेखया मन्ये, समरं सगरादपि ॥
कलौ म्लेच्छबलाकीर्णे, येन तीर्थं समुद्धृतम् ॥ १ ॥

अर्थ– हुं तो सगरचक्रीथी पण समराशाहने अधिक प्राक्रमवाळो जाणुं छुं, केमके तेणे आ कलिकाळमां म्लेच्छोना लश्करथी भरेला एवा पण समयमां तीर्थनो उद्धार करेलो छे. ॥१॥

ते सांभळी तुष्टमान थएला समराशाहे ते कविने सुवर्णनी जीभ आपी. एवी रीते सारंग, संग्रामसोनी, जगसी मोणसी, पेथरू, झांझण आदिकना कीर्तिदानो बीजा ग्रंथोथी जाणी लेवा.

एवी रीते अभयदान, सुपात्रदान, अनुकंपादान उचितदान तथा कीर्तिदान मळीने पांच प्रकारनां दानोनुं स्वरूप कह्युं.

हवे ते पांचे दानोमांथी अभयदान अने सुपात्रदानथी शांतिनाथ प्रभु तथा चंदनबाला दिकोनीपेठे मोक्ष थाय छे, वळी अनुकंपादान, उचितदान, तथा कीर्तिदानथी मेघकुमारादिकनी पेठे भोगादिक मळे छे. एवुं जाणीने विवेकी माणसोए सर्व प्रकारे दानधर्मनुं आराधन करवुं.

हवे शीलसंबंधि उपदेश कहेछे.

ये यौवने शीलधरा नराः स्यु-
स्तेषामहो सत्पुरुषेषु रेखा ॥
ते तारकाः स्युः प्रविशंति पूरे,
तरंगिणीनां तरणक्षमा ये ॥ १ ॥

अर्थ– जे माणसो यौवन अवस्थामांज शीलने धारण करे छे,

तेउनीज गणत्री सज्जनोमां थाय छे; केमके, जे तारुउं नदी-उना पूरमां प्रवेश करे छे, तेउज खरेखरा तारूउ कहेवाय छे. ॥

आ जगतमां जे लोको यौवन अवस्थामां पण शीलथी श-णगारेला थइने रहे छे, तेउज सक्रुतिए जनारा छे. कह्युं छे के,

ये न स्खलंति ते दक्षाः, कृष्णकेशतमोभ्नरे ॥

वार्धके नु सदोद्योतः, शिरस्यपलितेंडुतः ॥ १ ॥

अर्थ– जेउ श्याम केशोरूपी अंधकारना समूहमां स्खलना पामता नथी, तेउज डाह्या पुरुषो छे; केमके, वृद्धावस्थामां तो मस्तकपर रहेला श्वेतपालरूपी चंद्रथी हमेशां प्रकाश थाय छे. १

वली यौवनावस्थामांज व्रतपालवुं डुकर छे. कह्युं छे के,

यौवनं विकरोत्येव, मनः संयमिनामपि ॥

राजमार्गे प्ररोहंति, वर्षाकाले किलांकुराः ॥ १ ॥

अर्थ– यौवनावस्था छे ते मुनिउना मनमां पण विकार उ-त्पन्न करे छे; केमके, वर्षाकालमां तो राजमार्गमां पण अंकुराउ उगी निकले छे. ॥ २ ॥

शीलरूपी रत्नवाला पुरुषे हमेशां मनमां स्त्रीना स्वरूपनुं निं-दनिकपणुंज चिंतववुं. जेम के,

प्राप्तुं पारमपारस्य, पारावारस्य पार्यते ॥

स्त्रीणां प्रकृतिवक्राणां, डुश्चरित्रस्य नो पुनः ॥ १ ॥

अर्थ– अपार एवा समुद्रनो पार तो पामी शकाय छे, पण स्वन्नावथीज वक्र एवी स्त्रीउना डुराचरणनो पार पामी श-कातो नथी. ॥ १ ॥

हय विहिणा संसारे, महिलारूवेण मंडिअं पासं ॥

बज्झंति जाणमाणा, अयाणमाणावि बज्झंति ॥ २ ॥

अर्थ– अरेरे !! ब्रह्माए आ संसारमां स्त्रीरूपी पास मांड्यो छे, के जे पासमां ज्ञानीउं अने अज्ञानीउं पण फसाइ जाय छे.॥

संसार तव निस्तार-पदवी न दवीयसी ॥
अंतरा डुस्तरा न स्यु-र्यदि रे मदिरेक्षणाः ॥ ३ ॥

अर्थ–हे संसार! तारामां अंदर जो डुस्तर एवी स्त्रीउं न होत तो तरा पारने पहोंचवुं कंइं मुश्केल न होतुं. ॥ ३ ॥

कामं कुलकलंकाय, कुलजातापि कामिनी ॥
शृंखला स्वर्णजातापि, बंधनाय न संशयः ॥ ४ ॥

अर्थ– कुलीन एवी पण स्त्री कुलना कलंक माटे खरेखर थाय छेज, केमके, सोनानी सांकल पण बंधनकारक छे, तेमां संशय नथी. ॥ ४ ॥

इत्यादिक स्त्रीनुं निंदनिक स्वरूप जाणीने शील पालवुं. हवे वली प्रकारांतरथी शीलनुं माहात्म्य कहे छे.

मनुष्याः किंकरायंते, देवा निर्देशवर्तिनः ॥
शीलभाजोऽथवा कस्य, कल्पवृक्षो न वल्लभः ॥१॥

अर्थ– शीलधारी पुरुषपासे मनुष्यो तो चाकर थइने रहे छे, तथा देवोपण तेनो हुकम माथे चडावे छे; वली एवुं कल्पवृक्ष सरखुं शील कोने वहालुं होतुं नथी ? ॥ १ ॥

शीलं प्रधानं न कुलं प्रधानं,
कुलेन किं शीलविवर्जितेन ॥
नैके नरा नीचकुले प्रसूताः,
स्वर्गं गताः शीलमुपेत्य धीराः ॥ २ ॥

अर्थ– शील उत्तम छे, पण कंइं कुलनी प्रशंसा थती नथी,

केमके, शीलविना कुल शुं उपयोगनुं छे? वली घणा धीर पुरुषो नीच कुलमां पण जनमीने शीलने पामीने स्वर्गे गएला छे. ॥४॥

विभूतयोऽपि माऽभूवन्, शीलम्लानिपचेलिमाः ॥
गेहदाहसमुद्भूत-मुद्योतं कः समीहते ॥ ३ ॥

अर्थ– शीलने मलीन करनारी एवी विभूतिउं (द्रव्य) पण उपयोगनी नथी, केमके, घरने सलगाववाथी उत्पन्न थएला प्रकाशने कोण इच्छे छे? ॥ ३ ॥

हवे ते शील पालवा माटे स्त्रीउंने उपदेश करे छे.

ऐश्वर्यराजराजोऽपि, रूपमीनध्वजोऽपि च ॥
सीतया रावण इव, त्याज्यो नार्या नरः परः ॥ १ ॥

अर्थ– ऐश्वर्यथी राजाउंना पण राजा सरखा, तथा कामदेव सरखा रूपवंत एवा पण रावणने जेम सीताए तज्यो छे, तेम स्त्रीए परपुरुषने तजवो. ॥ १ ॥

सीतया दुरपवादभीतया,
पावके स्वतनुराहुतीकृता ॥
पावकस्तु जलतां जगाम य-
त्तत्र शीलमहिमाविजृंभितम् ॥ २ ॥

अर्थ– पोताना अपवादथी डरेली सीताए पोताना शरीरनी अग्निमां आहुति आपी, पण ते समये अग्नि तो जलरूप थइ गयो; माटे तेमां शीलनुंज माहात्म्य जाणवुं. ॥ २ ॥

सुविसुद्धसीलजुत्तो, पावइ कित्तिं जसं च इह लोए ॥
सव्वजणवल्लहच्चिअ, सुहगइभागीय परलोए ॥ ३ ॥

अर्थ– उत्तम अने शुद्ध शीलें करीने युक्त थयलो प्राणी आ

लोकमां कीर्ति अने जश मेलवे छे; तेम ते सर्व लोकोने वहालो थाय छे, अने परलोकमां शुभ गतिने भजनारो थाय छे. ॥ ३ ॥

देवदाणवगंधव्वा, जक्खरक्खसकिन्नरा ॥
बंभयारं नमंसंति, दुक्करं जे करंति ते ॥ ४ ॥

अर्थ— जे माणसो आ जगतमां दुष्कर ब्रह्मचर्य पाळे छे, तेने देव, दानवो, गंधर्वो, यक्षो, राक्षसो अने किन्नरो नमस्कार करेछे.

जो देइ कणयकोडिं, अहवा कारेइ कणयजिणभवणं ॥
तस्स न तत्तीयपुन्नं, जत्तिय बंभवए धरीए ॥ ५ ॥

अर्थ— जे माणस क्रोडोगमे सोनामोहोरोनुं दान आपे छे, अथवा सोनानुं जिनमंदिर बंधावे छे, तेने पण तेटलुं पुण्य थतुं नथी, के जेटलुं ब्रह्मचर्य पालनारने थाय छे. ॥ ५ ॥

अन्यदर्शनीओना शास्त्रोमां पण कह्युं छे के,

एकरात्रोषितस्यापि, या गतिर्ब्रह्मचारिणाम् ॥
न सा क्रतुसहस्रेण, प्राप्तुं शक्या युधिष्ठिर ॥ १ ॥

अर्थ— हे युधिष्ठिर ! ब्रह्मचर्य पालनाराओनी एक रात्रिना उपवासथी पण जे गति थाय छे, ते गति एक हजार यज्ञोथी पण मळी शकती नथी. ॥ १ ॥

एक दहाडो अणहिल्लपुर पाटणमां श्री हेमचंद्राचार्य सिद्धराजनी सभामां पधार्या, त्यारे राजाए आसन आपवाथी तेपर ते बिराज्या. पछी राजाए पूछ्युं के, आजकाल व्याख्यानमां आप शुं वाचो छो ? त्यारे हेमचंद्रजीए कह्युं के, हालमां तो स्थूलभद्र चरित्रनुं व्याख्यान वंचाय छे. त्यारे राजाए पूछ्युं के, ते चरित्रमां शुं वृत्तांत छे ? त्यारे आचार्यजीए कह्युं के, पूर्वना परिचयवाळी कोशा नामनी वेश्यानो तेमणे त्याग कर्यो छे, तथा

तेनेज घेर रही षट्रस भोजन करतां थकां तेमणे शील पाळ्युं छे; इत्यादिक वृत्तांत ते ग्रंथमां छे. ते सांभळी क्रोध पामेला देवबोधि आदिक ब्राह्मणो बोली उठ्या के,

विश्वामित्रपराशरप्रभृतयो ये शुष्कपत्राशिन-
स्तेऽपि स्त्रीमुखपंकजं सुललितं दृष्ट्वैव मोहं गताः ॥
आहारं सघृतं पयोदधियुतं भुंजंति ये मानवा-
स्तेषामिंद्रियनिग्रहः कथमहो दंभः समालोक्यताम्।१।

अर्थ– विश्वामित्र पारासर आदिक ऋषिउ के जेउ सूकां पांदडां आदिक खानाराउ हता तेउ पण मनोहर एवां स्त्रीना मुखरूपी कमळने जोइनेज मोह पामेला छे; तो जे माणसो हमेशां घृत, दहीं, दूध आदिकवाळां भोजनो जमे छे, तेउने इंद्रियदमन ते क्यांथी होय? माटे अहो आमनुं कपटीपणुं तो जुउ? ॥

ते सांभळी हेमचंद्र आचार्यजीए कह्युं के,

सिंहो बलिद्विरदशूकरमांसभोजी,
संवत्सरेण रतिमेति किलैकवारम् ॥
पारापतः खरशिलाकणभोजनोऽपि,
कामी भवत्यनुदिनं वद कोऽत्र हेतुः ॥ १ ॥

अर्थ– बळवान एवा हाथीओना तथा शुकरना मांसने खानारो सिंह तो वर्षमां फक्त एकज वार कामविकारी थाय छे, अने पारेवुं (कबुतर) तो वेळु खाय छे छतां पण हमेशां कामी थाय छे; माटे हे ब्राह्मणो! तमो कहो के तेनो हेतु शुं छे? ॥१॥

एवी रीते आचार्यजीए सत्य उत्तर आप्याथी राजा खुशी थया. वळी तेज शीळना माहात्म्यनी प्रशंसा करे छे.

वेश्या रागवती सदा तदनुगा षड्भीरसैर्भोजनं
रम्यं धाम मनोरमं वपुरहो नव्यो वयःसंगमः ॥
कालोऽयं जलदागमस्तदपि यः कामं जिगायादरात्
तं वंदे युवतिप्रबोधकुशलं श्रीस्थूलभद्रं प्रभुम् ॥ १ ॥

अर्थ– जे स्थूलभद्रजीपर वेश्या हमेशां रागवाळी हती, तथा तेना कहेवा प्रमाणे वर्तती हती, वळी, जे तेने त्यां रही षट्रस भोजन जमता हता, मकान पण सुंदर हतुं, शरीर पण मनोहर हतुं, वय पण युवान हती, समय पण वर्षाकाळनो हतो, तो पण जेमणे आदरपूर्वक कामदेवने जीत्यो हतो, एवा ते स्त्रीउंने प्रबोध करवामां कुशल एवा श्रीस्थूलभद्रजीने हुं नमस्कार करुं छुं. १

श्रीनेमितोऽपि शकडालसुतं विचार्य
मन्यामहे भटममुं वयमेकमेव ॥
देवोऽद्रिदुर्गमधिरुह्य जिगाय मोहं
यन्मोहनालयमयं तु वशी प्रविश्य ॥ २ ॥

अर्थ– श्रीनेमिनाथ प्रभु करतां पण अमो शकडालमंत्रीना पुत्र एकज श्रीस्थूलभद्रजीने वधारे शूरा मानीए छीए, केमके, श्रीनेमिनाथजी प्रभुए तो पर्वतना किल्लापर चडीने मोहराजाने जीत्यो हतो, पण आ जितेंद्रिय एवा स्थूलभद्रजीए तो मोहना स्थानकमांज जइने तेने जीत्यो ॥ २ ॥

एवी रीते श्रीस्थूलभद्रजीनुं दृष्टांत ध्यानमां लेइने हमेशां शीलनुं आराधन करवामां प्रयत्न करवो.

सीमाखानिषु वज्रखानिरगदंकारेषु धन्वंतरिः
कर्णस्त्यागिषु देवतासु कमला दीपोत्सवः पर्वसु ॥

ॐकारः सकलाक्षरेषु गुरुषु व्योम स्थिरेषु क्षितिः
श्रीरामो नयतत्परेषु परमं ब्रह्म व्रतेषु व्रतम् ॥ १ ॥

अर्थ— खाणोमां जेम हीरानी खाण, वैद्योमां जेम धन्वंतरि, दातारोमां जेम कर्ण, देवीउमां जेम लक्ष्मी, पर्वोमां जेम दीवाली, सघला अक्षरोमां जेम उंकार, मोटी वस्तुउमां जेम आकाश, स्थिर वस्तुउमां जेम पृथ्वी, अने न्यायी राजाउमां जेम श्रीरामचंद्रजी तेम सर्व व्रतोमां ब्रह्मचर्य व्रत श्रेष्ठ छे. ॥ १ ॥

आ शीलव्रत उपरना हजारोगमे दृष्टांतो शीलोपदेशमाला, शीलकुलक आदिक ग्रंथोथी जाणी लेवां, अहीं ग्रंथगौरवताना नयथी लख्यां नथी.

श्रीमन्नेमिजिनो दिनोऽघतमसां जंबूप्रभुः केवली
सम्यक् दर्शनवान् सुदर्शनगृही स स्थूलभद्रो मुनिः ॥
साचंकारि सरस्वती च सुभगा सीता सुभद्रादयः
शीलोदाहरणे जयंति जनितानंदा जगत्यद्भुताः ॥ १ ॥

वली एवीज रीते श्रीनेमिश्वर प्रभुना भाइ रथनेमिजीने जो के रागरूपी घोडे पछाडी नाख्या हता तो पण, तथा पर्वतनी गुफामां रहेली नग्न राजीमतीने जोइने विकारयुक्त थया हता तो पण ते राजामतीना उपदेशथी प्रतिबोध पामी तप तपीने मोक्षे गएला छे. कह्युं छे के,

रागद्वेषतुरंगम-पौनःपौनाधिरोहपतनशतैः ॥
विहिताभ्यासस्तदुपरि-दत्तपदस्त्वरितमेति शिवम् ॥ १ ॥

अर्थ— रागद्वेषरुपी घोडापर वारंवार चडवाथी अने ते परथी सेंकडो गमेवार पडवाथी अभ्यासें करीने अनुक्रमे ते घोडापर पग मुकीने प्राणी तुरत मोक्षमां जाय छे. ॥ १ ॥

वली ते ब्रह्मचर्यव्रतपर जिनदासनुं दृष्टांत कहेछे.

वसंतपुर नामना नगरमां शिवंकर नामे एक शेठ वसतो हतो. ते परम जैनी हतो. एक दहाडो ते नगरमां श्रीधर्मदास नामना आचार्य महाराज पधार्या; तेमने वांदवा माटे ते शिवंकर शेठ त्यां गयो; पछी गुरुजीने वांद्याबाद हर्षसहित शिवंकरे कह्युं के, हे भगवन्! मने मारा मनमां एवो मनोरथ थयो छे के, हुं एक लाख साधर्मी भाइओने जमाडुं; पण शुं करुं के, तेटलुं धन मारी पासे नथी. त्यारे आचार्यजीए कह्युं के, तुं अहींथी भरुचमां श्री-मुनीसुव्रतस्वामिजीनी जात्रा करवा माटे जा? अने त्यांना रहे-वासी जिनदास नामना श्रावकने तेनी स्त्री सुहागदेवी सहित भोजन करावजे, तथा तारी शक्ति मुजब तेने वस्त्राभूषणो आ-पजे? अने एवी रीते तेनुं वात्सल्य करवाथी तने लाख साधर्मी-ओने जमाड्या जेटलुं पुण्य प्राप्त थशे. पछी ते शिवंकरे त्यां भरु-चमां जइ ते जिनदास शेठनुं यथोक्त वात्सल्य कर्युं. पछी ते शि-वंकर शेठे बजारमां आवी लोकोने पूछ्युं के, आ जिनदास उ-त्तम माणस छे के, कपटी छे? त्यारे लोकोए ते शिवंकरने कह्युं के, तुं सांभल? आ जिनदास ज्यारे सात वर्षनी उमरनो हतो त्या-रथी तो ते पौषधशालामां सुए छे; एक दहाडो त्यां गुरुना मु-खथी शीलोपदेशमालानुं व्याख्यान सांभलीने एकांतरे ब्रह्मचर्य व्रत पालवानुं तेणे नियम लीधुं; हवे एवीज रीते आ सुहागदे-वीए पण साधवीओ पासेथी एकांतरे शीलव्रत पालवानुं नियम लीधुं. त्यारबाद दैवयोगे तेओ बन्नेनां परस्पर लग्न थयां; अने तेमां एम बन्युं के, जे दिवस जिनदासने छुटो होय, ते दिवस सुहागदेवीने नियमवालो होय, अने जे दिवस सुहागदेवीने छुटो होय, ते दिवस जिनदासने नियमवालो होय. त्यारे एक द-हाडो सुहागदेवीए पोताना स्वामिने कह्युं के, हे स्वामी! तमो बीजी स्त्री परणो? अने हुं दीक्षा लेइश. ते सांभली जिनदासे

छेक जीवितपर्यंत ब्रह्मचर्यव्रत अंगीकार कर्युं, एवी रीते ब्रह्मचर्य व्रतपर जिनदासनी कथा जाणवी.

एवीज रीते वली द्रौपदी, कलावती, मृगावती, शीलवती, सुभद्रा, सुलसा आदिकना शीलना महात्म्यवालां दृष्टांतो जाणवां. अहीं ग्रंथगौरवताना जयथी वधारे लख्यां नथी. एवी रीते शीलोपदेशनुं स्वरूप कह्युं. हवे तपोपदेशनुं स्वरूप कहेछे.

चक्रे तीर्थकरैः स्वयं निजगदे तैरेव तीर्थेश्वरैः
श्रीहेतुर्भ्रमहारि दारितरुजं सन्निर्जराकारणम् ॥
सद्यो विघ्नहरं हृषीकदमनं मांगल्यमिष्टार्थकृत्
देवाकर्षणमारदर्पदलनं तस्माद्विधेयं तपः ॥ १ ॥

अर्थ— जे तप तीर्थंकरोए पोते करेलो छे, तथा तेज तीर्थंकरोए जेने कह्यो छे, तेम जे लक्ष्मीनो हेतु छे, संसारने हरनारो छे, रोगोने दूर करनारो छे, उत्तम निर्जरा करावनारो छे, तुरत विघ्नने हरनारो छे, इंद्रियोने दमनारो छे, मंगलरूप छे, वांछित पदार्थोने करनारो छे, देवोनुं आकर्षण करनारो छे, कामदेवना दर्पने दलनारो छे, माटे ते तपने (हमेशां) आदरवो.

श्री रुषभदेव प्रभुए वरसी तप करेल छे, तथा श्रीमहावीर प्रभुए छमासी तप करेल छे; वली श्री तीर्थंकर प्रभुओए पोते पण बार प्रकारनो तप प्ररुप्यो छे. वली ते तपथी सुवर्णपुरुषादिकनी सिद्धिओ थाय छे, अने एवी रीते ते तप लक्ष्मीना हेतुरूप छे. वली तेज तप चिलातिपुत्रादिकनी पेठे संसारनो क्षय करनारो छे. वली श्रीपाल महाराजनी पेठे तेज तप कुष्टादिक रोगोने पण उपशमावे छे. दृढप्रहारि आदिकनी पेठे तेज तप कर्मोनी निर्जरा करे छे. वली द्वारिका नगरीमां द्वैपायन देवे करेला उपसर्गोने जेम आंबेल आदिक तपथी बार वर्षोसुधी रोकवामां आवेला छे, तेम ते तप विघ्नोने हरनारो छे. वली तेज तप

इंद्रिउने पण महामुनिराजोनी पेठे दमे ढे. वली तेज तप पांकवादिकोनी पेठे मंगलिक करनारो ढे. वली तेज तपथी हरिकेशी बलमुनिनी पेठे देवो पण सेवामां हाजर थाय ढे. तथा तपस्याथी कामदेव पण पोतानुं प्रराक्रम प्राणीउपर चलावी शकतो नथी ते तो प्रसिद्धज ढे. वली जेम दूषणवालुं एवुं पण सुवर्ण अग्निथी शुद्ध थाय ढे, तेम तपथी प्राणीनुं शरीर अने तेनो आत्मा पण शुद्ध थाय ढे.

श्री गोपगिरिमां आम राजाने एकांतरीउ ताव आवतो हतो, पण महातपस्वी एवा श्री बप्पन्नट्टिजी आचार्यजीए करेला उपचारथी ते ताव शांत थयो ढे. वली तपस्वीना मूत्रथी पाषाणो पण सुवर्णरूप थाय ढे, जेम श्रीपादलिप्तसूरिजीने नागार्जुने सिद्ध रस मोकल्यो हतो, पण पादलिप्तसूरिजीए ते रसने पृथ्वीपर ढोली नाख्यो, अने खप्परमां पोतानुं मूत्र नरीने ते तेने आचार्यजीए मोकलाव्युं, तेथी क्रोधायमान थएला नागार्जुने ते मूत्रसहित खप्परने लोखंरूनी शीलापर पढारूी फोरूी नाख्युं, त्यारे ते शीला सुवर्णमय थइ गइ; ते जोइ नागार्जुने पादलिप्तसूरिजीने नमस्कार कर्यो, तथा तेमनो सेवक थयो.

वली तपस्वीना हाथना स्पर्शथी सर्व वस्तुउ अक्षय्य थाय ढे. जेम श्रीगौतमस्वामिए पोतानी लब्धिथी पांचसो तापसोने एक पात्रमां रहेली क्षीरथी नोजन कराव्युं हतुं.

हवे तप केवो करवो तेने माटे कहे ढे.

सोअ तवो कायवो, जेण मणो मंगुलं न चिंतेइ ॥
जेण इंदिअहाणी, जेण य जोगा न हायंति ॥ १ ॥

अर्थ– तप एवी रीतनो करवो के, जेथी मनने असमाधि न थाय, इंद्रिउनी हानी न थाय तथा जेथी मन वचन अने कायाना जोगोनी हानि न थाय.

पूजालोभप्रसिध्यर्थं, तपस्तप्येत योऽल्पधीः ॥
शोष एव शरीरस्य, न किंचित्तपसः फलम् ॥ १ ॥

अर्थ- जे अल्पबुद्धिवालो माणस मान, लोभ, अने कीर्ति-माटे तप तपे छे, तेने तो फक्त शरीरनो शोषज छे, पण तेने कंई तपसानुं फल मलतुं नथी.

विवेकेन विना यच्च, तत्तपस्तनुतापकृत् ॥
अज्ञानकष्टमेवेदं, नो भूरिफलदायकम् ॥ १ ॥

अर्थ- विवेकविना जे तप तपवो, ते फक्त शरीरने खेदकारीज छे, तेम ते अज्ञानकष्टज छे, तेवी रीतनो तप कंई घणुं फल आपनारो नथी. (अहीं तामलि तापसनुं दृष्टांत भावी लेवुं.)

ये रात्रौ सर्वदाहारं, वर्जयंति सुमेधसः ॥
तेषां पक्षोपवासस्य, फलं मासेन जायते ॥ १ ॥

अर्थ- जे सुबुद्धि माणसो रात्रिए सर्वथा प्रकारे आहारनो त्याग करे छे, तेउने एक मासमां पक्षोपवासनुं फल मले छे.

अने तेथीज आ दुर्लभ मनुष्य भव पामीने हमेशां तप करवो. अहीं बाहुबलि, ढंढणकुमार, गजसुकुमाल आदिकनां दृष्टांतो जाणी लेवां.

दुःखव्यूहापहाराय, सर्वेंद्रियसमाधिना ॥
आरंभपरिहारेण, तपस्तप्येत शुद्धधीः ॥ १ ॥

अर्थ- शुद्ध बुद्धिवान माणसे दुःखोनो समूह दूर करवा माटे सर्व इंद्रिउनी समाधिपूर्वक आरंभरहित तप तपवो.

यद्दूरं यद्दुराराध्यं, यच्च दूरे व्यवस्थितम् ॥
तत्सर्वं तपसा साध्यं, तपो हि दुरतिक्रमम् ॥ १ ॥

अर्थ- जे दूर तथा दुष्प्राप्य छे, ते सघलुं तपथी साधि शकाय छे, माटे तप महा बलवान छे.

तपस्वी माणसे क्रोधनो तो सर्वथा प्रकारे परिहार करवो; केमके नहींतर क्रोधरूपी अग्नि तपरूपी चंदनने बालीने भस्म करेछे.

एकेन दिनेन तनो-स्तेजः षाण्मासिकं ज्वरो हंति ॥
कोपः क्षणेन सुकृतं, यदर्जितं पूर्वकोट्यापि ॥ १ ॥

अर्थ– ताव छे ते एकज दिवसमां छ मासना शरीरना तेजने हणे छे, पण क्रोध छे ते क्रोडोगमे पूर्वोमां मेलवेला पुण्यने एक क्षणवारमांज नष्ट करे छे.

द्रुमोद्भवं हंति विषं न हि द्रुमं,
न वा भुजंगप्रभवं भुजंगमम् ॥
अदःसमुत्पत्तिपदं दहत्यहो,
महोल्बणं क्रोधहलाहलं पुनः ॥ १ ॥

अर्थ– वृक्षथी उत्पन्न थएलुं झेर वृक्षने हणतुं नथी, तेम सर्पथी उत्पन्न थएलुं झेर सर्पने हणतुं नथी, पण आ तपथी उत्पन्न थएलुं पद महाबलवान एवा क्रोधरूपी झेरने बाली नांखे छे.

कषाया देहकारायां, चत्वारो यामिका इव ॥
यावज्जाग्रंति पार्श्वस्था-स्तावन्मोक्षः कुतो नृणाम् ॥ १ ॥

अर्थ– आ शरीररूपी केदखानामां ज्यांसुधि चार कषायोरूपी चोकीदारो जागता बेठा छे, त्यांसुधि माणसोनो मोक्ष क्यांथी.

नाशांबरत्वे न सितांबरत्वे, न तत्ववादे न च तर्कवादे ॥
न पक्षसेवाश्रयणेन मुक्तिः, कषायमुक्तिः किल मुक्तिरेव ॥

अर्थ– दिगंबरपणामां, के श्वेतांबरपणामां, के तत्ववादमां, के तर्कवादमां के पक्षसेवामां पण मुक्ति नथी, पण कषायोने जे छोरुवा तेज खरेखरी मुक्ति छे. (अहीं कुरगडुक मुनिनुं दृष्टांत भावी लेवुं.)

हवे तप कर्याबाद तेनुं उजमणुं करवुं, ते विषेनो उपदेश.

प्रासादे कलशाधिरोपणसमं बिंबे प्रतिष्ठोपमं
पुण्यश्रीस्फुटसंविभागकरणं बिभ्रद्विशिष्टे जने ॥
सौभाग्योपरिमंजरीप्रतिनिभं पूर्णे तपस्यावधौ
यः शक्त्योद्यपनं करोति विधिना सम्यग्दृशां सोऽग्रणी।

अर्थ– देवल बनाव्या पछी जेम तेपर कलश चढाववो, तथा बिंब भराव्या पछी जेम तेनी प्रतिष्ठा कराववी, उत्तम माणसने जेम अतिथिसंविभाग करवो तेम जे माणस तप पूरो थये छते, सौभाग्यनी मांजर सरखुं पोतानी शक्तिमुजब उजमणुं करे छे, ते समकीतिओमां अग्रेसरी छे.

शुद्धं तपः केवलमप्युदारं,
सोद्यापनस्यास्य पुनःस्तुमः किम् ॥
हृद्यं पयो धेनुगुणेन तत्तु,
द्राक्षासिताचूर्णयुतं सुधेव ॥ १ ॥

अर्थ– केवल शुद्ध तप तपवो ते पण मनोहर छे, त्यारे उजमणासहित तपनी तो वातज शी करवी? केमके, गायना गुणथी दूध मनोहर तो छे, तेमां पण ज्यारे साकर अने द्राक्ष मले, त्यारे तो ते अमृतसरखुं थाय छे.

सिंहस्तपःप्रक्रम एव ताव-द्दुःकर्मदंतावलमंडलीनाम् ॥
तदद्य तस्मिन् प्रखरानिवेशो,यद्वद्यउद्यापनविस्तरोऽयम्

अर्थ– तप छे ते दुःकर्मोरूपी हाथीओनी श्रेणिओनो नाश करवामां सिंहसमान छे, अने तेनुं उजमणुं करवुं, ते तपरूपी सिंहने पाखर पेराववा सरखुं छे.

वृक्षो यथा दोहदपूरणेन,
कायो यथा सद्रसभोजनेन ॥

विशेषशोभां लभते यथोक्ते-
नोद्यापनेनैव तथा तपोऽपि ॥ १ ॥

अर्थ- वृक्ष जेम दोहद पूरवाथी, शरीर जेम उत्तम रसवालां भोजनथी, तेम यथोक्त उजमणाथी तप पण विशेष शोभा पामे छे.

लक्ष्मीः कृतार्था सफलं तपोऽपि,
ध्यानं सदोच्चैर्जिनबोधिलाभः ॥
जिनस्य भक्तिर्जिनशासनश्री-
र्गुणाःस्युरुद्यापनतो नराणाम् ॥ १ ॥

अर्थ- उजमणुं करवाथी माणसोनी लक्ष्मी कृतार्थ थाय छे, तप सफल थाय छे, उत्तम ध्यान थाय छे, समकीतनी प्राप्ति थाय छे, प्रभुनी भक्ति थाय छे, तथा जिनशासननी शोभा थाय छे, इत्यादि गुणो प्राप्त थाय छे.

एवुं विचारीने पुण्यना अर्थी माणसोए हमेशां उजमणुं करवामां प्रयत्न करवो. हवे भावनानो उपदेश कहे छे.

ज्ञेयान्यंगानि दानादी-न्येव धर्मनरेशितुः ॥
तस्य तेष्वधुना जीवो, भावनामा निगद्यते ॥ १ ॥

अर्थ- धर्मरूपी राजानां दान आदिक अंगो जाणवां अने तेउमां भावनारूपी जीव छे.

दानं तपस्तथा शीलं, नृणां भावेन वर्जितम् ॥
अर्थहानिक्षुधापीडा, कायक्लेशश्च केवलम् ॥ १ ॥

अर्थ- भावनाविनाना माणसोनां, दान, तप, अने शील फक्त (अनुक्रमे) धननी हानीरूप, क्षुधानी पीडारूप, तथा शरीरना कष्टरूपज छे.

चिरादेकेन दानादि-क्लेशैः पुण्यं यदर्जितम् ॥
तस्यानुमोदनाभावात्, क्षणादन्यस्तदर्जयेत् ॥ १ ॥

अर्थ– कोइ माणसे घणा कालसुधी दानादिक क्लेशोने सहन करीने जे पुण्य मेलव्युं होय, ते पुण्यने तेना अनुमोदनथी बीजो माणस क्षणवारमां पण मेलवी शके छे.

भावना छे ते भरतराजानी पेठे उत्तम भोगोथी पण मुक्ति देनारी छे; वली मरुदेवा माता के जेणीए कोइपण दिवसे एकासणादिक कंइ पण तप कर्यो न होतो, ते पण भावनाथी मोक्षे गएलां छे. प्रसन्नचंद्र राजऋषि पण भावनाथी केवलज्ञान पाम्या छे. वली गौतमस्वामिए प्रतिबोधेला पंदरसो तापसो पण भावनाथी मोक्षे गएला छे. वली एक देडको के जे श्रीवीरप्रभुने वांदवामाटे आवतो हतो ते मार्गमां घोडानी खरीथी कचरावाथी मृत्यु पामीने दर्दुरांक देव थयो, तथा छेवटे ते भावनाथी केवलज्ञान पाम्यो छे. अहीं सर्व भावना कुलक पोतानी मेले वांची लेवुं.

औचित्येन गुणोच्चयः प्रियगिरा दानं गृहस्थक्रमः
लक्ष्म्यांभश्चयसेचनेन विपिनं सामेन तत्वज्ञता ॥
प्रेम्णा स्त्रीजनविभ्रमः सुमुनिता ब्रह्मव्रतेनांगिनां
धत्ते भावनयाश्रितः सफलतां सर्वोऽपि धर्मक्रमः॥१॥

अर्थ– जेम उचितताथी गुणोनो समूह, प्रिय वाणीथी दान, लक्ष्मीथी गृहस्थाश्रम, जलसमूहना सेचनथी वन, समताथी तत्वज्ञान, प्रेमथी स्त्रीउंनो विलास, तथा ब्रह्मचर्यथी जेम उत्तम मुनिपणुं सफल थाय छे, तेम प्राणीउंनो सर्व प्रकारनो धर्मक्रम भावनाथी सफल थाय छे.

वित्तसाध्यमिह दानमुत्तमं,
शीलमप्यविकलं सुदुर्धरम् ॥
दुःकराणि च तपांसि भावना,
स्वीयचित्तवशगेति भाव्यताम् ॥ १ ॥

अर्थ– अहीं उत्तम दान धनथी थाय छे तेम निर्मल शील पण दुर्धर छे, तपो पण दुःकर छे, अने भावना तो पोताना मनथी थाय छे, एम भाववुं.

भावस्यैकांगवीरस्य, सानिध्याद्बहवः शिवम् ॥
ययुर्नैकोऽपि दानाद्यै-र्भावहीनैर्धनैरपि ॥ १ ॥

अर्थ– एक भावनारूपी सुभटना सहायथी घणाउं मोक्षे गएला छे, पण भावना विनाना घणा एवा दानादिकथी पण कोइ मोक्षे गया नथी.

भावो धर्मस्य हृन्मित्रं, भावः कर्मेंधनानलः ॥
सत्कृत्यन्नघृतं भावो, भावो नीवी शिवश्रियः ॥१॥

अर्थ– भाव छे ते धर्मनो दिलोजान दोस्तदार छे, कर्मोरूपी काष्टोने बालवामां अग्निसमान छे, पुण्यरूपी अन्नमां घृतसमान छे, तथा मोक्षरूपी लक्ष्मीनी कटिमेखला छे.

इति भावनोपदेशः

जातः श्रीयुतसोमसुंदरगुरुः श्रीमत्तपागच्छप-
स्तत्पादांबुजषट्पदो विजयते श्रीनंदिरत्नोगणिः ॥
पादांभोरुहरत्नमंदिरगणिस्तस्यालिलीलाधर-
स्तल्लब्धप्रभवोपदेशसरिति प्राच्यस्तरंगोऽभवत् ॥१॥

इति श्रीतपागच्छनायक श्रीसोमसुंदरसूरि श्रीरत्नशेखरसूरि नंदिरत्नगणिशिष्य रत्नमंदिरमुनिगुंफितायां श्रीउपदेशतरंगिण्यां दान, शील, तपो, भावभेद चतुर्विधजिनधर्म प्रकाशकः पंचदशोपदेशपेशलः प्रथमस्तरंगः ॥ श्रीरस्तु ॥

अथ द्वितीयः सप्तक्षेत्रोपदेशरूपस्तरंगः

जिनभवनबिंबपुस्तक-चतुर्विधश्रमणसंघरूपाणि ॥
सप्तक्षेत्राणि सदा, जयंति जिनशासनोक्तानि ॥ १ ॥

अर्थ– जिनशासनमां कहेलां जिनभवन, जिनबिंब, पुस्तक अने चतुर्विध श्रमण संघरूप साते क्षेत्रो हमेशां जयवंतां वर्ते छे.

हवे तेमांथी प्रथम जिनभवननो उपदेश कहे छे.

जिनभवनं निर्माप्यं, सफलीकर्तुं निजां लक्ष्मीम् ॥
धन्यैः स्वपरश्रेयः-पुण्योद्यद्बोधिलाभाय ॥ १ ॥

अर्थ– धन्य पुरुषोए पोतानी लक्ष्मीने सफल करवा माटे, अने पोताना अने परना कल्याणथी उत्पन्न थतां पुण्यथी बोधिलाभ माटे जिनमंदिर बंधाववुं. तेनापर दृष्टांत कहे छे.

एक दहाडो कोरंटक नामना गाममां विक्रम संवत १२५२ मां श्री देवसूरि महाराज चतुर्मास रह्या. त्यां नाहड नामे मंत्रि हतो; तेना नाना भाइनुं नाम सालिग हतुं. तेउ बन्नेना पांचसो कुटुंबोने आचार्यजीए प्रतिबोध कर्यो. आसु सुद पाप नवमीने दिवसे तेउए आचार्यजीने कह्युं के, अमारी गोत्रदेवी जे चंडिका छे, ते बलिदानमां पाडानी मागणी करे छे, माटे हवे अमारे शुं करवुं? ते सांभली गुरुमहाराजे रात्रिए चंडिकाने प्रयत्न करीने तेणीने कह्युं के, तुं पूर्वभवमां श्रीपुर नामना नगरमां धनसार नामना व्यापारीनी जैनधर्मी स्त्री हती. पांचमने दिवसे पवित्र वस्त्रो पेहेरीने तुं बालक पुत्रने घेर राखीने देवमंदिरे गइ; ते जोइ तारो बालक पुत्र तारी पाछल रडतो रडतो रस्तामां चालवा लाग्यो; एटलामां कोइक भडकेला पाडाए तेने पाडी नाख्यो अने तेथी ते मृत्यु पाम्यो. त्यारे तुं पण ते पुत्रवियोगना दुःखथी मृत्यु पामीने चंडिका थइ छे, अने पूर्वभवना वैरथी तुं बीजा

पाडाउने पण शामाटे हणे छे? जरा दया राख? अने शांत था? त्यारे चंडिकाए कह्युं के, हे भगवन्! हुं भारेकर्मी छुं, अने तेथी जीवहिंसा तजवाने शक्तिवान थती नथी. त्यारे आचार्यजीए कह्युं के जो एम छे, तो तुं नाहडमंत्रिना कुटुंबने तारां बलिदानथी मुक्त कर? पछी ते वात तेणीए पण कबुल राखी. पछी धर्ममां दृढ थएला नाहडमंत्रिए कोरंटकादिकमां "नाहडवसहि" आदिक बहोतेर जिनमंदिरो बंधाव्यां. अने तेउनी प्रतिष्ठा आचार्यजीए विक्रम संवत १२५२ मां करी. वली नाहड मंत्रिए जावोजीवपर्यंत भोजन कर्या पेहेलां जिनपूजनादिकनो अभिग्रह लीधो.

रम्यं येन जिनालयं निजभुजोपात्तेन कारापितं
मोक्षार्थं स्वधनेन शुद्धमनसा पुंसा सदाचारिणा ॥
वेद्यं तेन नरामरेंद्रमहितं तीर्थेश्वराणां पदं
प्राप्तं जन्मफलं कृतं जिनमतं गोत्रं समुद्योतितम् ॥१॥

अर्थ– जे शुद्धमनवाला तथा सदाचारि माणसे पोताने हाथे उपार्जन करेला धनथी मोक्ष माटे जिनमंदिर बंधाव्युं छे, ते माणसो देवोथी पूजाएला तीर्थंकरपदने मेलवे छे, वली तेणेज पोताना जन्मनुं फल मेलव्युं छे, तथा तेणेज जिनशासनने अने पोताना गोत्रने पण दीपाव्युं छे.

वली पोतानां घरो तो सुघरी, कागडा, चकलां विगेरे पोतानी शक्ति मुजब बनावे छे, पण भाग्यवान तो तेनेज जाणवो के, जे पोतानी शक्ति मुजब उत्तम जिनमंदिर बंधावे छे. ते पर दृष्टांत कहे छे.

श्रीरियं पुरुषान् प्रायः, कुरुते निजकिंकरान् ॥
कुर्वते किंकरीं तां ये, तैरसौ रत्नसूरसा ॥ १ ॥

अर्थ– प्रायें करीने लक्ष्मी पुरुषोने पोताना चाकर करे छे पण तेणीने जेउ दासीरूप करे छे,तेउथीज आ पृथ्वी रत्नगर्भा थएलीछे.

ते सांभलीने आमराजाए गोपगिरिमां श्रीमहावीरप्रभुनुं मंदिर बंधाव्युं ते मंदिर एकसो एक हाथ उंचुं हतुं. साडात्रण क्रोड सोनामोहोरोनो रस करीने तेनी प्रतिमा बनावीने तेमां स्थापन करी. ते मंदिरमां रंगमंडप बनाववामां एकवीस लाख सोनामोहोरो खरची. मूल मंडपमां एक लाख पचीस हजार सोनामोहोरो खरची. वली ते राजाए विक्रम संवत ८११ मां एक क्रोड सोनामोहोरो खरचीने श्री बप्पभट्टिजीना सूरिपदनो महोत्सव कर्यो. वली ते राजाए तेज आचार्यजीना उपदेशथी शत्रुंजय अने गीरनारपर उद्धारो कर्या छे. तेनुं विशेष वृत्तांत चतुर्विंशतिप्रबंधमांथी जाणी लेवुं.

ये कारयंति जिनमंदिरमादरेण
बिंबानि तत्र विविधानि विधापयंति ॥
संपूजयंति विधिना सततं जयंति
ते पुण्यभाजनजना जनितप्रमोदाः ॥ १ ॥

अर्थ– जे माणसो आदरपूर्वक जिनमंदिरो बंधावे छे, तथा तेमां विविध प्रकारनां बिंबो भरावे छे, अने तेउने हमेशां विधिपूर्वक जेउ पूजे छे, ते पुण्यशाली तथा हर्ष उत्पन्न करनारा लोको जयवंता वर्ते छे.

जे उत्तम पुरुषो आदरपूर्वक द्रव्य खरचीने उंचां तोरणोवालां जिनमंदिरो बंधावे छे, अने तेमां सुवर्णमय बिंबो स्थापे छे, ते पुरुषोज आ जगतमां जीवता बेठा छे, केमके, तेउ गणधरादिकनी पदवी भोगवीने मोक्षमां जाय छे. ते पर दृष्टांत कहेछे.

हेमाचार्यजीए प्रतिबोधेला श्रीकुमारपाल राजाए तारंगाजी, तथा खंभात आदिक नगरोमां १४४४ नवां जिनमंदिरो बंधाव्यां

छे. तेउपर तेणे सुवर्णना दंमो अने कलशो स्थापन कर्या छे. वली तेणे पाटणमां पोताना पिताजी त्रिभुवनपालना नामनी यादगीरी माटे "तिहुणविहार" नामनुं बहोतेर देवकुलिकासहित जिनमंदिर बंधाव्युं छे. ते मंदिरमां तेणे चोवीस सोनानी, चोवीस रुपानी, चोवीस पीत्तलनी इत्यादि प्रतिमाउ स्थापी हती. वली तेमां १२५ आंगुलनी अरिष्ठरत्ननी श्रीनेमिनाथ प्रभुनी प्रतिमा तेमणे स्थापी हती. सर्व मली तेमां छन्नु क्रोड सोनामोहोरो खरची हती. तेमां उदयन, आम्रदेव, कुबेरदत्त आदिक अढार हजार श्रावको हमेशां नृत्यगायन सहित स्नात्रमहोत्सव करता हता.

श्रीमज्जैनगृहे जिनप्रतिकृतौ जैनप्रतिष्ठाविधौ
श्रीजैने तपने जिनार्चनविधौ श्रीसंघपूजादिके ॥
श्रीजैनागमलेखने च सततं श्रीतीर्थयात्रादिके
येषां स्वं विनियोगमेति धनिनां धन्यास्तएव क्षितौ ॥१॥

अर्थ– जे धनवान माणसोनुं द्रव्य जिनमंदिरमां, जिनप्रतिमामां, जिनप्रतिष्ठाविधिमां जैन तपमां, स्वामिवात्सल्यमां, जैनागम लखाववामां, तथा तीर्थयात्रादिकमां वपराय छे, तेउनेज आ पृथ्वीमां धन्य छे. कह्युं छे के,

ज्वलनजलचौरचारण-नृपखलदायादबंदिकोधृतम् ॥
धन्योऽसौ यस्य धनं, जिनभवनादौ शुभे लग्नम्॥ १ ॥

अर्थ– अग्नि, जल, चोर, चारण, राजा, दुष्टपुरुषो, पितराइउ, तथा भाटआदिकना भयथी मुक्त थएलुं एवुं जे माणसनुं धन जिनमंदिर आदिक शुभ कार्यमां लागेलुं छे, तेनेज धन्य छे. तेमां पण जिनमंदिर बंधाववाथी अपार पुण्य थाय छे, कह्युं छे के,

काष्टादीनां जिनावासे, यावंतः परमाणवः ॥
तावंति वर्षलक्षाणि, तत्कर्ता स्वर्गभाग् भवेत् ॥१॥

अर्थ– जिनमंदिर बांधवामां जेटलां काष्ट आदिकनां परमाणुउं होय छे, तेटलां लाख वर्षोसुधी तेनो कर्ता स्वर्गनुं आयुष्य भोगवे छे. परमाणुनुं लौकिक स्वरूप नीचेप्रमाणे छे.

जालांतरगते सूर्ये, यत्सूक्ष्मं दृश्यते रजः
तस्य त्रिंशत्तमो भागः,परमाणुः स उच्यते॥१॥

अर्थ– जालीमांथी सूर्यनो तरुको पडतां जे सूक्ष्म रज देखाय छे, ते रजनो पण जे त्रीशमो भाग ते परमाणु कहेवाय छे.

नूतनार्हद्वारवास-विधाने यत्फलं भवेत् ॥
तस्मादष्टगुणं पुण्यं, जीर्णोध्धारे विवेकिनाम्॥१॥

अर्थ– नवुं जिनमंदिर बंधाववामां जेटलुं पुण्य थाय छे, तेथी आठगणुं पुण्य विवेकीउंने जीर्णोद्धारथी थाय छे.

वली आज हेतुथी पद्म नामना चक्रवर्तीए पोतानी माताना हर्ष माटे हमेशां एकेकुं जिनमंदिर बंधाव्युं हतुं. वली तेज बाबतपर संप्रति राजानुं दृष्टांत कहेछे.

संप्रति राजा त्रिखंड भरतक्षेत्रनो दिग्विजय करीने शोल हजार मुकुटधारी राजाउंथी परिवर्यो थको उजायनीमां आव्यो. ते वखते नगरना लोकोए तेनो घणाज आनंदथी प्रवेशमहोत्सव कर्यो. पछी ते पोताना मेहेलमां जइ पोतानी माता कमलाने पगे पड्यो. पण ते वखते पोतानी माताने दिलगिर मुखवाली जोइने तेणे पूछ्युं के, हे माताजी! मारा जेवो आपने पुत्र छे, तोपण तमो केम दिलगिर थाउं छो? त्यारे माताए कह्युं के, हे वत्स! संसार साधनारां, तथा छेवटे नरक आपनारां एवां तमारां राज्योपार्जनथी मने कंइ पण हर्ष थतो नथी; पण जो तमो जिनप्रासादो करावीने मारी पासे आवो, तो मने घणो हर्ष थाय. ते सांभली संप्रतिराजाए मोटा निमित्तिआउंने बोलावीने तेउंने पो-

ताना आयुष्यनुं प्रमाण पूछ्युं; त्यारे तेउंए कह्युं के, हे राजन्! तमारुं आयुष्य सो वर्षोनुं छे. त्यारे राजाए मंत्रिउंने पूछ्युं के, एकसो वर्षना केटला दिवसो थाय? त्यारे मंत्रिउंए कह्युं के, एकसो वर्षोना छत्रीस हजार दिवसो थाय. पछी तेणे शत्रुंजयादिक तीर्थोमां जिनमंदिरो बंधाववामाटे पोताना माणसोने हुकम कर्यो अने हमेशां एक मंदिर संपूर्ण थयानी खबर मेलवीने ते पोतानी माताने चरणे नमवा लाग्या. ते सांभली कमला माता पण हर्ष सहित हमेशां पोताना पुत्रने पोताने हाथे तिलक करती हती. एवी रीते संप्रति राजाए सवालख जिनमंदिरो बंधाव्यां. तेउंमा छत्रुं हजार तो सिद्धपुरादिकमां श्रीनेमिश्वरविहारादिक कराव्यां. नेव्यासी हजार जीर्णोद्धार कराव्या. सवाक्रोड जिनबिंबो भराव्यां. हालमां पण सिंधुदेशमां आवेला मरोठपुरमां संप्रति राजानी बनावेली पंचाणु हजार मोटी पित्तलनी जिनप्रतिमाउं छे. ते मांहेली श्रीमहावीर प्रभुनी प्रतिमा गिरनारपर खरतरवसतिमां विद्यमान छे. वली ते संप्रति राजाए सातसो तो दानशालाउं करावी. वली तेणे अनार्य देशोमां पण जैनधर्मना फेलावा माटे प्रथम साधुवेषधारी पुरुषोने मोकल्या हता, तथा एवी रीते त्यांना लोकने साधुउंना व्यवहारथी जाणीता करीने पाछलथी त्यां उत्तम साधुउंने पण जैनधर्मना फेलावा माटे मोकल्या हता. एवी रीतनां पुण्यनां कार्यो करीने संप्रति राजाए पोतानुं धन, अने पोतानो जन्म सफल कर्यो हतो.

जिनभवनं जिनबिंबं, जिनपूजां जिनमतं च यः कुर्यात्
तस्य नरामरशिवसुख-फलानि करपल्लवस्थानि ॥ १ ॥

अर्थ– जे माणस जिनमंदिर, जिनपूजा, अने जिनमतनो फेलावो करे छे, तेने नर, देव, अने मोक्षनां सुखो हथेलीमां आवी पडे छे.

श्री देवसूरिजीना उपदेशथी सिद्धराजे पण विक्रम संवत् ११८३ मां पाटणमां श्रीऋषभदेव प्रभुनुं जिनमंदिर बंधाव्युं हतुं. तेमां पंच्यासी अंगुलना प्रमाणवाली श्रीऋषभदेव प्रभुनी प्रतिमा स्थापन करी हती, अने ते मंदिरनुं नाम "राजविहार" राखवामां आव्युं हतुं. एक दहाडो ते जिनमंदिरमां पासिल नामनो कोइक निर्धन श्रावक पूजा करवा माटे आव्यो; तथा मोटी प्रतिमा जोइने आश्चर्यसहित ते प्रतिमानुं ते माप लेवा लाग्यो. ते वखते नेवु लाख सोनामोहोरोना अधिपति छाडा नामना व्यापारीनी हांसी नामनी बालविधवा पुत्री पण दर्शन करवा आवी हती. पासिलने ते प्रतिमानुं माप लेतो जोइने तेणीए हांसीथी तेने पुछयुं के, शुं तारे आवी नवी प्रतिमा कराववी छे? ते सांभली पासिले कह्युं के, हे बेहेन! ते समये तमारे प्रतिष्ठामहोत्सवपर जरूर पधारवुंज. तेणीए पण ते कबुल कर्युं. पछी पासिले दश उपवास करीने आरासणनी अधिष्ठाता अंबिकादेवीनुं आराधन कर्युं. त्यारे तेणीए संतुष्ट थइने तेने कह्युं के, आ सुवर्णनी खाणमांथी तने नवुं जिनमंदिर बांधवा माटे जोइशे तेटलुं धन निकलशे; एम कही ते अदृश्य थइ. पछी ते खाणमांथी पस्तालीस हजार सोनामोहोरोनी किमत जेटलुं सुवर्ण निकल्याथी ते द्रव्य खरचीने पासिले एक सुंदर जिनमंदिर बंधाव्युं. ते वखते तेणे हांसीने पण निमंत्रण करीने श्री देवसूरिजीने हाथे प्रतिष्ठा करावी. हांसीए पण नव लाख सोनामोहोरो खरचीने ते जिनमंदिरनो रंगमंडप बांध्यो. हवे जीर्णोद्धारनो उपदेश कहे छे.

जीर्णोद्धारःकृतो येन, विभवेन सुचारुणा ॥
जिनाज्ञा पालिता तेन, क्लेशकूपारपारदा ॥१॥

अर्थ– जे माणसे पोताना उत्तम द्रव्यथी जीर्णोद्धार करेलो छे, तेणे क्लेशरूपी समुद्रनो पार पहोंचाडनारी जिनाज्ञा पालेली छे

हवे ते जीर्णोद्धारपर दृष्टांत कहेछे.

जांब नामना मंत्रिना वंशमां थएलो सज्जन नामनो सिद्धराजनो एक कोटवाल हतो; तेने योग्य जाणीने सिद्धराजे सौराष्ट्र देशनो हाकेम कर्यो हतो. ते सज्जने त्रण वर्षनी उपज एकठी करीने राजानी आज्ञा लीधाविनाज बहोतेर लाख सोनैया खरचीने गिरनारपर श्रीनेमिश्वर प्रभुना जिनमंदिरनो उद्धार कराव्यो, केमके, ते जिनमंदिर पूर्वे काष्ठोनुं बांधेलुं हतुं, अने तेनापर वीजली पडवाथी तेमां नुकशान थयुं हतुं. पछी केटलेक काले कोइक दुर्जने ते वात जाहेर करी राजाने कह्युं के, सज्जन तो राजद्रव्यनो आवी रीते गेर उपयोग करे छे. त्यारे राजाने सोमनाथ जवानो अभिग्रह होवाथी ते मिष करीने ते पाटणथी चाल्यो. सोमनाथने नमन करीने ते संकली नगरीमां आव्यो. ते वखते सज्जने तेमनी सामे आवीने तेमने नमस्कार कर्यो पण राजाए ते वखते पोतानुं मुख फेरवी नांख्युं. त्यारे सज्जने विचार्युं के, राजा मारापर गुस्से थया छे. पछी सज्जने तो वामनस्थलीमां (वणथलीमां) जइने सांमतो तथा व्यापारिउं पासेथी बहोतेर लाख सोनामोहोरो एकठी करी. पछी सिद्धराजे आलिंग प्रधानने पूछयुं के आ पर्वत कयो छे? अने अहीं कयुं तीर्थ छे ? त्यारे प्रधाने कह्युं के, हे स्वामी! आतो श्री गिरनार तीर्थ छे, माटे तेनां दर्शन कर्याविना आपणे जवुं उचित नथी. ते सांभली राजा गिरनारपर चड्या, अने त्यां नवुं मनोहर जिनमंदिर जोइने हर्षथी बोली उठ्या के, जे माणसे आवुं सुंदर जिनमंदिर बंधाव्युं छे, तेनी माताने धन्य छे!! तेज समये पाछल रहेला सज्जने कह्युं के, धन्य छे माता मयणल्लदेवीने के, जेणीए एवी रीतना पुरुषरत्नने जन्म आप्यो छे. ते वचन सांभलीने सिद्धराजे सज्जननी सन्मुख जोयुं, अने मंत्रिने पूछयुं के, आ शुं छे? त्यारे आलिंगमंत्रिए कह्युं के, हे स्वामी! एक बाजु तो आ श्रीगिरनारजीना जीर्णोद्धारनुं पुण्य छे, तथा ते

उद्धार करवामां जेटलुं द्रव्य खरचायुं छे, तेटलुं द्रव्य संघ आपने समर्पण करे छे, माटे ते बन्नेमांथी जे लेवानी आपनी इच्छा होय ते फरमावो ? ते सांजली अत्यंत प्रमुदित थएला सिद्धराजे कह्युं, के 'मारे तो तीर्थोद्धारना पुण्यनीज जरूर छे; द्रव्यनी जरूर नथी. एम कही तेणे ते तीर्थनी पूजा माटे, तथा तेना रक्षण माटे बार गामो भंडारमां आप्यां; तथा शत्रुंजय अने गिरनार, ए बन्ने तीर्थोने जोडवामाटे तेणे बार योजननी रेशमी वस्त्रनी धजा बंधावी; तथा संघेपण एकवुं करेलुं द्रव्य खरचीने वामनस्थलीमां (वनथलीमां) वीरप्रभु आदिकनां चार जिनमंदिरो बंधाव्यां. एवी रीते सज्जन (साजण) कोटवालनुं दृष्टांत सांभलीने बीजा भव्य लोकोए पण जिनमंदिरोनो जीर्णोद्धार कराव्यो.

यावत्तिष्ठति जैनेंद्रं, मंदिरं धरणीतले ॥
धर्मस्थितिः कृता ताव-ज्जैनसौधविधायिना ॥ १ ॥

अर्थ— आ दुनीआपर ज्यांसुधि जैनमंदिर हयातिमां रहे छे, त्यांसुधि जैनमंदिर बंधावनारे (आ जगतमां) धर्मनी स्थिति करेली छे, एम जाणवुं.

एक दहाडो श्रीदेवसूरि महाराज मेडता गाममां चतुर्मास करीने फलवर्धि गाममां पधार्या; अने त्यां मासकल्प कर्यो त्यांना पारस नामना एक श्रावके ते समये नगरनी नजदिक झाडीमां एक मटोडीनो ढग जोयो, तथा तेपर पुष्पो पडेलां जोयां. ते वात आचार्यजीने कहेवाथी आचार्यजीए ते ढगने बहुज जालवणीथी खोदवानुं कह्युं. पछी ते पारस श्रावके तेम कर्या बाद तेमांथी श्री पार्श्वनाथजीनी प्रतिमा निकली. पछी तेमना अधिष्ठाता पार्श्व नामना यक्षे ते श्रावकने स्वप्नमां एक जिनबंदिर बांधी तेमां ते प्रतिमा स्थापन करवानुं कह्युं. त्यारे पारस श्रावके कह्युं के, मारी पासे द्रव्य नथी, माटे प्रासाद शी रीते बंधावुं. त्यारे यक्षे कह्युं

के, आ प्रतिमानीपासे तुं अक्षतनो स्वस्तिक हमेशां करजे, अने ते अक्षतो सुवर्णमय थइ जशे, अने ते द्रव्य वापरीने तुं जिनमंदिर बंधावजे. पछी ते पारस श्रावक हमेशां तेम करतो गयो, अने जिनमंदिर बंधाववा लाग्यो. एम करतां थकां एक बाजुनो तो सर्व मंरूप तैयार थयो. एटलामां ते श्रावकना पुत्रे पोताना पिताजीने पूछ्युं के, आ द्रव्य तमोए क्याथी मेलव्युं? ते पारस श्रावके द्रव्यागमननुं खरेखरुं स्वरूप तेने कही बताव्युं. अने त्यारथी तेने द्रव्य मलवा न लाग्युं, अने तेथी आजदनसुधि पण ते जिनमंदिर तेटलुंज अधुरुं छे. ते मंदिरमां विक्रम संवत ११एए मां फागणसुदि दशमने दिवसे प्रतिमानी प्रतिष्टा थइ; तथा १२०४ मां माहासुदि तेरसने दिवसे तेपर धजा चमी; अने एवी रीते ते फलवर्धि (फलोधि) पार्श्वनाथजीनुं तीर्थ प्रसिद्ध थयुं.

कारयंति जिनेंद्राणां, तृणवासानपीह ये ॥
मणिरत्नविमानानि, तैर्लज्ञंते ज्ञवे ज्ञवे ॥ १ ॥

अर्थ– जेउ आ जगतमां श्री जिनेश्वरोनां घासनां पण मंदिरो बंधावे छे, तेउने दरेक ज्ञवोमां मणि अने रत्नोनां विमानो मले छे.

माणिक्यहेमरत्नाद्यैः, प्रासादान् कारयंति ये
तेषां पुण्यैकमूर्तीनां, को वेद फलमुत्तमम् ॥ १ ॥

अर्थ– वली जे माणसो माणेक, सुवर्ण तथा रत्नादिकोथी जिनमंदिरो बंधावे छे, ते पुण्यशालीउना उत्तम फलने तो जाणीज कोण शके छे? (हवे तेपर दृष्टांत कहे छे.)

श्री विमलशाह नामना शेठ गुजरातना राजा ज्ञीमदेवना प्रधान हता. एक दहडो कोइ दुष्टे राजाना कर्णो ज्ञंज्ञेरवाथी राजानी तेनापर इतराजी थइ. तेथी पांचसो घोमा, पांच क्रोड सोनामोहोरो, तथा घणां उंटोसहित ते त्यांथी रात्रिए नाशीने चं-

द्रावतीमां गयो त्यारे तेना डरथी त्यांनो धारावर्ष राजा नाशी गयो; पछी त्यांना मांडलिकोए विमलशाहने त्यांनो राजा ठराव्यो. पछी ते विमलशाह शेठे शाकंभरी, मेदपाट, जावालिपुर विगेरेना राजाउने जीतीने आबुपर छत्र धारण कर्युं. वली एक दहाडो तेणे रोम नगरना बार सुबाउने हरावीने पोताना चाकरो कर्या; अने तेउनां बारे छत्रो पोते धारण कर्यां. वली आबुपर वागतां तेनां निशानोनां शब्दो सांभलीने भय पामेला भीमराजाए तेने क्रोड सोनामोहोरोनी भेट करी. एक दहाडो ते विमलशाह शेठे धर्मसार सूरिजीना मुखथी एवी वाणी सांभली के,

चउहिं ठाणेहिं नरयाउअं
बज्झंति जीवा, तं जहा म- ॥
हारंभयाए महापरिग्गहाए
कुणिमाहारेणं पंचिंदिअवहेणमिति ॥

अर्थ– जीवो चार स्थानकोथी नरकनुं आयुष्य बांधे छे. ते आवी रीते के महा आरंभथी, महापरिग्रहथी, (मांसादिकना) क्लीष्ट भोजनथी, अने पंचेंद्रिना वधथी.

ते सांभलीने पापोथी डरेला विमलशाह शेठे गुरुमहाराजने चरणे नमीने कह्युं के, हे स्वामी! में संग्राममां हजारो मनुष्योनो वध कर्यो कराव्यो छे; तो मने तेनी आलोचना आपो? ते सांभली आचार्यजीए कह्युं के, हवे तमो सर्व जीवोप्रते अमारीपटह वजडावो? तथा जिनमंदिर आदिक बंधावीने पुण्योनां कार्यो करो? ते सांभली विमलशाह शेठे अंबा माताजीनुं आराधन कर्युं. त्यारे ते प्रसन्न थइने तेमने कहेवा लागी के, तमो कंइ वरदान मागो? त्यारे विमलशाह शेठे कह्युं के, पुत्रनी प्राप्ति तथा जिनप्रासादनी निष्पत्तिरूप बे वरदान आपो? त्यारे देवीए कह्युं के, कांतो पुत्रप्राप्तिनुं वरदान मागो? अथवा प्रासादनिष्प-

त्तिनुं वरदान मागो ? ते बेमांथी एक वरदान आपीश. त्यारे ते माटे शेठे पोतानी स्त्री श्रीदेवीने पूछ्युं, त्यारे तेणीए कह्युं के, प्रासादनी निष्पत्तिनुंज वरदान मागो ? पुत्रनी आपणे कंइ जरूर नथी. पछी अंबामाताए बहोंतेर लाख सोनामोहोरो सहित जिनप्रासाद बांधवामाटे विमलशाह शेठने अर्बुदाचलपर भूमि सोंपी. पछी त्यां विमलशाह शेठे जिनमंदिर बांधवानो प्रारंभ कर्यो, पण दिवसे करेली चणतर रात्रिए पडीजवा लागी. अने एवी रीते छ महिनाउ वीती गया. त्यारे शेठे अंबिका मातानुं स्मरण करीने तेनुं तेणीने कारण पूछ्युं; त्यारे देवीए कह्युं के, आ भूमिना अधिष्ठाता वालीनाहनुं तारे त्रण उपवासपूर्वक आराधन करवुं; अने तेम करवाथी जो ते विरवद्य नैवेद्य मागे तो तारे तेने ते आपवुं. पण मदिरादिक सावद्य नैवेद्य आपवुं नहीं; अने तेम छतां जो ते सामो थाय, तो तारे खड्ग कहाडीने तेने डरावबो. पछी विमलशाह शेठे तेने आराधवाथी ते प्रत्यक्ष थइ सावद्य नैवेद्य याचवा लाग्यो; त्यारे विमलशाह शेठे खड्ग कहाडी तेने डराव्यो; अने ते खड्गमां अंबिकाना अवतरणथी ते वालीनाह त्यांथी नाशी गयो. तथा छेवटे अंबाजीना वचनथी त्यां क्षेत्रपाल थइने ते रह्यो. अने पछी विघ्नरहित जिनमंदिर संपूर्ण थयुं. तेमां विक्रम संवत १०८८ मां मूलनायक श्री युगादीश प्रभुनी स्थापना थइ. वली त्यां अंबिका देवी तथा वालिनाह क्षेत्रपालनी पण देरीमां स्थापना करी. वली ते प्रतिष्ठामहोत्सवमां विमलशाह शेठे चतुर्विध संघनी अत्यंत सेवा करी; तथा याचकोने एवा तो तेणे खुशी कर्या के, आजे पण तेउ यजमानने "विमल श्री सुप्रभातनी" आशिष आपे छे.

सारं तदेव सारं, नियुज्यते यज्जिनेंद्रभवनादौ ॥
अपरं पुनरपरधनं, पृथ्वीमलखंडपिंडं वा ॥ १ ॥

अर्थ– तेज द्रव्यने उत्तम जाणवुं, के जे जिनेंद्रभुवनादिकमां वपराय छे, अने बाकीनुं धन तो परनुं अथवा पृथ्वीना मेलना पिंड सरखुं छे.

ते पर हवे वस्तुपाल तेजपालनी कथा कहे छे.

महामंत्री वस्तुपाल अने तेजपाल प्रथम यात्रा माटे ज्यारे धोलकाथी हडाला गामे आव्या, त्यारे एवी खबर मली के, मार्गमां लुंटारुओनी मोटी धाड तेमनी राह जोती बेठेली छे. त्यारे तेओए परस्पर विचार करीने रात्रिए सर्व द्रव्य त्रांबाना कलशोमां भरीने एक तलावने कांठे आवेला घउंना क्षेत्रमां रहेला खीजडाना वृक्ष नीचे दाटवा मांड्युं, पण त्यां जमीन खोदतां तेमनां भाग्योथी उलटुं सुवर्णनिधान निकल्युं. ते जोइ तेमने मोटुं आश्चर्य थयुं. पछी ते निधान तथा पोतानुं पण सघलुं द्रव्य त्यां तेओए स्थापन कर्युं. पछी तेओ चिंतातुर थया थका ज्यारे पाछा आव्या त्यारे, अनुपम देवीए तेनुं कारण पूछ्युं; त्यारे तेओए तेणीने एकांतमां सर्व हकीकत कही. त्यारे तेणीए कह्युं के, हे स्वामी! धन एवी रीते गुप्त न रखाय, पण एवी रीते राखवुं के, जे धनने सर्व कोइ जोइ शके, पण लेइ शके नहीं; अर्थात् ते द्रव्य खरचीने जिनमंदिरो बंधाववां; केमके, उत्तम पुरुषोनो तेज आचार छे. कह्युं छे के,

अधः क्षिपंति कृपणा, वित्तं तत्र यियासवः ॥
संतस्तु गुरुचैत्यादौ, तदुच्चैःपदकांक्षिणः ॥ १ ॥

अर्थ– जे कृपणोने नीची गतिमां जावानी इछा होय, तेओज नीचे भूमिमां द्रव्यने दाटे छे, पण जेओने उंचि गतिमां जावानी इछा छे, एवा उत्तम माणसो तो मोटां जिनमंदिरादिकमां ते द्रव्य खरचे छे.

एवी रीतनां तेणीनां वचनोथी उत्पन्न थएल छे विवेक जेओने

एवा ते वस्तुपाल अने तेजपाले ते धनने शत्रुंजयादिकपर जिनमंदिरो बांधवामां वापर्युं. एवी रीते ते मंत्रीश्वरोए १३१३ नवां जिनमंदिरो बंधाव्यां छे, तथा ३३०० जिनमंदिरोनो जीर्णोद्धार करेलो छे. वळी तेओए एक लाख आडत्रीस हजार नवां जिनबिंबो भराव्यां छे, पचीसो माहेश्वरोनां प्रासादो बंधाव्यां छे बत्रीस कील्लाओ कर्या छे, सातसो दानशालाओ करावी छे, चोर्यासी वावो बंधावी छे, पांचसो पौषधशालाओ, पांचसो जैनमठो, पांचसो शैवमठो, तथा पांचसो पाठशालाओ पण बंधावी छे; वळी हमेशां पांत्रीससो जैन मुनिओ तेमने त्यांथी आहारपाणी लेता हता. पूर्वे धोलकामां लुणिग, मालदेव, वस्तुपाल अने तेजपाल निर्धन स्थितिमां रहेता. हता. लुणिगनी ज्यारे अंतावस्था आवी त्यारे तेणे पोताना कुटुंब पासे पुण्य माटे त्रणलाख नवकारो माग्या हता. त्यारे वस्तुपाले तेमने कह्युं के बीजुं कांइ पण तमो मागो!. त्यारे लुणिगे कह्युं के, अर्बुद पर्वतपर विमलवसतिमां एक जिनमंदिर बंधाववानो मने मनोरथ हतो, माटे ते जो बने तो करजो! पछी व्यापारमां धननी वृद्धि थवाथी वस्तुपाले चंद्रावतीना राजा पासेथी वीश लाख रुपीआ जमीनपर पाथरीने ३६ मूढक जमीन लीधी. ते वखते माताना पूजारीओ ए कह्युं के, हजु रुपीआनी चारे बाजुओए जमीन खाली रहे छे, त्यारे तेपर पण रुपीआओ मूकीने तेओने संतोष्या. पछी त्यां जिनमंदिर बांधवानी तैयारी करी, त्यारे शोभनशिल्पीए कह्युं के, आ जिनमंदिरनो पायो तो सुवर्णथी पुरवो जोइयें. त्यारे मंत्रीश्वरे सुवर्णनी इंटो लावी आपी. त्यारे ते शिल्पीए कह्युं के, हे स्वामी! में तो तमारी उदारतानी परीक्षा करी छे, माटे आ इंटो तो आप आपना भंडारमांज राखो ? पछी मंत्रीश्वरे आरासण अने अर्बुदाचल वच्चे कारीगरो अने मजुरो माटे जगोए जगोए लाकुओना रसोडां स्थाप्यां, तथा गाडांओना बेलो माटे जगोए जगोए घासनी गंजीओ

अने पाणीना अवाकाउ तथा धान्यना कोठारो स्थाप्या. ते जिनमंदिर बांधवा पाछल पंदरसो शलाटोने कामे लगाडवामां आव्या हता; तथा तेउमाटे भोजनादिकनो सर्व बंदोबस्त मंत्रीश्वरे करी आप्यो हतो. तेमां चणवा माटे लाववामां आवेला आरसपहाणोनी किम्मत तेटलां वजनना रूपां सरखी पडी हती. विक्रम संवत १२८३ मां ते प्रासाद बांधवानो प्रारंभ करवामां आव्यो हतो, अने १२९२ मां तेमां प्रतिष्ठा करवामां आवी हती. तेनी पाछल कुल खरच बारक्रोड अने त्रेपन लाख सोनामोहोरोनो थयो हतो. ते प्रासादनुं "लुणिगवसही" नाम पाड्युं, पण लोकोमां "तेजलवसही" ना नामथी प्रसिद्ध थयुं. प्रतिष्ठा समये त्यां जालपुरना राजा उदयसिंहादिक चोर्यासी राणाउ बार मांडलीको, चार महाधरो, तथा चोर्यासी ज्ञातिउनुं महाजन एकठुं थयुं हतुं. ते वखते वस्तुपाले उदयसिंह राजाना प्रधान यशोवीरने पूछयुं के, आ जिनप्रासादनी बांधणीमां जे गुण दोषो होय ते कही बतावो? त्यारे तेणे सद्भावथी शोभन शिलाटने कह्युं के, हे शोभन! आ कीर्तिस्तंभपर जे तारी मातानो हाथ तें कोतर्यो छे, ते अयुक्तज छे; केमके, आपर तो द्रव्य खरचनार वस्तुपालनी मातानो हाथ जोइतो हतो, के जेणीए आवां पुरुषरत्नोने पोतानी कुक्षिमां उत्पन्न कर्यां छे; तुं तो तेनो फक्त पैसा माटेनो चाकरज छे. हवे तें बांधेलां आ जिनमंदिरमां नीचे प्रमाणे दोषो छे. एक तो जे तें आ स्तंभोमां जिनबिंबो कोतर्यां छे ते अयुक्त छे, केमके, तेथी आशातना थाय तेम छे. गर्भागारमां प्रवेश करवानी जगोए जे बन्ने सिंहोथी तोरण कर्युं छे, ते देवनी विशेष पूजानो अभाव सूचवे छे. पूर्वजनी मूर्तिउने जिननी पाछल बेसाडवाथी संतान अने ऋद्धिनो नाश थाय तेवुं छे. आकाशमां मुनिउनी मूर्तिउने बेसाडवाथी अन्यदर्शनीउथी आनी अल्प पूजा थशे. जिनमंदिरना रंगमंडपमां पुत्तलीउनो

विलास अघटित छे. वळी अहीं करेलां नानां पगथीआंउ संताननो अन्नाव सूचवनारां छे. बार हाथ लांबां न्नारोटीआं अनुचित छे, केम के, तेउना न्नांगवाथी प्रासादनो विनाश थवानो संन्नव छे. वळी बाह्यघारमां जे कसोटीना स्तंन्नो कर्या ते पण अयुक्त छे, केमके, ते मूल्यवान होवाथी सर्वनी दृष्टिए पमवाथी कदाच प्रासादन्नंगनो न्नय रहे छे. इत्यादि घणां दूषणो निवेदन कर्यां. तेनां ते वचनोने सत्य मानीने शोन्ननादिके यशोवीरनी स्तुति करी तथा कह्युं के, जे बनवानुं हतुं ते बनी चुक्युं छे.

एक दहाडो मंत्रीश्वरनी स्त्री अनुपमदेवी एक जैनसाधुने आहार आपी नमस्कार करती हती, ते वखते प्रमादथी साधुनुं घीथी न्नरेलुं पात्र तेणीनापर पडी गयुं, अने तेथी तेणीनुं नवरंगी चीर घीवाळुं थयुं, ते जोइ घरना कोइक दुष्ट चाकरे साधुने गाळ आपी. त्यारे अनुपमदेवीए क्रोध पामीने तेने घरमांथी कहाडी मेल्यो, अने कह्युं के, हुं जो कोइ तेलीनी के कंदोइनी स्त्री होते तो, दरेक पगले मारां वस्त्रो घृत अने तेलथी मलीन थते. आ तो मारुं परम न्नाग्य छे के, मुनिराजना पात्रथी मारुं देहसिंचन थयुं. इत्यादि आ मंत्रीश्वर माटेनुं विशेष वृत्तांत प्रबंधामृतदीर्घीका विगेरेथी जाणी लेवुं; तथा एम विचारि सर्व लोकोए पोतानी लक्ष्मीने धर्ममार्गे वापरीने पोतानो जन्म सफल करवो.

स्वैर्द्रव्यैर्जिनमंदिराणि रचयत्यभ्यर्चयत्यर्हत-
स्त्रिर्न्नक्त्या यतिनां तनोत्युपचयं वस्त्रान्नपात्रादिन्निः ॥
धत्ते पुस्तकलेखनोद्यममुपष्टभ्यातिसाधर्मिकान्
दीनाभ्युद्धरणं करोति कलयत्येवं सुपुण्यार्जनम् ॥ १ ॥

अर्थ– प्राणी पोतानां द्रव्योथी जिनमंदिरो बंधावे छे, जिने-

श्वरोने पूजे छे, त्रण प्रकारनां जक्तिथी मुनिउंने वस्त्र, अन्न तथा पात्र प्रमुख आपे छे, पुस्तको लखावे छे, स्वामीवात्सल्य करे छे, दीनोनो उद्धार करे छे, तथा एवी रीते उत्तम पुण्य उपार्जन करे छे.

तप गछनायक श्री धर्मघोषसूरिजीना उपदेशथी पेथमशाहे तथा झांझणशाहे विक्रम संवत १३२१ मां जीरावली तथा शत्रुंजयादिकपर सुवर्ण कलशो सहित चोर्यासी जिनमंदिरो बंधाव्यां छे. ते वखते देवगिरि तथा ओंकार आदिक नगरोमां ब्राह्मणोए जिनमंदिर नहीं बांधवा देवाथी तेमणे त्यांना राजा रामदेवना मोटा प्रधान हेमादिकना नामोथी घणी दानशालाउं मांडी; तथा तेमां कापमी विगेरे पंथिउंने लाडु, दाल, शाक, जात विगेरे तेउंने पेटपूर आपवा मांड्युं. अने तेथी ते पंथिउं हेमादिकनी अत्यंत प्रशंसा बोलवा लाग्या; अने ते नगरोमां पण हेमादिकनी कीर्ति लोको घरे घरे गावा लाग्या. ते जोइ ते हेमादिक प्रधानोए विचार्युं के, आपणे तो कंइ पण दान आप्युं नथी, माटे खरेखर कोइक कारणथी महा पुण्यशाली जीवे आपणां नामोथी आ दानशालाउं खुल्ली करी छे. पछी ते विषेनी बातमी मेलवतां ते सर्व वृत्तांत तेउंना जाणवामां आव्यो. पछी ते हेमादिक प्रधानोए राजाने कहीने ते पेथडशाहने देवगिरिना चौटामां जिनमंदिर माटे जगो अपावी. पछी ज्यारे त्यां पायो खोदवा मांड्यो, त्यारे जमीनमांथी मीठुं पाणी निकल्युं. ते देवगिरिमां मीठुं पाणी बहु दुर्लज्ञ हतुं, तेथी कोइ चाडीआए जइने कह्युं के, त्यां तो मीठुं पाणी निकल्युं छे, माटे त्यां आप वाव बंधावो, अने पेथडशाहने साटे बीजुं स्थानक आपजो. त्यारे राजाए कह्युं के, प्रजाते हुं तेनो तपास करीश. ते वातनी पेथडशाहने बातमी मलवाथी तेणे गुप्त रीते रात्रिए ते पाणीमां निमक नखाव्युं; पछी प्रजाते राजा ज्यारे तेनी तपास करवा आव्यो; त्यारे ते पाणी

खारुं जणायाथी त्यां जिनप्रासाद करवानी पेथडशाहने तेणे छुट आपी. पछी अनुक्रमे केटलेक काले सुवर्णकलश तथा ध्वज सहित ते जिनप्रासाद विक्रम संवत १३३५ मां संपूर्ण थयुं. तेना चाकरो ज्यारे तेनां खरचनुं नामुं मांरुवा बेठा, त्यारे फक्त तेमां खपेलां दोरडांउनीज किम्मत चोर्यासी हजार रुपीआनी थइ; एवुं विचारि तेउए नामुं मांरुवुं तजी दीधुं. पछी ते प्रासादनुं "अमूल्यप्रासाद" नाम पाडवामां आव्युं. तेमां चोर्यासी आंगुलनी आरसनी श्री महावीरप्रजुनी मूर्ति स्थापवामां आवी. तेनुं विशेष वृत्तांत रत्नमंडनसूरिए करेला सुकृतसागर नामना काव्यथी जाणी लेवुं.

जर्णोद्धारः श्रुतपरिमलामोदितात्मन्यजस्रं
पात्रे दानं जगवति जिनाधीश्वरे नित्यजक्तिः ॥
दीनानाथोद्धरणमनिशं विश्वविश्वोपकारः
प्राणित्राणं फलमिदमहो चंचलायाः श्रियोऽस्याः

अर्थ– जीर्णोद्धार करवो, सिद्धांतोना परिमलथी सुगंधि आत्मावाला एवा सुपात्र प्रते हमेशां दान आपवुं, जिनेश्वर प्रजुनी हमेशां जक्ति करवी, तेम हमेशां दीन अने अनाथ माणसोनो उद्धार करवो; समस्त जगतपर उपकार करवो, तथा प्राणीउनुं रक्षण करवुं; एज आ चंचल लक्ष्मीनुं फल छे.

हाथीना कानसरखी चंचल एवी लक्ष्मीनुं तेज फल छे के, तेथी जीर्णोद्धारादिक पुण्यकार्य करवुं. जेम बाहडदेवमंत्रिए, शत्रुंजय तीर्थनो उद्धार, रेवताचलपर पगथीआं बांधवानुं कार्य, जृगुकछमां समलिका विहारनो उद्धार, तथा बन्ने तीर्थोनी यात्रा, एवी रीतना पोताना पिता उदायन मंत्रिना चारे मनोरथो सफल कर्या छे. ते नीचे प्रमाणे जाणवा.

बाहडदेवमंत्रि एक दहाडो श्री शत्रुंजयपर यात्रा माटे गया,

त्यां सकल संघनुं वात्सल्य कर्याबाद तेमणे पूर्वनुं जीर्ण थयलुं काष्टमय देवल दूर करीने नवुं पाषाणमय जिनमंदिर बंधाववानुं शरु कर्युं; अने ते कार्य पोताना माणसोने सोंपीने ते पाटणमां गया, त्यां राजाए तेमनो मोटा आडंबरथी प्रवेशमहोत्सव कर्यो. केटलेककाले ते जिनमंदिर संपूर्ण थयाथी, तेनी वधामणी आपनार माणसने तेमणे शोल सुवर्णनी जीह्वाउं आपी. एटलामां पांच दिवसो वीत्याबाद कोइक बीजा माणसे आवीने खबर आपी के, भमतीमां वायु भरावाथी तमारुं जिनमंदिर फाटी गयुं छे. ते सांभली बाहड मंत्रीए तेने बत्रीस सोनानी जीह्वाउं आपी. ते जोइ परिवारे कह्युं के, हे स्वामी! आ वखते तो आपने शोक थवानुं कारण छे, छतां आपने हर्ष केम थयो? ते सांभली मंत्रिए कह्युं के, हजु मारुं ऐश्वर्य दनदनप्रते वधतुं छे, अने तेथी आ समये तेवा खबर जे मल्या छे, ते हर्षदायक छे, केमके, तेथी हुं ते मंदिर फरीने पण बंधावी शकीश. पछी तेणे शलाटोने कह्युं के, हवे तमो भमतीविना फरीने ते उत्तम जिनमंदिर बंधावो? त्यारे शलाटे कह्युं के, भमतीविना जिनप्रासाद कराववाथी संतान थतां नथी. ते सांभली मंत्रिए कह्युं के, दुर्गतिनी वधामणी आपनार संताननुं मारे प्रयोजन नथी, मारे तो फक्त जिनप्रासादनुंज प्रयोजन छे. पछी तेणे ते जिनप्रासाद त्रण क्रोड अने त्रण लाख सोनामोहोरो खरचीने फरीथी बंधाव्युं. पछी त्यां शत्रुंजयपर ज्यारे कुमारपाल राजा हेमचंद्राचार्य सहित पधार्या, त्यारे पर्वतपर धडधडाट शब्द थयो, ते सांभली हेमचंद्राचार्यजीए कुमारपाल राजाने कह्युं के, एवो वृद्धवाद छे के, एकी वखते जो बे पुण्यशाली जीवो आ पर्वतपर चडवा मांडे तो, उपरनी छत्रशिला तेउपर पडे. माटे हुं अने आप जुदे जुदे समये तेपर चडीशुं. जो के तीर्थमां मृत्यु तो भाग्यथीज थाय छे, पण तेथी जिनशासननी हीलना थाय. पछी तेपर तेउ जुदे जुदे समये चड्या.

वली ते बाहड मंत्रीए गिरनारपर पगथीउं बंधावी, के जेथी वृद्धो अने बालोने पण तेपर चडवानुं सुगम थयुं. ते पगथीउं बांधवा पाछल तेमणे त्रेसठ लाख सोनामोहोरो खरची हती. कह्युं छे

त्रिषष्टिलक्षद्रम्माणां, गिरिनारगिरौ व्ययात् ॥
नव्या बाहडदेवेन, पद्या हर्षेण कारिता ॥ १ ॥

अर्थ– त्रेसठ लाख सोनामोहोरो खरचीने बाहडदेव मंत्रिए श्री गिरनार तीर्थपर हर्षथी मनोहर पगथीउं बंधावी छे.

जिणभवणाणि जे उद्धरंति, भत्तीइ सडीयपडियाइं ॥
ते उद्धरंति अप्पणं, भीमाउ भवसमुद्दाउ ॥ १ ॥

अर्थ– जे माणसो भक्तिथी जीर्ण थएलां तथा पडी गएलां जिनमंदिरोनो उद्धार करे छे, ते माणसो भयंकर एवा आ भवसमुद्रमांथी पोताना आत्मानो उद्धार करे छे.

गोपगिरिपर आमराजाए पोतानुं अमूल्य सिंहासन श्री बप्पभट्टिजी सूरिजीने बेसवा माटे अर्पण कर्युं, ते जोइ क्रोधातुर थएला ब्राह्मणोए राजाने कह्युं के, हे स्वामी! आ श्वेतांबरो तो शूद्रो छे, तेउने सिंहासन आपवुं उचित नथी. एवी रीते वारंवार राजाने कहेवाथी राजाए ते नवलक्ष नामनुं सिंहासन पाछुं पोताना भंडारमां मुकाव्युं, तथा तेनी जगोए एक नानुं सिंहासन राख्युं. प्रभाते ज्यारे आचार्यजीए ते जोयुं, त्यारे राजाना मननो अभिप्राय जाणी तेमणे कह्युं के,

मर्द्दयमानमतंगजदर्पं,
विनयशरीरविनाशनसर्पम् ॥
क्षीणो दर्पाद्दशवदनोऽपि,
यस्य न तुल्यो भुवने कोऽपि ॥ १ ॥

ते सांभली लज्जातुर थएला आमराजाए फरीने ते नवलक्ष

सिंहासन त्यां स्थाप्युं. फरीने ते ब्राह्मणो राजाने ज्यारे कहेवा गया, त्यारे राजाए पात्र अपात्रनी परीक्षा माटे तथा ते ब्राह्मणोने प्रतिबोध आपवा माटे आठ हजार रुपामोहोरो सन्नामां मंगावी अने ब्राह्मणोने कह्युं के, मारे आ सुपात्रोने आपवी छे. ते सांभ-ळी सर्वे ब्राह्मणो कहेवा लाग्या के, हे स्वामी! अमो चतुर्वेदी ब्राह्मणो छीये, माटे अमारासरखा बीजां कोण उत्तम पात्रो छे? एवी रीते आत्मप्रशंसा करता थका कहेवा लाग्या के, ते द्रव्य अमोने आपो? एम कही एक बीजापर हडसेला मारी तेउंए ते सर्व द्रव्य लुंटी लीधुं. बीजे दिवसे श्री बप्पभट्टीजी सूरिराजने बोलावी तेमनी पासे सवा क्रोड सोनामोहोरो मुकीने राजाए तेमने कह्युं के, हे भगवन्! आप कृपा करीने आ द्रव्य ग्रहण करो? एवी रीते वारंवार राजाए कहेवाथी आचार्यजीए तेने कह्युं के, हे राजन्!

आरंभे णत्थि दया, महिलासंगेण नासए बंभं ॥
संकाए सम्मत्तं, पव्वज्जा दव्वगहणेण ॥ १ ॥

अर्थ— आरंभ करवाथी दया रहेती नथी, स्त्रीना संगथी ब्रह्मचर्यव्रत नाश पामे छे, शंकाथी सम्यक्त्व खंडित थाय छे, तथा द्रव्य लेवाथी प्रव्रजानो विनाश थाय छे.

इत्यादिक शास्त्रोनी गाथाउं कहीने ते द्रव्य तेमणे लीधुं नही. पछी ते आम राजाए आचार्यजीना उपदेशथी ते द्रव्य खरचीने एकसो जिनमंदिरोनो उद्धार कराव्यो.

यस्तृणमयीमपि कुटीं, कुर्याद्दद्यात्तथैकपुष्पमपि ॥
भक्त्या परमगुरुभ्यः, पुण्योन्मानं कुतस्तस्य ॥ १ ॥

अर्थ—जे माणस भक्तिथी परम गुरुमाटे एक घासनी पण कुं-पडी बंधावी आपे छे, तथा तेमने फक्त एकज पुष्प आपे छे, तेनां पुण्यनुं पण कोण माप करी शके तेम छे? ॥ १ ॥